

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE
DÜNYAYA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKİP KALIR

**ANA BİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

KOCAELİ-2008

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE
DÜNYAYA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EKİP KALIR

**ANA BİLİM DALI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI : ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

DANIŞMAN: PROF.DR. HASRET ÇOMAK

KOCAELİ-2008

**T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE
DÜNYAYA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: EKİP KALIR

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Kurulu Tarihi ve NO:06022008-2008/4

**Prof. Dr.
Hasret ÇOMAK**

**Doç. Dr.
Efe ÇAMAN**

**Yrdc. Doç. Dr
İ.Kaya ÜLGER**

KOCAELİ-2008

İÇİNDEKİLER

Konu	Sayfa No
İçindekiler	I
Özet (Türkçe)	IV
Özet (Yabancı Dilde)	V
Kısaltmalar	VI
1.GİRİŞ	1
2.GÜVENLİK POLİTİKALARINI ŞEKİLLENDİREN TEMEL UNSURLAR	3
2.1.SOĞUK SAVAŞ SONRASI GÜVENLİK POLİTİKALARI	3
2.2.KÜRESEL TEHDİTLER	6
2.3.EKONOMİK KAYNAKLAR	8
2.4.KÜRESEL GÜÇ MERKEZLERİ	10
2.4.1.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	12
2.4.2 Avrupa Birliği (AB)	14
2.4.3.Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)	16
2.4.4.Rusya Federasyonu (RF)	18
2.4.5.Japonya	20
2.4.6.Hindistan	21
3.ULUSLARARASI GÜVENLİK VE İŞ BİRLİĞİ KURULUŞLARI	22
3.1.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM)	22
3.2.KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI TEŞKİLÂTI (NATO)	25

3.3.AVRUPA BİRLİĞİ	27
3.4.KUZEY ATLANTİK İŞ BİRLİĞİ KONSEYİ (KAİK)	28
3.5.BARIŞ İÇİN ORTAKLIK PROJESİ (BİO)	29
3.6.NATO - RF KURUCU SENEDİ	30
3.7.AKDENİZ DİYALOĞU	30
3.8.BATI AVRUPA BİRLİĞİ (BAB)	31
3.9.AVRUPA KONSEYİ (AK)	32
3.10.AVRUPA GÜVENLİK VE İŞ BİRLİĞİ TEŞKİLÂTI (AGİT)	33
3.11.BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU (BDT)	33
4.ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI	35
4.1.ABD ULUSAL GÜVENLİK MEKANİZMASI	35
4.2.YÜRÜTMENİN GÜÇLENDİRİLMESİ AMACIYLA YAPILAN DÜZENLEMELER	37
4.3.YURT SAVUNMASI KAVRAMI	39
4.4.SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİNDEKİ DEĞİŞİM	40
4.5.ABD’ NİN 1997,1999 VE 2002 TARİHLİ UGS	44
4.6.TERÖR SALDIRILARI VE UGS	47
4.7.ÖNCÜL VE ÖNLEYİCİ MEŞRU MÜDAFAA DOKTRİNİ	52
4.8.ÖNCÜL MEŞRU MÜDAFAA	54
4.9.ÖNLEYİCİ MEŞRU MÜDAFAA	55
4.10.ABD SAVUNMA BAKANLIĞINDA SÜRDÜRÜLEN YENİDEN	

YAPILANMA ÇALIŞMALARI	57
4.10.1.ABD Ana Vatanını ve Yurt Dışındaki Üslerini Koruma	57
4.10.2.Uzak Tehditler İçin Kuvvet Tasarlamak ve Takviye Etmek	57
4.10.3.Düşmanların Sığınaklarını Belirlemek	57
4.10.4.Enformasyon Ağının Korunması	58
4.10.5.Daha Etkin Müşterek Operasyonlar İçin Bilgi Teknolojisinin Kullanılması	58
4.10.6.Uzaya Engelsiz Çıkışın Sağlanması ve Uzayla İlgili İmkân ve Kabiliyetlerin Korunması	58
5.ABD'NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASININ YANSIMALARI	62
5.1.GİRİŞ	62
5.2.ABD'NİN AFGANİSTAN'A MÜDAHALESİ	62
5.3.ABD'NİN IRAK'A MÜDAHALESİ	64
6.ABD' NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASININ DÜNYAYA OLASI ETKİLERİ	70
6.1.GENEL	71
6.2.BM' YE OLASI ETKİLER	72
6.3.NATO' YA OLASI ETKİLER	78
6.4.AB' YE OLASI ETKİLER	82
7.SONUÇ	86
Yararlanılan Yayınlar	91
Özgeçmiş	

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN GÜVENLİK POLİTİKASI VE DÜNYAYA ETKİLERİ

ÖZET

11 Eylül 2001 tarihinde teröristlerin kaçırdıkları dört yolcu uçağından ikisi ile ABD’nin ekonomik alanda egemenlik sembolü olan New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’ne, biri ile ise askerî alanda egemenlik sembolü olan Washington D.C.’deki Pentagon’a düzenledikleri saldırılar; ABD’nin güvenlik kavramına ve tehdit algılamasına bakış açısını gerçek anlamda temelden değiştirmemiştir.

Ancak; bu saldırılar, ABD’nin Soğuk Savaş sonrası artan küresel tehditlerle mücadele yöntemini temelden değiştirmiştir. Bu değişikliğin esasını da ABD’nin 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi oluşturmaktadır.

Yaşanan büyük trajedi sonrasındaki ortamda oluşturulan 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1997 ve 1999 Güvenlik Stratejileri’nde belirtilen tehditlerle mücadele yöntemini temelden değiştirmiştir. 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile; kız çocuklarını okutmayanlar, totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar, radikal topluluklar ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sağlayanlar terörist veya terörizmi destekleyenler olarak sınıflandırılmış, ABD’nin söz konusu tehditlere karşı kendini koruma adına öncül meşru müdafaada bulunabileceği belirtilmiş ve kendisine onay vermeyenlerin de “ötekiler” kategorisine dâhil edileceği açıklanmıştır.

ABD’nin 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında gerçekleştirdiği eylemler ve kullandığı söylemler, açıklanan doktrin gereği icra ettiği Irak harekâtı, 2.Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş sonrasında uluslararası barış ve güvenliğin bir daha bozulmaması amacıyla oluşturulmaya çalışılan ve etkinlikleri bazen sorgulansa da genel anlamda kabul gören uluslararası kurallar ve kurumların sonunu getirmiştir.

Tezi Hazırlayan	:Ekip KALIR
Tez Danışmanı	:Prof. Dr. Hasret ÇOMAK
Tez Kabul Tarih ve NO	: 06022008-2008/4
Jüri Üyeleri	:Doç.Dr.Efe ÇAMAN, Yrd.Doç.Dr.İ.Kaya ÜLGER

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**THE IMPACT OF USA SECURITY POLITICS AFTER SEPTEMBER 11 ON
THE WORLD**

ABSTRACT

The terrorist attack by 4 hijacked airplanes two of which used to destroy the economic figures of USA, World Trade Center in New York and one of which used to destroy the military figure of USA, Pentagon in Washington D.C, in fact has not totally changed the approach of the USA to security politics and threat assumption. But this event has totally changed USA methods to solve the problems merging after the Cold War Era. This security policy is mainly based on the National Security Strategy of the USA dated 17 September 2002.

National Security Strategy 2002 made a big difference in methods to cope with threads mentioned in 1997 and 1999 National Security Strategies. The NSS-2002 classified the countries as terrorist states and non-terrorist states. The states which do not let the girls go to school, have totalitarian regimes, use dangerous technologies, have radical groups and help all these are classified as terrorist or terrorist supporting states. USA will use "Preemption Strike" to destroy these threads for its security needs and will classify the states as others which do not certify its policies.

USA policies after September 11 has tortured the international organizations and political structures that had been established post Second World War.

Tezi Hazırlayan	:Ekip KALIR
Tez Danışmanı	:Prof. Dr. Hasret ÇOMAK
Tez Kabul Tarihi ve NO	:06022008-2008/4
Jüri Üyeleri	: Doç.Dr.Efe ÇAMAN, Yrd.Doç.Dr.İ.Kaya ÜLGER

KISALTMALAR

AAOK	: Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilâtı
AGSK	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AİG	: Akdeniz İş Birliği Grubu
AK	: Avrupa Konseyi
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AOR	: Sorumluluk Sahası
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İş Birliği
ASEAN	: Güneydoğu Asya Devletler Birliği
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	: Barış İçin Ortaklık
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşik Müşterek Görev Kuvveti
BWC (İng.)	: Biyolojik Silahlar Konvansiyonu
CIA (İng.)	: Amerikan Merkezi Haber Alma Ajansı
CTBT (İng.)	: Kapsamlı Nükleer Deneme Yasağı Anlaşması
CWC (İng.)	: Kimyasal Silahlar Konvansiyonu
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
EİT/ECO	: Ekonomik İş Birliği Teşkilâtı
EFTA (İng.)	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EURATOM (İng.)	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GATT (İng.)	: Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşması
GKRK	: Güney Kıbrıs Rum Kesimi
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSMH	: Gayri Safi Millî Hasıla
ICBM (İng.)	: Kıt'alar Arası Balistik Füze
IMF (İng.)	: Uluslararası Para Fonu

İKÖ	: İslam Konferansı Örgütü
KAİK	: Kuzey Atlantik İş Birliği Konseyi
IKDP	: Irak Kürdistan Demokrat Partisi
KEİ	: Karadeniz Ekonomik İş Birliği
KİS	: Kitle İmha Silahları
IKYB	: Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği
NAFTA (İng.)	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO (İng.)	: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilâtı
NCW (İng.)	: Network Merkezli Harp
NGOs (İng.)	: Hükümet Dışı Örgütler
NPT (İng.)	: Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması
NRF (İng.)	: NATO Mukabele Kuvveti
ODGP	: Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
OPEC (İng.)	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
RF	: Rusya Federasyonu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UGK	:Ulusal Güvenlik Konseyi
UGS	:Ulusal Güvenlik Stratejisi
WTO (İng.)	: Dünya Ticaret Örgütü

1.GİRİŞ

Bu araştırmada Soğuk Savaş sonrası ayakta kalan tek Küresel Güç olan ABD'nin 1997, 1999 ve 11 Eylül 2001 sonrası yenilediği Ulusal Güvenlik Stratejisinin nasıl biçimlendiği ve bunun güvenlik politikalarına etkileri incelenmiştir. Konuyla ilgili farklı kaynaklara başvurulmuştur. Silahlı Çatışma Hukuku ve BM Meşru müdafaa (md.51) hakkı ile ilgili yeni açılımların yapıldığı Bush Doktrininin çeşitli tartışmalara yol açtığı müşahede edilmektedir. Bu incelememizde özellikle Öncül ve Önleyici Meşru Müdafaa Doktrinleri ile ilgili bilgiler üzerinde de durulmaktadır.

11 Eylül Saldırıları, ABD'nin Soğuk Savaş sonrası artan küresel tehditlerle mücadele yöntemini temelden değişirmiştir. Bu değişikliğin esasını da ABD'nin 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi oluşturmaktadır.

Yaşanan büyük trajedi sonrasındaki ortamda oluşturulan 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1997 ve 1999 Güvenlik Stratejileri'nde belirtilen tehditlerle mücadele yöntemini temelden değişirmiştir.

2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile; kız çocuklarını okutmayanlar, totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar, radikal topluluklar ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sağlayanlar terörist veya terörizmi destekleyenler olarak sınıflandırılmış, ABD'nin söz konusu tehditlere karşı kendini koruma adına önleyici meşru müdafaaada bulunabileceği belirtilmiş ve kendisine onay vermeyenlerin de "ötekiler" kategorisine dahil edileceği açıklanmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü binası ile Pentagon'a düzenlenen terörist saldırılar, ABD'nin önceden belirlediği politikaları uygulaması için fırsat yaratmıştır. Söz konusu trajik saldırılar, Afganistan'a harekât yapılması ile sonuçlanmış ve daha da önemlisi 20 Eylül 2002 tarihinde Başkan Bush tarafından açıklanan ve "Bush Doktrini" olarak adlandırılan "Önleyici Meşru Müdafaa" doktrini ile uluslararası ilişkiler ve hukuk alanında önemli sorunların doğmasına sebep olmuştur.

Söz konusu doktrin, ABD'nin istediği zaman, istediği yere, NATO çerçevesinde veya mümkün olmazsa tek başına güç kullanmayı içermektedir. Önleyici güç kullanımı için tek koşul, ABD'nin saldırmayı düşündüğü yerden kendisine yönelik bir tehdit algılamasıdır. Diğer bir ifadeyle ABD; herhangi bir ülkenin, örneğin kitle

imha silahlarına sahip olmasından şüphelenmesi halinde, bunları kullanmasa da, hareket geçirmese de ve hatta harekete geçirmekle tehdit etmese de bu ülkeye müdahale edilebilmesini öngörmektedir.

Bu çalışmanın amaçlarını; ABD'nin Ulusal Güvenlik Sisteminin (UGS) oluşumu ve Soğuk Savaş sonrası yenilenmesini öğrenmek, 11 Eylül sonrası UGS ve Bush Doktrinini açıklamak, terörist saldırıları sonrasında yaşanan uluslararası gelişmeler ve icra edilen Afganistan ve Irak Harekâtı'nın BM, NATO ve AB'nin geleceğine yönelik etkilerini değerlendirmek ve ABD'nin yürürlüğe koyduğu doktrinin dünyaya etkisini incelemek, olarak sıralayabiliriz.

Uluslararası ilişkiler açısından dış politika ve güvenlik stratejilerinin oluşturulmasına etki eden unsurlar genel anlamda incelenmiş, güç merkezi olma mücadelesi veren ülkelerle ABD'nin 11 Eylül Saldırıları sonrası hayata geçirdiği yeni savunma doktrini sonrası dış politika seçenekleri ve bunların etkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Tez; Giriş, Güvenlik Politikalarını Şekillendiren Temel Unsurlar, Uluslararası Güvenlik ve İşbirliği Kuruluşları, ABD' nin Yeni Güvenlik Politikası, ABD'nin Yeni Güvenlik Politikasının Yansımaları, ABD'nin Yeni Güvenlik Politikasının Dünyaya Olası Etkileri ve Sonuç başlıkları altında incelenmiştir.

2.GÜVENLİK POLİTİKALARINI ŞEKİLLENDİREN TEMEL UNSURLAR

2.1.SOĞUK SAVAŞ SONRASI GÜVENLİK POLİTİKALARI

Ülkeleri aynen biyolojik bir canlı gibi düşünürsek, varoluşunun devamını sağlamak en temel hedefi olacaktır. Bu açıdan bakıldığında ülkeler tüm milli güç unsurlarını harmanlayarak geleceklerinin idamesi için tedbirler alacak, halkının refah ve huzuru için çabalar harcayacaklardır.

Uluslararası ilişkiler disiplini tarihsel süreç içerisinde incelenecek olursa belli dönemlerin ve kırılma noktalarının olduğu görülecektir. Bu kırılma noktaları büyük savaşlar, barışlar, sosyal çalkantılar ve teknolojik gelişmeler etrafında örgülenir.¹ Hiç kuşkusuz 11 Eylül 2001 tarihinde ABD' ye yapılan saldırılar tarihin bu kırılma noktalarından biri olarak değerlendirilebilir. Dünya siyasal sistemi birçok yazara göre farklı mekanizmalarla krizler sonrası denge haline gelmektedir. Örneğin 1., 2. Dünya Savaşları ve Soğuk Savaş sonrası Dünyada kurulan güçler dengesi sistemi, barış ve ekonomik refahı artırıcı uluslararası ve ulus üstü örgütler ve ayrıca güvenlik sistemlerinin kurulmasıyla neticelenmiştir.

SSCB'nın yıkılması ile Soğuk Savaş döneminin bittiği kabul edilir. Peki, sonra ortaya nasıl bir dünya çıktı. Küreselleşme, ekonomik refah, bilgi ve teknoloji çağı kavramaları Soğuk Savaş sonrası dönemde uzun süre kullanılan ve halen kullanılmaya devam eden kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. BM'nin ve uluslararası örgütlerin sağlayacağı barış ortamı üzerine bina edilecek, bilgi ve teknolojik devrimlerle tüm dünya bireylerinin zenginleşebileceği yaşanabilir bir dünya hepimizin hayali iken beklenen olmadı.

Soğuk Savaş sonrası dönem 1991'den 2001 yılına ve 2001'den sonra olarak değerlendirilebilir. 11 Eylül 2001 tarihi bir kırılma noktasıdır ve etkileri halen devam etmektedir. ABD bu sürecin baş aktörüdür ancak gelişmeler ABD' nin bile kontrol edemeyeceği hale gelmiştir. Dünya artık ekonomik refah yerine, güvenlik ve terör kelimelerini daha çok duymaya başlamıştır.

¹ Deniz Ülke Arıboğan, **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişim**, İstanbul:Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2007, s.16.

Amerikanın küresel hiyerarşideki yegâne duruşu yaygın olarak kabul ediliyor. ABD bugün kendini takip eden ülkelerin on yıllarca yetişemeyeceği şekilde küresel bir hegemonya kurmuştur.²

XXI. yüzyıla girerken dünyada tehditler boyutu küçülmüş, ancak sayıca çoğalmış ve önceden kestirilemeyecek bir mahiyet almıştır. Kaosun arttığı, asimetrik güç ilişkilerinin yayıldığı bir zaman dilimini yaşıyoruz.³

Dünyanın bugünkü mevcut ortamı, bir taraftan insanlığın yıllardır beklediği gibi çatışma ve ihtilaf alanlarında adil ve kalıcı bir barışın tesis edilerek istikrarın sağlanması, uluslararası bir sistem içinde demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, serbest pazar idealleri ve ileri teknoloji doğrultusunda ilerlenmesi için altın fırsatlar ortaya çıkarırken; diğer taraftan da uluslararası terörizm, kökten dincilik, kitle imha silahlarının yayılması, yabancı düşmanlığı, aşırı milliyetçilik, ırkçılık, organize suçlar, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, ekonomik krizler ve çevre bozulması gibi uluslar arası barış ve istikrara yönelik çeşitli, yaygın ve önceden kestirilmesi zor yeni risk ve tehditlerin belirmesine neden olmuştur.⁴

Soğuk Savaş sonrasında; ABD dünyada tek süper güç olarak kalmış, Almanya birleşmiş, SSCB ve Yugoslavya gerek ekonomik gerekse siyasî olarak dağılmıştır. Bunun sonucunda Merkezi ve Doğu Avrupa'da, Balkanlar'da, Kafkaslar'da ve Orta Asya'da yeni bağımsız devletler meydana gelmiş ve Avrasya olgusunu da ihtiva eden yeni bir siyasî coğrafya ortaya çıkmıştır. Bu arada RF zayıflamış, kendi sınırları içine çekilmiş ve ideoloji çatışmaları geride kalmış, ayrıca politik ve ekonomik yönden istikrarsız bir durum içine girmiştir.⁵

² Zbigniew Brzezinski, **Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi**, İstanbul:İnkılap Kitapevi, 2005, s.23.

³ Silahlı Kuvvetler Akademisi, **Uluslararası Sorunlarda Uluslararası Güvenlik ve İş Birliği Teşkilâtları**, İstanbul: HARPAK Yayınları, 2003, s.12.

⁴ Osman Metin Öztürk, **.Amerika Çökerken: Yeni Kutuplaşma**, Ankara: Fark Yayınları, 2007, ss.1-3.

⁵ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., 14.

XX.yüzyılın sonlarında küreselleşme, iletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişme ve bilgi çağının başlaması dünyayı küçültmüş, ülkeleri birbirine daha çok yaklaştırmış, kişileri, toplumları, devletleri pek çok konuda müşterek gayret sarf etmeye ve ortak hedeflere doğru yönelmeye mecbur kılmıştır. Dünyanın Soğuk Savaş zihniyetini geride bırakarak bu şekilde yakınlaşması; malların, hizmetlerin, sermayenin, insanların, bilginin serbestçe dolaşımında gün geçtikçe sınırların kalktığı bir ortamı yaratmıştır.⁶

Demografik eğilimler ve buna bağlı ortaya çıkacak sorunların büyük önem taşıyacağı 2000'li yılların ilk çeyreğinde küresel nüfusun % 20 oranında artacağı, bu artış oranının % 95'inin fakir ve gelişmekte olan bölgelerde gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Dünya genelinde zengin-yoksul kutuplaşması, aşırı milliyetçilik ve etnik, dinsel, siyasal ve iktisadî çatışmalar nedeniyle birçok devlette şiddetli bir kırılmanın yaşanması, insani operasyonların ölçeği ve sayısını artıracaktır. Bu eğilimler dikkate alındığında kaynakların eşitsiz dağılımı ve kıtlığı, su sorunu, enerji ihtiyacı, enerji kaynaklarının kontrolü açısından yaşanan rekabet ve güç mücadeleleri önümüzdeki yıllarda daha da sertleşecektir.⁷

Kitle imha silahlarının yaygınlaşması ve füze geliştirme projeleri, füzelere sahip olma eğilimi, genetik silahların geliştirilmesi XXI.yüzyılın önemli sorunları olacaktır. Kitle imha silahları açısından bakılırsa; kimyasal silahlanmanın biyolojik silahlanmaya göre daha kolay olması, bu silah sisteminin yaygınlaşmasını hızlandıracak ve kitlesel imha silahları tehdidini daha da artıracaktır.⁸

Bir başka gelişme uluslararası ve devlet destekli uluslararası küçük yoğunluklu çatışmaların/savaşların XXI.yüzyılda da artan boyutlarıyla varlığını sürdüreceği sorundur. Rakip devletlerin yıpratılmasında ve yönlendirilmesinde, devletlerin örtülü biçimde düşük yoğunluklu çatışmalar temelinde terör faaliyetini destekleyeceği söylenebilir. Bu nedenle etnik, dinsel, milliyetçi, ayrılıkçı, siyasal ve

⁶ Ramazan Gözen, **Uluslararası İlişkiler Sonrası, Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2004, ss.71-84.

⁷ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.13.

⁸ Brzezinski, **Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi** , s.26.

ekonomik nedenlerle uluslararası problem olarak karşımıza çıkacak terörizme karşı; toplumsal bilincin geliştirilmesi, küresel düzeyde iş birliği olanaklarının yaratılması oldukça büyük önem taşıyacaktır.⁹

XXI.yüzyılın ittifakları ideolojik ya da dogmatik temelden daha çok belirli hedeflere dayanan koalisyonlar şeklinde olacaktır. Belirsizliklerin somutlaştıkları alanlar ise; AB'nin geleceği ve Almanya, Fransa ile İngiltere arasındaki ilişkilerin ne yönde gelişeceği, ABD'nin küresel politikalarına karşı gelişebilecek tepkinin düzeyi, RF ve ÇHC'nin gelecekte uluslararası alandaki konumlarının ne olacağı, Kore yarım adasındaki sorunlar, Basra Körfezi'ndeki sorunlar ve güç dengesi, Güney Çin Denizi'ndeki güç mücadelesi, Afrika'daki etnik, dinsel ve kabile çatışmaları, Ortadoğu'da beklenen köklü değişiklikler, uzayın silahlandırılması, yeni silah sistemleri ve askerî teknolojinin yaygınlaşma düzeyidir.¹⁰

2.2.KÜRESEL TEHDİTLER

Günümüzün dış politika ve güvenlik anlayışlarına etki eden tehdit odaklarının, güvenlik ve barışa bir tehdit oluşturduğu konusunda neredeyse tam bir görüş birliği olmasına rağmen, bunların hemen hemen hiçbirinin tarifinde terör örneğinde olduğu gibi net bir birlik sağlanamamaktadır. Terör için “amacına şiddet yoluyla varmaya çalışmak” özelliği bir ortak payda olarak ele alınabileceği halde, bir kısım ülkeler çıkarları gereği bu şiddeti meşru göstermeye çalışmaktadır. Yani, birisinin terör dediğine, diğeri “ulusal kurtuluş hareketi” demektedir.¹¹

Tanımlamalarda farklılıklar söz konusu olsa da dünya güvenliğine ve barışa tehdit teşkil eden başlıca faktörler; KİS'lerin yayılması ve sorumsuz ellere geçmesi, uluslararası terör, örgütlü suçlar, insan ticareti, uyuşturucu ticareti, yasa dışı göç ve bunlara bağlı suçlar, ekonomik suçlar, siber suçlar, mikro milliyetçilik ve bölücülük, dini radikalizm ve kökten dincilik, hala devam eden ırkçılık ve faşizm, enerji ve diğer doğal kaynaklar konusundaki çıkar çatışmaları, sınır aşan sular, çevre sorunları,

⁹ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., 16.

¹⁰ Brzezinski, **Tercih: Küresel Hâkimiyet mi Küresel Liderlik mi**, s.26.

¹¹ Fatma Taşdemir, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi**, Ankara:USAK Yayınları, 2006, s.9.

adaletsizlik ve fakirlik (Dünyanın en zengin ülkelerinde yaşayan insanların % 20'sinin gelir düzeyiyle en yoksul ülkesinde yaşayan insanların % 20'sinin gelir düzeyi arasındaki oran; 1960 yılında 30/1 iken 1997 yılında 74/1 olmuştur)¹², nüfus artışı ve gıda paylaşımı, sınır aşan sağlık sorunları, anti demokratik/insan haklarını çiğneyen otokratik/otoriter ve totaliter rejimler, hegemon devlet olgusunun şekil değiştirerek devam etmesi, hukuk ve etik kurallarının zorlanması¹³ olarak sıralanabilmektedir.

Burada üzerinde dikkatle durulması gereken bir nokta; güvenlik anlayışlarının tespit edilmesinde asıl sorunun, tehditlerin belirlenmesinden ziyade tanımlanmasında yaşanmasıdır.

Terörizmin genel kabul görmüş bir tanımının yapılamamasının nedenleri incelendiğinde ülkelerin Self-Determinasyon Hakkı ve Ulusal Kurtuluş Hareketlerine farklı bakışlarından ve sergiledikleri çıkar ilişkilerinden kaynaklandığı anlaşılacaktır.¹⁴

Taliban ve El Kaide, ABD'nin sağladığı destekle, 1989 yılına kadar süren savaşta SSCB'in sıcak denizlere inmesini engelleyen ABD politikasının bir aracı olarak çalışmış; ancak, 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide örgütü, ABD'nin egemenlik sembollerinden olan Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a gerçekleştirdiği saldırılardan sonra, dünya barışına ve özellikle ABD'ye tehdit teşkil eden ve ortadan kaldırılması gereken bir terörist örgüt olarak ilan edilmiştir.

Aynı konu ile ilişkili olarak uyuşturucu ticareti örneği de vermek mümkündür. Afganistan'da SSCB'ye karşı yürütülen faaliyetin finansal desteğinin sağlanması için Amerikan Merkezi Haber Alma Ajansı (CIA) tarafından Afganistan'da afyon ekiminin yaygınlaştırılması; küresel tehdit olarak değerlendirilen olgulara farklı

¹² Joseph Nye, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, İstanbul: Literatür Yayınları, 2003, s.IXXI.

¹³ Murat Bilhan, "Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde BM'de Meydana Gelen Gelişmeler ve Türkiye'nin Uyumu", *Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye'nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu*, İstanbul:13-14 Mart 2003, s.72.

¹⁴ Taşdemir, a.g.e., ss.11-22.

zaman ve mekânlarda farklı bakış açılarından yaklaşılmasının en çarpıcı örneklerindedir.

Karmaşık ilişkiler, krizler, belirsizlikler ve değişimin ne yönde olacağı sorunu, yeni olaylara ve durumlara yanıt verecek ya da hazırlıklı, aynı zamanda kapsamlı stratejik plânlamayı gerektirmektedir. Stratejik düzeyin anlaşılması için; dünya liderliği hedefine sahip ülkenin ideolojisine, anlayışına, değerlerine ve ideallerine karşıt ideolojilerin varlığı, önemli kaynaklara ve pazara ulaşmasını engelleme girişimleri, iddia sahibi ülkenin belirlenecek yaşamsal çıkar alanlarında istikrarsızlık ve savaşa üstünlüğü ile caydırıcı gücüne karşı yabancı askerî güçlerin çıkması konuları detaylı bir şekilde irdelenmelidir.¹⁵

Bu noktadan bakınca en önemli faktörlerden biri, ortaya çıkan tehdidin tanımlanması sorunudur. Sorunun çatışma temelinde gelişip gelişmediğinin tespiti, kriz yönetimi ve çatışma çözümünün tanımlanması bu açıdan önemlidir. Her sorunun derinlemesine irdelenmesi; devletleri, liderleri ya da halkları savaşa ya da çatışmaya iten tarihsel, toplumsal, ekonomik, askerî ve ideolojik sebeplerin anlaşılması ve tespiti büyük önem taşımaktadır.¹⁶

Tarihe vurgu yapılarak ileri sürülen iddiaların, liderler, hükümetler ve devletler üzerinde iç ve dış politika alanındaki baskısı; pazar alanları ve kaynakların kontrolü konusunda yaşanan rekabet, var olan koşullara ya da olası geleceğe karşı duyulan memnuniyetsizlikler dikkate alınması gereken diğer hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.EKONOMİK KAYNAKLAR

XX.yüzyılda olduğu gibi XXI.yüzyılda da zengin petrol ve doğal gaz yatakları, yani kısaca ifade etmek gerekirse enerji kaynakları, dış politika ve güvenlik stratejisinde önemli rol oynayacaktır.¹⁷

¹⁵ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik:Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, İstanbul:Küre Yayınları, XX.baskı, 2004, ss.26-29.

¹⁶ M. A. Tuğtan, "Terör Evrimi ve Devletler Sistemi", Foreign Policy Türkiye, Eylül/Ekim-2001, s. 46.

¹⁷ Tayyar Arı, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2007, s.195.

Basra Körfezi dünya petrol kaynaklarının % 60'ına sahiptir. ABD'nin hedef olarak gösterdiği İran dünya doğal gaz rezervlerinin % 15'ine sahip olarak dünyada birinci, petrol rezervi bakımından altıncı sıradadır. El Kaide ile bağlantısı kanıtlanamamasına, sahip olduğu ileri sürülen kitle imha silahları bulunamamasına ve dünya kamuoyunun karşı çıkmasına rağmen harekât icra edilen Irak, dünya petrol rezervlerinin % 12'sine sahip olarak dünyada ikinci, Suudi Arabistan ise % 25'lik pay ile dünyanın en çok petrole sahip ülkesidir. Kuveyt dünya petrol rezervlerinin % 10'una, Birleşik Arap Emirlikleri de % 10'luk bir paya sahiptir.¹⁸

Hazar Bölgesi de Basra Körfezi ile benzer özelliklere sahiptir. Her iki bölge, toplam petrol rezervlerinin % 70'ine, doğal gaz rezervlerinin ise % 40'ına sahiptir.¹⁹ Hazar Havzası, yeni bir Ortadoğu değildir; ancak, Hazar Havzası yakın gelecekte rezervlerini tüketmesi beklenen ve stratejik açıdan Batı'nın elindeki en önemli petrol sahası konumundaki Kuzey Denizi'nin yerini almaya adaydır. Hazar Bölgesi'nin belirlenen petrol ve doğal gaz rezervleri, Kuzey Denizi petrol rezervleri ve Kuzey Amerika gaz rezervleri ile mukayese edilebilecek durumdadır. Üstelik bölgenin tahmini petrol rezervlerinin Suudi Arabistan rezervlerine, tahmini doğal gaz rezervlerinin ise İran rezervlerine eşit olduğunu iddia edenler de mevcuttur.²⁰

Bölgedeki doğal kaynakların paylaşımı ve bundan sağlanacak gelirler, bölge devletleri ile güç merkezi olma mücadelesi yapan dünya devletleri arasında önemli çekişmelere sebep olmaktadır. Doğal kaynakların potansiyel kazançlarının çok yüksek olması ve bu kazançları elde eden devletlerin askerî alanda yapabilecekleri yatırımlar sonucunda bölgenin genelinde istikrarı tehlikeye sokabilecek olmaları önemli bir sorundur. Hazar Havzası'ndaki doğal kaynakların paylaşımı ve taşınması sorunu, bu durumun su yüzüne çıkmış bir örneğidir.

Yemen'den Rusya'ya, Kafkaslardan Orta Asya'ya uzanan “enerji coğrafyası”; dış politikaların oluşturulması ve güvenlik siyasetinin tespitinde, bugün olduğu gibi

¹⁸ Cenk Pala, “21 nci Yüzyıl Dünya Enerji Dengesinde Petrol ve Doğal Gazın Yeri ve Önemi”, Avrasya Dosyası Dergisi, Bahar 2003, s.16.

¹⁹ Pala, a.g.m., s.17

²⁰ Pala, a.g.m., s.18.

önümüzdeki dönemde de büyük roller oynayacaktır. 11 Eylül olayları sonrasında ABD'nin harekât icra ettiği Afganistan ile Birinci Körfez Savaşı ve sonrasında uygulanan ambargolar nedeniyle kendine gelemeyen Irak, bu coğrafyanın içinde ve çevreleme siyasetinde aktif olarak kullanılabilir özel bir konumdadır.

2.4.KÜRESEL GÜÇ MERKEZLERİ

Dış politika ve güvenlik stratejilerini etkileyebilecek önemli aktörlere yönelik olarak yapılan incelemelerde, hâlihazırdaki güçleri bakımından şimdilik AB dâhil hiçbir ülkenin ABD ile rekabete girişmeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.²¹ Ancak bu durum, hiçbir zaman çıkar çatışmalarının bulunduğu coğrafya veya alanlarda gerginlik ve hatta çatışma çıkmayacağı anlamına gelmemektedir. Özellikle Asya-Pasifik bölgesindeki aktörlerin birbirleri ile yapabileceği ittifaklar, bu bölgede birçok sorunun yaşanabileceğini işaret etmektedir.²²

Dünyanın politik ve ekonomik ağırlığı Asya-Pasifik bölgesine kaymaktadır. XXI. yüzyılda Asya-Pasifik bölgesinin, ÇHC-RF-Hindistan ve ABD-Japonya-Güney Kore stratejik üçgenlerinin nüfus alanları yarışmasına sahne olması beklenebilir. Bu asırda da Asya-Pasifik bölgesindeki uluslararası ilişkilere kuvvet dengesi konseptinin hâkim olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.²³

Bu değerlendirmelerin yanında Avustralya, Hindistan, Güney Kore, Suudi Arabistan, Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin, Mısır, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Türkiye bölgesel güç merkezleri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu devletlerin XXI.yüzyılın ilk çeyreğinde bu özelliklerini devam ettirecekleri, diğer güç merkezleri ile birlikte dünya düzeninde; tek başlarına ise bölgelerinde değişikliklere neden olabilecekleri değerlendirilmektedir.²⁴

²¹ Brzezinski, **Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi**, s.13.

²² Immanuel Wallerstein, **Amerikan Gücünün Gerileyişi**, İstanbul: Metis Yayınları, 2004, ss.241-250.

²³ Öztürk, .a.g.e., s.39-41.

²⁴ Atilla Sandıklı, **Küreselleşen Dünyada Birlik Oluşturma Stratejisi ve Egemen Devletler Birliği**, İstanbul: HARPAK Basımevi, 2003, s.157-158.

Günümüz şartlarında akademisyenler tarafından yaygın olarak kabul edildiği şekli ile de güç merkezi kavramından bahsedilebilmesi için devlet veya devletler topluluğunun;²⁵

Teknolojik olarak enerji ve iletişim alanındaki gelişmelere hâkim olması,

Uluslar arası alanda itibarı olan ve tasarruf edilebilir olarak değerlendirilen bir paraya sahip olması,

Ekonomik alanda yeterli düzeyde bir zenginliğe sahip olması,

Askerî olarak nükleer silahlara ve denizaşırı kullanılabilir düzeyde 10 civarında Deniz Piyade Tümeni'ne sahip olması,

Coğrafi açıdan hayati bir müttefikini, esas deniz ulaştırma yollarını, içilebilir su rezervlerini ve enerji kaynaklarını ülke sınırları dışında koruyabilecek pozisyona sahip olması,

Ulusal ya da dinsel boyutta, diğerlerinin çıkarları ile iş birliği yapmaya müsait ve eserleri ile diğerlerini kendisine çeken evrensel bir kültüre sahip olması,

Diplomatik açıdan emperyalist bir dış politikayı tasarlayan ve uygulamaya koyan, uyumlu ve yeteri kadar kuvvetli bir devlete sahip olması gerekmektedir.

XX.yüzyılda İngiltere, Fransa, ABD, Almanya, Japonya ve RF güç merkezleri olarak uluslararası ilişkilerde önemli bir konuma sahip olmuşlardır. Belirtilen güç merkezleri kriterleri incelendiğinde; XXI.yüzyılda küresel güç merkezi olarak ABD, AB, ÇHC ve RF ön plâna çıkmaktadır.

Dış politika ve güvenlik anlayışlarının şekillendirilmesinde bir diğer faktör de, güç merkezi olma mücadelesinin yarattığı kontrol altında tutulabilir kriz ortamı oluşturma gayretleridir. Bu noktada, güç merkezi olma mücadelesi veren ülkeler arasında ön plâna çıkanların dış politika ve güvenlik stratejisi oluşturma sürecinde dikkate alınması, millî menfaatlere etkilerinin incelenmesi önem arz etmektedir.²⁶

²⁵ Nye, a.g.e, s.17.

²⁶ Nye, a.g.e, s.15.

2.4.1.Amerika Birleşik Devletleri

ABD Soğuk Savaş sonrasında, tek süper güç kalmasının avantajları ile üyesi olduğu uluslararası kuruluşları etkileyerek, dünyadaki gelişme ve değişikliklerin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda oluşmasını sağlamaya çalışmaktadır. Jeopolitik öneme sahip devletlerle oluşturduğu uluslar arası kuruluşlar ve ikili antlaşmalar vasıtası ile öncelikle XXI.yüzyılda kritik seviyelere inecek olan petrol rezervlerinin bulunduğu bölgeleri, uluslararası pazarları, ticaret merkezlerini ve stratejik ulaştırma hatlarını kontrol altına almaktadır.²⁷

ABD'nin sahip olduğu stratejik süreklilik ve oturmuş siyasî otorite, ABD'yi güç denkleminin sabit ve değişken unsurlarının verimli kullanımı ile bir hegemonik dünya gücü haline getiren temel unsurdur. ABD küresel egemenliğinin arkasındaki temel unsurlar; güç denklemleri unsurlarından olan, askerî güç, ekonomik güç, teknolojik üstünlük ve kültürel yayılmadır.²⁸

Bugün için iş, ticaret ve iletişim dünyası ABD'nin tahakkümü altındadır; ekonomisi dünyanın en başarılı ekonomisi, askerî gücüyle rakipsizdir. Fransa Dışişleri Bakanı Hubert Veldrine 1999 yılında ABD'nin yirminci yüzyılın süper gücü olma statüsünün ötesine geçtiğini iddia etmiş; 1999 yılı ABD Ulusal Güvenlik Komisyonu başkanları, "ABD'nin üstünlüğü bugün ekonomi, para tedavülü, askerî alanlar, yaşam tarzı, dil ve bütün dünyayı saran kitle kültürü ürünlerine kadar yayılmış durumdadır ve dünya genelinde insanların düşüncelerini biçimlendirmekte, hatta düşmanlarını bile cezp etmektedir."²⁹ diyerek ABD'nin gücünün kaynaklarını belirtmişlerdir.

Bu etki alanının korunması, sürekli bir mücadele gerektirmektedir. Bu düşünceden hareketle bir egemen gücün, başka bir egemen gücün varolmasını kabul etmesi imkânsızdır. Egemen gücün kendi varlığını devam ettirebilmesi, yeni güçlerin ortaya çıkışının engellenmesine, ya da mevcut durumun korunmasına bağlıdır.

²⁷ Thomas P.M. Barnett, **Pentagon'un Yeni Haritası**, İstanbul:1001 Kitap Yayınları, 2005, s.293-310.

²⁸ Davutoğlu, a.g.e., s.17.

²⁹ Nye, a.g.e, s.1.

Kissinger'ın ifadesi ile "Bir ülkeye yönelik Amerikan politikası, o ülkenin potansiyeline veya siyasî eğilimlerine göre değil de, niyetlerinin değerlendirilmesine göre ayarlanmıştır."³⁰

ABD açısından niyetinin olumsuz olduğu düşünülen ülke, uluslararası arenadan yok edilmeye çalışılır. Kısaca, devletler ve yönetimler ABD ile uyumlu olduğu sürece var olur. Uyumsuz devletler ya da yönetimler ülke sınırlarına en uzak noktada bertaraf edilerek, ulusal savunma hattının zarar görmesi önlenir.³¹

ABD tek kutuplu dünya oluşturmada, kendisine olası rakiplerin çıkabileceği Avrasya ile mücadele içindedir. Bu noktada Avrasya'nın önemi; dünya tarihini yazan coğrafya olmasından, eski ve yeni medeniyetlerin çok büyük kısmına beşiklik yapmasından, dünya nüfusunun yaklaşık % 75'ine sahip olmasından, dünya kara kütesinin % 37'sini teşkil etmesinden, dünya GSMH'nin % 60'ını üretmesinden, bilinen dünya enerji kaynaklarının ¾'üne sahip olmasından,³² dünyanın en büyük altı silah alıcısının bölgede bulunmasından, ABD hariç dünyanın resmi olarak bilinen tüm nükleer ve gizli nükleer güçlerinin Avrasya'da bulunmasından, ekonomik girişimler ve yeraltı zenginlikleri bakımından fiziksel zenginliklerin çoğuna sahip olmasından, ABD'den sonra gelen dünyanın altı büyük ekonomisinin bu bölgede olmasından kaynaklanmaktadır.³³

Avrasya sahip olduğu bu özellikleri ile dünya tarihi süresince barışı hemen hemen hiç yaşayamamış ve sürekli savaş içerisinde olmuştur. Avrasya bu nedenlerle, günümüzdeki güç merkezleri arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olan ABD kadar, diğer küresel güç merkezi adayları ile bölgesel güç merkezlerinin dış politika ve güvenlik anlayışlarında da vazgeçilemez bir konuma sahiptir. Çünkü Avrasya demek, güç demektir.

³⁰ Henry Kissinger, **Diplomasi**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000, s.4.

³¹ Thomas P.M. Barnett, **Pentagon'un Yeni Haritası-2:Harekat Planı**, İstanbul:1001 Kitap Yayınları, 2006, s.103-177.

³² Brzezinski, **Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi**, s.84.

³³ Immanuel Wallerstein, **Jeopolitik ve Jeokültür**, İstanbul:İz Yayıncılık, 2.baskı, 1998, ss.21-33.

2.4.2. Avrupa Birliği

21 nci yüzyılın başlarında, küresel güç merkezi olma mücadelesinde, AB'nin ABD ile başabaş bir rekabet içinde olması gerçeğe an yakın ihtimaldir. ABD ekonomisi (2002 yılı GSMH 10.110 milyar \$) Avrupa'nın en büyük ülkesi olan Almanya'nın ekonomisinden (2002 yılı GSMH 2.163 milyar \$) ³⁴ dört kat daha büyük olmasına rağmen, AB'nin toplam ekonomisi (Almanya: 2.163 milyar \$, Fransa: 1.556 milyar \$, İngiltere: 1.523 milyar \$, İtalya: 1.467 milyar \$, Hollanda: 443 milyar \$, Polonya: 377 milyar \$) ABD'nin ekonomisi ile eşit düzeydedir; nüfusu ve dünya ihracat payı ABD'den daha fazladır. Avrupa'nın savunma harcamaları, ABD'nin savunma harcamalarının 2/3'ü kadardır, silâhındaki insan sayısı ABD'den fazladır ve birliğe üye iki ülkenin nükleer silahları vardır. Avrupa kültürleri de uzun zamandır dünyanın diğer ülkelerini etkilemeye devam etmektedir.

AB, hâlihazırda da Amerikan gücünü etkili bir biçimde sınırlandırmış durumdadır. Avrupa, Dünya Ticaret Örgütü içindeki ticaret ve nüfuz bakımından ABD ile eşit durumdadır. Avrupa Para Birliği ve 1999 yılı başlarında Euro'nun piyasalara sürülmesi, ABD'ye ve Dolar'ın egemen rezerv para rolüne karşı önemli bir meydan okuma olarak algılanabilmektedir. Euro'nun dolar karşısında değer kazanması ve rezerv para niteliğine bürünmesi üzerine, Irak'ın 2000 yılı sonunda uluslararası petrol satışlarında geçerli para olarak Euro'yu kullanmaya başlanmasının ardından OPEC üyesi ülkelerden İran, Venezuela, Suudi Arabistan ve Libya da Euro'ya geçmek için çalışmaktadır.³⁵ Avrupa'nın para işlerindeki ve Uluslararası Para Fonundaki rolü de ABD'nin rolüne eşittir.

Mevcut haliyle AB, Avrupa kıtasının sahip olduğu coğrafi bütünlüğe sahip değildir. Bu coğrafyada, AB ve NATO üyelikleri söz konusu olan Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri dışında Beyaz Rusya, Ukrayna ve Avrupa Rusyası da yer almaktadır. AB'nin güneydoğusu Türkiye tarafından örtülmektedir. AB'nin Kafkasya, Ortadoğu

³⁴ Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

³⁵ Arı, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, ss.110-1XX.

ve Orta Asya ilişkilerinde Türkiye ve RF' ye engel ya da yardımcı konumundadır. Bu istikametlerdeki güvenliği de aynı çerçevede görülmelidir.

AB'nin 50 yıllık bütünleşme sürecine rağmen; ulusal kimlikler, geçmişe oranla biraz daha bastırılmış olsa da ortak bir Avrupa kimliğinden daha güçlü olmaya devam etmektedir. AB'nin dış ve savunma politikalarının birleştirilmesi konusu da çok tartışmalı geçmektedir.³⁶

Fransa'nın NATO'nunkilere benzer yeteneklere sahip bağımsız bir kuvvet yaratılması konusundaki istekleri kabul edilmemiştir. Diğer Avrupa ülkeleri, kurulması düşünülen bu yeni kuvvetin NATO'yu ve Amerika'nın Avrupa ile bağlarını hiçbir şekilde zayıflatmasını istememişlerdir.³⁷ NATO'dan farklı ama ondan ayrı olmayan mütevazı bir Avrupa kuvveti fikri, kapasitesinin büyümesiyle birlikte Avrupa'nın kendi içinde yaşayacağı küçük çatışmalarla baş etmesine olanak tanıyarak AB'yi güçlendirebilecektir.

Avrupa'nın bütünleştirilmesi sürecinde Almanya ile Fransa sürekli ön plâna çıkmıştır. Almanya'ya göre AB, daha iddialı bir dış politika geliştirmek bakımından hem bir araç, hem de bir vekildir. Fransa için ise, Almanya tehdidinin bertaraf edilmesi için AB önemli bir unsurdur. İngiltere'nin AB içindeki konumu ise, ABD ile karşı karşıya gelecek politika ve söylemlerden uzak durmayı hedeflemek şeklindedir.³⁸

AB'nin ABD'ye küresel anlamda rakip olup olmaması, iki taraf arasındaki bağların doğasına da bağlıdır. İkinci Irak Harekâtı öncesi Avrupa'da ortaya çıkan bölünmüşlük, Fransa ile Almanya'nın ABD'nin politikalarını eleştirmesi, hâlihazırda bu iki gücün birbirine rakip olmayacağı görüntüsünü vermektedir. Ancak, ABD'nin diğer ulusların çıkarlarıyla görüşlerine önem vermeden tek yanlı olarak tanımlanacak politikalar izlemesi, şimdilik askerî anlamda Avrupa'nın hasmane bir tehdit oluşturmasına neden olmayabilir belki ama Avrupa ile ABD arasındaki dostluk ve

³⁶ Barış Özdal ve Mehmet Genç, **AGSP'nin Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi**, Bursa:Alfa Akademi Ltd., 2005, s.34.

³⁷ Nye, a.g.e, s.17.

³⁸ Öztürk, .a.g.e., s.50-53.

ortaklığa büyük zarar verecektir. İlişkilerdeki bozulmanın başlangıcı “Yaşlı Avrupa” gibi terimlerin bile kullanıldığı İkinci Irak Harekâtı öncesinde kendisini açıkça göstermeye başlamıştır.

Avrupa devletlerinin Doğu Bloğu ve SSCB’nin dağılmasından sonra Avrupa Birliği adı altında gerçekleştirdiği yeni oluşum, XXI. yüzyıla damgasını vuracak bir gelişmedir. Bu oluşum; uluslar arası kuruluşlar ve ittifaklar aşamasından geçen yeni, en gelişmiş kültür seviyesinde oluşturulan devlet olarak kabul edilebilecek bir topluluktur. Ulus üstü bir özellik göstermektedir.

Avrupa Birliği; sınırları belirlenmiş ülkesi, çeşitli kültürlerden oluşan insan toplulukları, belirli özelliklere sahip yönetim yapısı, ekonomik olarak gücü ve parası, kurulma çalışmaları devam eden savunma teşkilâtı ile Doğu Bloğu ve SSCB’nin dağılmasından sonra Avrupa’da oluşan güç boşluğunu doldurmaya çalışmakta, ABD’nin yanında yeni süper güç olmaya aday bir devlet olarak ortaya çıkmaktadır. AB’nin 21 nci yüzyılın ilk çeyreğinde teşkilâtlanmasını tamamlaması halinde, yeni bir süper güç olarak dünya düzenine önemli etkiler yapacağı değerlendirilmektedir.³⁹

2.4.3.Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC)

ÇHC, yeni yüzyıla girildiğinde gelişmekte olan ülkeler arasında ön sıralarda yer almış bulunmaktadır. Nüfusu, toprak bütünlüğü, ekonomideki başarısı ve teknolojik gelişmeleri ile bölgesel güç haline gelen ÇHC’nin aynı kalkınma temposunu sürdürmesi halinde 21 nci yüzyılın ilk çeyreğinde dünyanın en büyük ekonomik gücü haline ulaşabileceği değerlendirilmektedir.⁴⁰

ÇHC yabancı yatırımlar açısından önde gelen ülkelerden biridir. Dünyada en fazla doğrudan yabancı yatırımı yapılan ülkeler sıralamasında ABD’den sonra ikinci sırada yer almaktadır. Yıllık % 8 ila 9 civarında olan yüksek büyüme oranı ile ÇHC, 20 nci yüzyılın son 20 yılında GSMH’nin üç kez katlanmasını sağlamıştır. ÇHC ekonomisi ABD ile mukayese edildiğinde; 21 nci yüzyılın başında ABD ekonomisinin (2002 yılı GSMH 10.110 milyar \$) ÇHC ekonomisinin (2002 yılı

³⁹ Davutoğlu, a.g.e., ss.501-547

⁴⁰ Öztürk, a.g.e., s.60.

GSMH 5.625 milyar \$) ⁴¹ iki katı büyüklüğünde olduğu görülmektedir. Eğer Amerikan ekonomisi % 2, ÇHC'in ekonomisi de % 6 gibi bir oranda büyümeye devam ederse, iki ekonominin yaklaşık 2020 yılında eşitleneceği hesaplanmaktadır. Ancak, bu büyüme oranıyla bile, ÇHC kişi başına düşen millî gelir açısından 2056 yılı ve sonrasında ABD'yi yakalayabilecektir.

Yapılan ayrı bir araştırmada ise, 2015 yılında ÇHC'nin askerî harcamalarının Japonya'nın askerî harcamalarından altı kat fazla, askerî sermaye birikiminin de beş kat fazla olacağı belirlenmiştir. ÇHC' nin RF' den ithal ettiği teknoloji ile askerî anlamda beklenenden daha önce de güçlü bir konuma gelebileceği de göz ardı edilmemelidir.⁴² Nitekim ÇHC, Ekim 2003 ayı içinde uzaya insanlı ilk aracını göndermeyi başarmıştır. ÇHC' nin bu başarısı üzerine ABD Savunma Bakanlığı, ÇHC' nin uzayı askerî amaçlarla kullanmayı plânladığını, uyduları vurmak amacıyla uydu ve lazer silahları geliştirdiğine dair önemli göstergeler bulunduğunu açıklamış, uzay savaşlarının 20 yıl içinde başlayabileceğini iddia etmiştir.

ÇHC' nin ekonomik ve askerî alandaki bu büyümesi, güç merkezi olma mücadelesi kapsamında, önümüzdeki dönemde Asya Pasifik bölgesinin en önemli sorunu olacaktır. Bu durum, ABD dış siyasetini yakından ilgilendirmekte, bölge ülkelerinde tedirginlik yaratmaktadır. ⁴³ABD'nin ÇHC ile ticaretindeki dış ticaret açığı da giderek büyümektedir. Dünyanın büyük çok uluslu şirketleri ÇHC'de yatırım yapmaktadır. Yatırımların çoğu hafif sanayi ve tekstil alanında gerçekleştirilmiştir. ÇHC pazarının büyüklüğü, iş gücündeki inanılmaz ucuzluk ve yabancı yatırımlara tanınan tercihli uygulamalar ÇHC pazarını cazip hale getirmiştir. Bu olumlu yönlerine rağmen ÇHC ekonomisinin sorunları da hala devam etmektedir. En büyük sorunlardan biri bölgeler arasındaki kalkınma farklılıklarıdır. Yatırımların çoğu doğudaki kıyı eyaletlerinde toplanmıştır. ⁴⁴

⁴¹ Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

⁴² Nye., a.g.e., s.23-26.

⁴³ Brzezinski, **Tercih: Küresel Hakimiyet mi Küresel Liderlik mi**, s.26.

⁴⁴ Nye, a.g.e., s.XXI.

Bazı uzmanlarca ÇHC'nin günümüzdeki yükselişi, 1. Dünya Savaşı öncesindeki Almanya'nın yükselişi ile mukayese edilmektedir. Çinli liderler, ABD tarafından ortaya çıkarılan kendi üzerlerindeki kısıtlamalardan rahatsız olmakta ve uluslar arası sistemi, sistem onları değiştirmeden değiştirmeleri gerektiği kaygısını taşımaktadır.⁴⁵

XX.yüzyılda ezilmişlik duygusunu üzerinden atan, yeniden teşkilâtlanan ve hızla gelişen ÇHC'nin; XXI.yüzyılın ilk çeyreğinde süper güç olmasa da dünya güçler dengesinde önemli bir yer alacağı, kısa vadede Doğu Asya'da egemen güç olma bakımından ABD'nin yerini alacağı; süper güç olma yolunda çabalarını artıracığı ve uzun vadede ise Amerika'nın dünya genelindeki egemen konumunu ele geçirebileceği değerlendirilmektedir.⁴⁶

ÇHC'nin böyle bir tehdit olarak algılanması da, dış politika ve güvenlik stratejilerinde ÇHC'yi çevreleyecek ve gelişimini engelleyecek türde girişimlerle karşı karşıya kalmasına neden olacaktır. Güçler dengesine ağırlığını koymaya çalışacak ÇHC'nin; bütünlüğünü koruma yolunda, ABD ve Avrupa'nın yönlendirdiği bağımsızlık hareketleri ile mücadele etmek zorunda kalabileceği de dikkate alınmalıdır. ÇHC'nin gelişerek ABD ve AB'nin Uzak Doğu'daki çıkarlarına engel oluşturacak faaliyette bulunması, bu durumun ortaya çıkması ihtimalini artıracaktır.

2.4.4.Rusya Federasyonu (RF)

1991 yılının sonlarında SSCB'nin dağılması RF için; Kafkasya'nın kaybedilmesi ile Türk etkisinin yeniden dirilmesi, Orta Asya'nın kaybedilmesi ile muazzam enerji ve maden kaynaklarının elden çıkması ve potansiyel bir İslami meydan okuma endişesi, Ukrayna'nın bağımsızlığı ile RF'nin kendini vakfettiği Pan Slavik bir kimliğin kaybedilmesi, Baltık ve Karadeniz'de belirleyici konumun elden çıkması, Türkiye'nin bir zamanlar kaybettiği Kaskaslar ve Karadeniz'i etkisi altına alma konumunu yeniden kazanması, Hazar Denizi'nde egemen iken şimdi sadece hak iddia eden beş ülkeden biri olması, güneydoğu sınırlarında bazı yerlerde 1000 milden fazla kuzeye itilmesi anlamı taşımaktadır.

⁴⁵ Nye, a.g.e., s.22.

⁴⁶ Wallerstein, **Amerikan Gücünün Gerileyişi**, s.257.

SSCB'nin yıkılması, RF' ye SSCB'nin % 76'sı kadar toprak, % 50'si kadar nüfus, % 45'i kadar ekonomi, % 33'ü kadar personel bırakmıştır. RF' nin XXI.yüzyıl başındaki durumunun ABD ile mukayese edilmesi sonucunda; ABD ekonomisinin (2002 yılı GSMH 10.110 milyar \$) RF' nin ekonomisinden (2002 yılı GSMH 1.127 milyar \$) ⁴⁷ kabaca 10 kat daha büyük, araştırma ve geliştirmeye yaptığı harcamaların RF' den 60 kat fazla ve askerî harcamalarının da 9 kat fazla olduğu görülmektedir. ⁴⁸

RF' nin mevcut % 5'lik büyüme oranı ile ekonomik açıdan uzun yıllar güç merkezi olmanın gereklerini yerine getirmesi mümkün görülmemektedir. Ancak bütün bunlara rağmen, RF füze ve nükleer başlıklara sahip olan tek ülke olması nedeniyle, hala tek başına ABD'ye tehdit oluşturmaya devam etmektedir. ⁴⁹

SSCB'nin dağılmasından sonra gücünü önemli ölçüde yitiren XX.yüzyılın süper gücü RF, gelecek dönemde bütünlüğünü koruma çabalarını sürdürecektir. Balkanlar'da meydana gelen etnik parçalanmadan ders alan dünya kamuoyunun; RF'nin Kafkaslar bölgesinde meydana gelen ayrılıkçı girişimleri güç kullanarak yok etme çabalarına ses çıkarmayacağı değerlendirilmektedir.

RF, XXI.yüzyılın ilk çeyreğinde; tüm dinamiklerini kapsayan siyasî, ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yapılanma sürecini yaşamakta, gerilediği bölgesel güç kimliğini belirsizliğin ve istikrarsızlığın süre geldiği bir ortamda yeniden şekillendirmeye çalışmaktadır.

RF; ülkenin demokrasi kapsamında yeniden yapılandırılmasına devam edilmesi, Batı'nın endüstriyel ülkeleri ve güçleri arasında yer almak için gerekli düzenlemelerin yapılması, kendisini çevreleyen devletler ile güvenlik amaçlı tampon ülkeler kuşağının oluşturulması, ulusal çıkarların gerektirdiği yönde Batı ile ortaklık düzeyinde ilişkiler sağlanması, BDT ülkeleri ile ilişkilere birinci derecede önem verilmesi ve bu ilişkilerin her alanda geliştirilmesi, diğer Asya devletleri ile yakın

⁴⁷ Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

⁴⁸ Nye, a.g.e., s.32.

⁴⁹ Nye, a.g.e., s.33.

ilişkilerin oluşturulması ve güç dengelerinin korunması, Ortadoğu ülkeleri ile yakın ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi politikalarını uygulayarak bölgesel güç olarak etkinliğini yitirmeme mücadelesi verecektir.⁵⁰

Bu girişimler kapsamında RF' nin AB ve ABD ile ilişkileri önem kazanacaktır. Bu ilişkilerin RF' nin yeniden yapılanmasını tamamlayıncaya kadar iyi bir şekilde gelişeceği, bu amaca ulaşılması durumunda; bir zamanlar süper güç olmasından dolayı bu süre içinde yaşayacağı olaylara bağlı olarak ÇHC ile ilişkilerini artıracığı, SSCB'nin dağılmasından sonra Orta Asya ve Kafkaslarda meydana gelen güç boşluğunu tekrar kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışacağı değerlendirilmektedir.

2.4.5.Japonya

Japonya ulusal ekonomi bakımından dünyanın en büyük ikinci (2002 yılı GSMH 3.315 milyar \$)⁵¹ ülkesidir ve hayli gelişmiş bir sanayiye sahiptir. Japonya, statüsünü yükselterek bir dünya gücü olma niyeti taşımaktadır. Japonya'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde daimi bir sandalyeye sahip olma isteği ile kuvvetlerinin kendini savunma amaçlı kullanılmasını kısıtlayan anayasanın 9 ncu maddesinin yeniden gözden geçirilmesi konusunda başlattığı çalışmalar dikkat çekicidir.⁵²

XX.yüzyılın son çeyreğinde büyük bir ekonomik güç olarak ortaya çıkan Japonya'nın, XXI.yüzyılın ilk çeyreğinde bu özelliğini devam ettireceği; buna paralel olarak dünya güçler dengesinde etkinliğini artırmak maksadıyla, askerî gücünü geliştireceği ve Uzak Doğu'da önemli siyasî ve askerî güç merkezi durumuna geleceği değerlendirilmektedir.

⁵⁰ Robert E. Hunter ve Sergey M. Rogov, **Engaging Russia as Partner and Participant**, CA.: Rand Corporation, 2004, ss.16-44.

⁵¹ Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

⁵² Nye, a.g.e., s.29.

2.4.6.Hindistan

Hindistan ekonomisinin uzun yıllar % 1 veya 2 olan büyüme hızı, son on yılda % 5 ila 6'ya yükselmiştir. 2002 yılı GSMH 2.691 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.⁵³ ABD'nin dört katı bir nüfusa sahip olan Hindistan, bilgi sanayileri alanında uluslar üstü bir rol oynamaya başlamıştır. Sahip olduğu nükleer silahlar, orta menzilli füzeler, 1.2 milyon askerî personeli ve yıllık yaklaşık 11 milyar dolarlık askerî harcamasıyla askerî güç olarak da kabul edilmelidir. Gelişmiş bir demokrasiye sahip olan Hindistan, Soğuk Savaş sırasında uzun zaman bağlantısız ülkeler içinde lider olarak görülmüştür.

Hindistan ekonomisinin ABD ile mukayesesi yapıldığında; ABD'nin yıllık % 3, Hindistan'ın ise yıllık % 6 oranında büyümesi halinde Hindistan ekonomisinin, Amerikan ekonomisinin büyüklüğüne ancak 2077 yılında ulaşabileceği görülmektedir. Kişi başına düşen millî gelir arasındaki uçurum ise daha fazladır. Hindistan'ın askerî kabiliyeti Güney Asya için oldukça etkileyici sayılırken, askerî donanım açısından pek ileri düzeyde değildir.⁵⁴

Hindistan'ın XXI.Yüzyıl içinde küresel çapta tek başına ABD'ye rakip olamayacağı, ancak Amerikan karşıtı ÇHC ve RF ile ittifakı halinde etkili olabileceği değerlendirilmekle beraber, ÇHC' yi en önemli potansiyel düşmanı olarak görmesi nedeniyle bu ittifakın olabilirliği imkânsız görülmektedir. Hindistan'ın ÇHC ile ittifak kurmaktan ziyade, ÇHC' nin gücünü dengelemek amacıyla bir araya gelecek Asya ülkelerinin yanında yer alması daha olası görülmektedir.⁵⁵

⁵³ Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

⁵⁴ Nye, a.g.e., s.33.

⁵⁵ Nye, a.g.e., s.35-36.

3.ULUSLARARASI GÜVENLİK VE İŞ BİRLİĞİ KURULUŞLARI

2.Dünya Savaşı'nı takiben dünya barışının devam ettirilmesi, yeni felaketlere zemin hazırlanmaması, tahrip olan ülkelerin ekonomik kalkınmalarına yardımcı olunması için bir dizi siyasal ve ekonomik önlemler sonucunda çeşitli güvenlik ve iş birliği kuruluşları ile ekonomik iş birliği kuruluşları oluşturulmuştur.⁵⁶

Genel amacı devletlerarası iş birliğini geliştirerek ekonomik kalkınmanın sağlanması ve uluslar arası çatışmalara neden olabilecek ortamların tekrarlanmaması olan bu kuruluşların bazıları aşağıda sunulmuştur:

3.1.BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (BM)

Birleşmiş Milletler, 2.Dünya Savaşı'nın ardından XX.yüzyılın ilk yarısında yaşanan ve insanlığa büyük acılar getiren savaşların ve barışa karşı tehditlerin tekrarını önlemek, uluslararası barış ve güvenliği korumak amacıyla kurulmuştur.

BM Yasası, 25 Nisan–26 Haziran 1945 tarihleri arasında düzenlenen toplantılarda görüşülmüş ve aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 50 ülke tarafından 26 Haziran 1945 tarihinde San Fransisco'da imzalanmıştır. Daha sonra bu toplantılara katılmayan Polonya'nın da BM Yasası'nı imzalamasıyla kurucu üye devlet sayısı 51 olmuştur.⁵⁷

BM Yasası'nda öngörüldüğü üzere, BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi (ABD, İngiltere, Fransa, RF, ÇHC) dahil BM'nin diğer üye devletlerinin çoğunluğunun Örgüt'ün kurucu belgesinin onay işlemlerini tamamlamalarıyla, 24 Ekim 1945 tarihinde resmen kurulmuştur. Dünyadaki tek evrensel örgüt niteliğine sahip olan BM'nin üye sayısı, son olarak İsviçre, Doğu Timor ve Karadağ'ın da katılımı ile 192'e yükselmiştir.⁵⁸

Merkezi New York olan ve Cenevre (insan hakları, silahsızlanma), Viyana (uyuşturucu, suçun önlenmesi) ve Nairobi (çevre, insan yerleşimleri)'de de ofisi bulunan BM sisteminin Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal

⁵⁶ Silahlı Kuvvetler Akademisi,a.g.e., s.2.

⁵⁷ Silahlı Kuvvetler Akademisi,a.g.e., s.3.

⁵⁸ <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/org1469.doc.htm>

Konsey, Uluslararası Vesayet Rejimi Konseyi, Uluslararası Adalet Divanı ve Sekreteryaya olmak üzere altı temel organı vardır.⁵⁹

En önemli karar organı olan Güvenlik Konseyi'ni 2. Dünya Savaşı galiplerinin kontrol altına aldığı BM'nin amacı; "Uluslararası barışı ve güvenliği korumak, dostane bağları geliştirmek, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel ve beşeri sorunların çözümünde iş birliği sağlamak ve insan hakları ile temel hürriyetlere saygıyı geliştirmek, uluslar arası müşterek amaçlara ulaşmada gayretlerin koordine edildiği bir merkez oluşturmak, bölgesel çatışmaları önlemek ve barışın devamlılığını sağlamak için gerektiğinde askerî tedbirler alınması da dâhil, çalışmalarda bulunmaktır".

BM, kuruluşundan bu yana 53 barış operasyonu düzenlemiştir. Bunların 40'ı, 1990 yılı ve sonrasında gerçekleştirilmiştir. BM Andlaşması'nda öngörülen bir BM kuvveti teşkil edilememesi nedeniyle, uluslararası barışın ve güvenliğin tehdit edildiği, bozulduğu ya da bir saldırı fiilinin varlığı durumunda; BM adına ya da izniyle üye devletlerin kuvvet kullanması veya ad hoc çözüm yolu olarak BM Barış Gücü kurulması şeklinde müdahalelerde bulunulmuştur.⁶⁰

İlk BM Barış Gücü, 1948'de Filistin'de çatışmaların durmasını gözlemek ve ateşkes anlaşmalarının uygulanmasını sağlamak amacıyla, 29 Mayıs 1948 tarih ve 50 sayılı Güvenlik Konseyi kararıyla kurulan ve görevi hâlen süren BM Çatışmaların Durmasının Gözlenmesi Hareketi (UNSO)'dir.⁶¹

Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakı üzerine gerçekleştirilen silahlı kuvvet kullanımı ise, BM Güvenlik Konseyi'nin 678 (1990) sayılı kararı ile BM adına değil, fakat BM'nin izniyle yapılmıştır. BM'nin Barış Gücü teşkil ederek müdahale ettiği olaylar ve ülkelerden bazıları şunlardır:

⁵⁹ <http://www.un.org/aboutun/mainbodies.htm>

⁶⁰ James Dobbins, Seth G. Jones, Keith Crane ve diğerleri, **The UN's Role in Nation-Building, From the Congo to Iraq**, CA:Rand Corporation, 2005, s. 244.

⁶¹ Orhan Nalcıoğlu, **BM Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997, s.25.

1956'da Süveyş Kanalı krizi nedeniyle kurulan ve Ortadoğu'da görev yapan BM Acil Kuvveti (UNEF), 1960'da Kongo'nun bağımsızlığını kazanması sırasında çıkan olaylar nedeniyle kurulan Kongo İçin BM Harekâtı (ONUC), 1962'de Batı Yeni Gine'nin Endonezya'ya katılmasını düzenlemeye yardımcı olmak üzere, Hollanda ile Endonezya arasında yapılan bir anlaşmanın BM Genel Kurulu'nun kararıyla kabul edilmesi sonucu kurulan ve Batı Yeni Gine'de görev yapan BM Güvenlik Kuvveti (UNSF), 1963 yılı sonunda Kıbrıs'ta iki toplum arasında çatışmaların başlaması üzerine bunları önlemek amacıyla 1964'te kurulan Kıbrıs'ta BM Kuvveti (UNFICYP), Mısır-İsrail arasındaki Ekim Savaşı'ndan sonra 1973'te görev yapmak üzere kurulan 2 nci BM Acil Kuvveti (UNEF II), 1973'te İsrail'in Golan tepelerini işgali üzerine Suriye ve İsrail kuvvetlerini ayırmak üzere kurulan BM Gözlemci Kuvveti (UNDOF), 1978'de İsrail'in Güney Lübnan'ı işgali üzerine kurulan Lübnan'da BM Geçici Kuvveti (UNIFIL), 1991'de eski Yugoslavya'dan ayrılan ülkelerdeki çatışmaların durdurulması amacıyla kurulan BM Koruma Kuvveti (UNPROFOR), 1993 yılında Somali'deki karışıklık nedeniyle icra edilen Somali'de BM Harekâtı (UNOSOM II), Ekim 1993 tarihli Güvenlik Konseyi kararı ile Ruanda'ya gönderilen BM Ruanda'ya Yardım Heyeti (UNAMIR), Eski Yugoslavya ülkelerinde görev yapmak üzere kurulan ve UNPROFOR'un yerini alan Çok Uluslu Uygulama Gücü (IFOR), Eski Yugoslavya ülkelerinde ve özellikle Bosna Hersek'te görev yapmak üzere kurulan ve IFOR'un yerini alan Çok Uluslu Stabilizasyon Gücü (SFOR).⁶²

BM Barış Gücü olağan olarak; BM örgütü çerçevesinde kurulup görevini yerine getirmekle birlikte, son yıllarda BM'nin BM Andlaşması'nın VII. Bölümü⁶³ çerçevesinde bazı bölgesel uluslar arası örgütlerle barışı koruma ve özellikle de kollama ve uygulama yoluna gittiği de görülmektedir. Bu iş birliği; görevin yan yana birlikte gerçekleştirilmesi ya da bölgesel uluslar arası örgütlerin ve BM'nin birbirini izleyerek görev yapması şeklinde gerçekleştirilmiştir.⁶⁴

⁶² Nalcıoğlu, a.g.e., ss.22-33.

⁶³ <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti-07.html>

⁶⁴ Taşdemir, a.g.e., s.101.

NATO'nun 1999 yılında gerçekleştirdiği Kosova Harekâtı ise, Güvenlik Konseyi'nin aldığı birtakım kararlarla üstü kapalı olarak NATO'yu yetkilendirmiş olduğu değerlendirilmesi ile BM'nin açık kararı olmadan gerçekleştirilmiştir. İcra edilen Kosova Harekâtı, uluslar arası barış ve güvenliğin korunması kapsamında BM'nin sorgulanmaya başladığı bir harekât olarak tarihe geçmiş, anılan sorgulama 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında icra edilen Afganistan ve özellikle Irak Harekâtı ile had safhaya çıkmıştır.

Çünkü BM Yasası'nın 39 ncu⁶⁵ maddesine göre; barışı tehdit ya da ihlal edici veya saldırı niteliğinde bir eylemin bulunup bulunmadığını Güvenlik Konseyi saptar ve önerilerde bulunur ya da 41⁶⁶ ve 42 nci⁶⁷ maddeler uyarınca dünya barışı ve uluslararası güvenliğin korunması veya tesisi amacıyla hangi tedbirlerin alınacağını belirtir.

3.2.KUZEY ATLANTİK ANTLAŞMASI TEŞKİLÂTI (NATO)

Batı Avrupa devletleri, 1945–1949 yılları arasında ekonomik açıdan hızla yeniden yapılanmalarına devam ederken, SSCB'nin yayılmacı ve komünizmi baskı ve kuvvet yoluyla kabul ettirme politikalarını endişeyle izlemeye başlamışlardır. Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinde, demokratik olmayan hükümet biçimlerinin zorla kabul ettirilmesi, karşı çıkanların bastırılması, temel hak ve özgürlüklerin çiğnenmesiyle; 1947 ve 1948 yılları arasındaki dramatik siyasal gelişmeler serisi

⁶⁵ **Madde-39:** Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu ya da bir saldırı eylemi olduğunu saptar ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunur veya 41 ve 42 nci maddeler uyarınca hangi önlemler alınacağını kararlaştırır.

⁶⁶ **Madde-41:** Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve BM üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demir yolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma araçlarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir

⁶⁷ **Madde-42:** Güvenlik Konseyi 41 nci maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve BM üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir.

başlamıştır. Bunlar arasında Norveç, Yunanistan, Türkiye ve diğer Batı Avrupa devletlerinin egemenliklerinin tehdidi, Çekoslovakya'daki komünist darbe ve Berlin'in yasa dışı bloke edilmesi yer almıştır.⁶⁸

1948 yılında Brüksel Antlaşması'nın imzalanması, beş Batı Avrupa ülkesinin (Belçika, Fransa, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere) bu baskılara karşı durabilecek biçimde bir ortak savunma sistemi kurmak ve aralarındaki bağları güçlendirmek konusundaki kararlılıklarının göstergesi olmuştur. SSCB genişlemesine karşı daha sonraki hareket, Kuzey Atlantik Paktı görüşmeleri sonucunda Kuzey Atlantik İttifakı'nın ortaya çıkması ve ortak bir güvenlik sisteminin oluşturulması amacıyla; Danimarka, İzlanda, İtalya, Norveç, Portekiz, ABD ve Kanada tarafından 4 Nisan 1949 tarihinde imzalanan Washington Antlaşması olmuştur. Bu antlaşmayla; 1948 antlaşmasının Kuzey Atlantik üzerindeki kapsamı genişletilmiştir.⁶⁹

1952'de Türkiye ve Yunanistan, 1955'de Federal Almanya ve 1982'de İspanya'nın katılımıyla üye sayısı 16'ya yükselmiştir. Fransa 1966'da, Yunanistan 1974'te İttifak'ın askerî kanadından çekilmiş, Yunanistan 1980'de geri dönmüştür. NATO'nun genişlemesi kapsamında; 1999 yılında Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti İttifak'a katılmış, Kasım 2002 tarihinde ise Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya ve Estonya üyeliğe davet edilmiş ve 2004 yılında üye olmuşlardır.⁷⁰

NATO'nun ana amacı; BM Yasası prensiplerine uygun olarak, siyasî ve askerî yollarla tüm üyelerinin güvenlik ve özgürlüklerini korumaktır. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi ortak değerler üzerine kurulmuş olan İttifak, başlangıçtan beri Avrupa'da adil ve kalıcı bir barışın tesisi için çalışmıştır. İttifak'ın temel ilkesi, üyelerin güvenliklerinin bölünmezliği temelinde egemen devletlerarasında ortak taahhüt ve karşılıklı iş birliğidir.⁷¹

⁶⁸ Harp Akademileri Komutanlığı, **XXI.Yüzyıla Girerken Dünya Düzeni**, İstanbul:HARPAK Basımevi, 2000, s.18.

⁶⁹ Harp Akademileri Komutanlığı, a.g.e., s.18.

⁷⁰ Özdal ve Genç, a.g.e., s.64.

⁷¹ Hasret Çomak, **Avrupa'da Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, İstanbul:Tasam Yayınları, 2005, s.47.

Kuzey Atlantik Antlaşması'nda NATO'nun, Kuzey Atlantik bölgesinde barışı ve dostane ilişkileri geliştirme hedefine yönelik olarak kurulduğu belirtilmekle birlikte müttefiklerin, SSCB'nin politikaları ve gelişen askerî kapasitesinden kaynaklanan potansiyel tehdide karşı korunması, antlaşmanın imzalandığı dönemdeki hâkim amacı teşkil etmiştir.

Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamında meydana gelen değişimler; NATO'yu da büyük ölçüde etkilemiş ve varlığı sorgulanır hale gelmiştir. Kuruluş amacı, Avrupa'ya yönelik SSCB tehdidini ve komünizmin yayılmasını engellemek olan NATO'da, bu tehdidin ortadan kalkması ile birlikte meydana gelen değişimlere uyum sağlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda, 1991'deki Roma Zirvesi ile bir adaptasyon süreci başlatılmıştır.⁷²

3.3.AVRUPA BİRLİĞİ (AB)

AB; 2. Dünya Savaşı'nda harap olmuş Avrupa'nın yaralarının sarılması ve güçlendirilmesi, gelecekte bir gün "Avrupa Birleşik Devletleri"ne dönüşebilecek bir Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin oluşturulması maksadıyla, 25 Mart 1957 tarihinde kurulmuştur. İngiltere, Danimarka ve İrlanda 1972, Yunanistan 1981, İspanya ve Portekiz 1986, Avusturya, Finlandiya ve İsveç 1995 yılında topluluğa katılmıştır.⁷³

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'nu kuran Paris Antlaşması (1951), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM)'nu kuran Roma Antlaşmaları (1957), Avrupa Tek Senedi (1986) ve Maastricht Avrupa Birliği Antlaşması (1992), üye devletleri egemen devletler arasındaki geleneksel anlaşmalardan daha sıkı bir biçimde birbirine bağlayan AB'nin hukuki temellerini meydana getirmiş ve antlaşmaları 3 sütun halinde düzenlemiştir.⁷⁴

İki Almanya'nın birleşmesiyle Avrupa'nın merkezinde başlayan demokratikleşme süreci sonrasında, AB ve eski Varşova Paktı'na dâhil merkezi ve

⁷² Mehmet Saray, "NATO' nun Yeniden Yapılanması ve Türkiye ", AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye'ye Etkisi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul:HARPAK Yayınları, 2001, s.362.

⁷³ Özdal ve Genç, a.g.e., s.54.

⁷⁴ Çomak, e.g.e., s.13,

Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkiler güçlenmiş ve Avrupa anlaşmaları ile ticari iş birliği çerçevesinde gelişmiştir. Malların ve iş gücünün serbest dolaşımı, ekonomik ve malî iş birliğini içeren bu anlaşmaların asıl amacı, bu ülkelerde serbest piyasa ekonomisinin geri dönülmez bir şekilde yerleştirilmesi olmuştur.

AB, 1993 Kopenhag Zirve toplantısında aldığı kararlar uyarınca bu ülkeleri ve Kıbrıs'ı (Güney Kıbrıs Rum Kesimi-GKRR) kapsayan bir genişleme süreci başlatmıştır. Daha sonra bu sürece Malta ve Türkiye de katılmıştır. Yine Kopenhag'ta Aralık 2002'de yapılan zirve ile müzakereleri tamamlayan on aday ülkenin (Macaristan, Polonya, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, Slovenya, GKRR, Malta) Mayıs 2004'te, Bulgaristan ve Romanya'nın 2007'de üye olması ve Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmesi durumunda da Türkiye ile müzakerelerin 2005 yılında başlatılması kararlaştırılmıştır.⁷⁵

3.4.KUZEY ATLANTİK İŞ BİRLİĞİ KONSEYİ (KAİK)

KAİK, 1991 Kasım ayında Roma'da yapılan NATO zirvesinde önerilmiştir. Bu örgüt, Orta ve Doğu Avrupa'da ve Avrupa-Asya bölgesinde ortaya çıkmakta olan yeni demokrasiler ile NATO arasında bir danışma mekanizması ihtiyacını karşılamak, gerçek bir güvenlik ortaklığı oluşturmak, Doğu Avrupa ülkelerini Avrupa'ya entegre etmek üzere, 20 Aralık 1991'de kurulmuştur. 19'u NATO üyesi olmak üzere toplam 38 ülkeden oluşmuştur.⁷⁶

KAİK, 30 Mayıs 1997 tarihinde Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi'ne dönüştürülmüş olup, üyeleri NATO üyesi ülkeler, Arnavutluk, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz RF, Bulgaristan, Hırvatistan, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, İrlanda, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Moldova, Romanya, RF, Slovakya, Slovenya, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Makedonya, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan'dır.⁷⁷

⁷⁵ Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye**, Ankara:Eylül 2003, s.4.

⁷⁶ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2006, s.99.

⁷⁷ Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s.100.

3.5.BARIŞ İÇİN ORTAKLIK PROJESİ (BİO)

Soğuk Savaş döneminde NATO'nun görevi, amacı ve düşmanı belli iken, Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen yeni koşullarda İttifak, karşı karşıya kaldığı yeni "riskler" ve "belirsizlikler" içinde yeniden yapılanmak zorunda kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde İttifak'a yönelik tehdidin SSCB askerî gücünden gelmesi beklenirken, NATO'nun geleneksel ortak güvenlik işlevi, "savunma" ve "caydırıcılık"la sınırlandırılmıştır. Ancak 90'lı yıllarda, İttifak'ın bu geleneksel temel görevinin yanı sıra, değişen koşulların bir gereği olarak, "önleyici diplomasi"nin bir uygulama biçimi olan "kriz yönetimi"ne de ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır.⁷⁸

Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, özellikle KAİK'ten sonra, batıların kendilerine sundukları çözümleri yetersiz bulmuşlar; Balkan ülkeleri, Romanya ve Bulgaristan örneğinde olduğu gibi 90'lı yıllarda güvenlikleri ile ilgili kaygılarını gündemde tutmak için her türlü uluslararası ortamı zorlamışlardır.

11 Ocak 1994 tarihinde, NATO'nun Brüksel Zirvesi'nde alınan kararla; NATO ve eski SSCB Cumhuriyetleri arasında, BİO adı altında yeni askerî ve siyasal ilişkiler bütünüünün yapılandırılması kararlaştırılmıştır. BİO projesine Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz RF, Bulgaristan, Ermenistan, Finlandiya, Estonya, Gürcistan, Hırvatistan, İrlanda, İsveç, İsviçre, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Moldova, Özbekistan, Romanya, RF, Slovakya, Slovenya, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna katılmıştır.

1994 Brüksel Zirvesi kararları doğrultusunda, BİO'ya katılan her üye ülke ile NATO arasında imzalanan ayrı anlaşmalarla ortaklık oluşturmak amaçlanmıştır. BİO ile bir yandan ortak üyeler arasında siyasal dayanışma mekanizmaları geliştirilerek eski Doğu Bloğu ülkeleri ile ortak askerî tatbikatlar ve seminerler düzenlenmiş, diğer yandan eski SSCB'nin, NATO'yu tanımaları ve İttifak'a güven duymaları sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bu ülkelerin askerî güvenlik doktrinlerinin NATO'ya uyumunun gerçekleştirilmesi de hedeflenmiştir.

⁷⁸ Çomak, e.g.e., s.54.

3.6.NATO - RF KURUCU SENEDİ

Mayıs 1997’de, Madrid’te NATO-RF arasında imzalanan Kurucu Senet ile başlayan NATO-RF ilişkileri, Kosova Krizi sırasındaki NATO hava harekâtı ile RF tarafından tek taraflı olarak askıya alınmıştır. Kosova Krizi’nin sona ermesinden sonra, önce siyasî kanatta, müteakiben askerî kanatta başlayan toplantılar, RF’nin isteği doğrultusunda Kosova ağırlıklı olarak Balkanlarda icra edilen Barışı Koruma Harekâtı’nda iş birliği konusu ile sınırlı kalmıştır.⁷⁹

NATO-RF ilişkilerinde son dönemde meydana gelen gelişmeler neticesinde, 7 Aralık 2001’de gerçekleştirilen NATO Dışişleri Bakanları Toplantısı’nda, iki taraf arasında yeni bir iş birliği mekanizması kurulması kararlaştırılmıştır. Konuya ilişkin olarak siyasî komitede yapılan çalışmalar neticesinde “NATO-RF Konseyi” adı altında oluşturulacak yeni konseyin çalışma usûlleri hakkında İttifak’ın görüşlerini içeren doküman, 18 Şubat 2002’de sessizlik süreci ile onaylanmıştır. Yeni konsey, hâlen mevcut olan Daimi Ortak Konsey’in yerini alacaktır.

NATO üyesi ülkeler ve RF, bu konseyin çatısı altında eşit şartlarda biraraya gelecektir. Konsensüs prensibi ile çalışacak olan yeni konsey; danışma, iş birliği, ortak karar alma ve ortak harekât için bir platform oluşturacaktır. Konsey’deki çalışmalar; terörizmle mücadele, kriz yönetimi, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, silahların kontrolü, güven artırıcı önlemler, füze savunması, denizde arama kurtarma, askerî iş birliği ve sivil olağanüstü hal konularında yoğunlaşacaktır.⁸⁰

3.7.AKDENİZ DİYALOGU

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle güvenlik ortamında meydana gelen değişiklikler, NATO’nun Avrupa ve Akdeniz güvenliğinin birbiriyle yakından bağlantılı olduğunu görmesine ve dolayısıyla Akdeniz Bölgesi’nin önemini dikkatle değerlendirmesine neden olmuştur. Avrupa’daki istikrarın Akdeniz’deki güvenlik ve istikrar ile çok yakından bağlantılı olduğu gerçeği, Kuzey Atlantik Konseyi’nin Aralık 1994’te Akdeniz Bölgesi’ndeki bazı devletler ile NATO arasında temas kurulması konusunda

⁷⁹ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.42.

⁸⁰ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.43.

aldığı karara yansımıştır. Bu kapsamda Şubat 1995'te Mısır, İsrail, Moritanya, Fas ve Tunus, Kasım 1995'te Ürdün ve son olarak Şubat 2000'de Cezayir NATO ile diyaloga davet edilmiştir.⁸¹

Akdeniz Diyalogu'nun amacı, bölgesel güvenlik ve istikrara katkıda bulunmak ve NATO ve Akdeniz Diyalogu ortakları arasında daha iyi bir anlayış ortamının kurulmasıdır. İttifak'ın diğer bir amacı da NATO faaliyeti ile ilgili yanlış algılamaları ortadan kaldırmak, İttifak'ın güneyde yapay düşmanlar yaratma arayışında olduğu yönündeki asılsız inanışları düzeltmek ve doğmakta olan Avrupa güvenlik mimarisinin İttifak'ın güneydeki komşularını dışarıda bırakacağı yönündeki korkuları silmektir.

Akdeniz Diyalogu, İttifak'ın genel ortaklık, diyalog ve iş birliği stratejisini destekleyen önemli bir araç olarak tanımlanabilmektedir. Bu da, güvenlik ortamı ve NATO'nun üye devletlerinin karşı karşıya olduğu tehditleri ele alma yollarını açıklayan ve ortaklığı İttifak'ın temel güvenlik görevlerinden biri haline getiren 1999 Stratejik Konsepti'nde açıkça belirlenmiştir.

3.8.BATI AVRUPA BİRLİĞİ (BAB)

BAB'ın temelleri, 17 Mart 1948 tarihinde İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından, Ekonomik-Sosyal ve Kültürel İş Birliği ve Ortak Savunma Antlaşması ile atılmıştır. Almanya ve İtalya 1954 yılında, İspanya ve Portekiz 1988 yılında birliğe dahil olmuştur.⁸² 19 Haziran 1992 tarihinde Bonn'da yapılan BAB Bakanlar Konseyi toplantısı sonunda yayımlanan Petersberg Deklarasyonu ile BAB'a tam ve ortak üye sıfatıyla davet olunan ülkelerin statülerine ilişkin anlayış ve ilkeler açıklanmıştır. Söz konusu ilkeler uyarınca BAB'a tam üye olmak için AB üyeliği koşulu getirilmiştir. Bu niteliği taşıyan Yunanistan, yapılan daveti kabul ederek BAB'a tam üye olacağını açıklamış, keza AB üyesi olan Danimarka ve İrlanda ise BAB'a gözlemci olarak katılmayı kararlaştırmıştır. 1995 Ocak ayında AB üyesi olan Avusturya, İsveç ve Finlandiya da BAB'da gözlemci statüsünü tercih etmiştir.

⁸¹ Çomak, a.g.e., s.78.

⁸² Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, s.100.

NATO üyesi olup AB üyesi olmayan Türkiye ise, Norveç ve İzlanda ile birlikte BAB'a ortak üye olmaya davet edilmiş ve bu üç ülke ortak üyeliği kabul etmiştir. NATO ve AB'nin genişlemesi süreci sonrasında ortaya çıkan BAB üyelikleri; tam üyeler (Belçika, Fransa, Almanya, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya, İngiltere), gözlemciler (Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İsveç), ortak üyeler (Türkiye, Norveç, İzlanda, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya) ve ortak partönerler (Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Slovakya, Slovenya) olarak şekillenmiştir.⁸³

BAB, Akdeniz Diyalogu kapsamında BAB üyesi olmayan yedi Akdeniz ülkesi (Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus) ile diyalog sürdürmektedir. Ayrıca, BAB Konseyi 1995 yılında AB'ye üyelik müracaatında bulunan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Malta ile de bir diyalog süreci başlatmıştır.

AB üyesi müttefikler, AGSK kavramının öncelikle BAB'da geliştirilmesini öngörmüş, ancak BAB'ın gerekli askerî imkân ve yeteneklerden yoksun olması ve Avrupa'nın üstleneceği herhangi bir operasyonda NATO imkân ve yeteneklerini kullanmaya mecbur olduğunun görülmesi ve bu durumun da haliyle AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklere de söz hakkı doğuracağına anlaşılmaya üzerine yeni arayışlara yönelmiştir. 1997 yılında ise Fransa ve Almanya tarafından BAB'ın AB'ye kademeli olarak entegre edilmesi fikri ortaya atılmıştır. 1998 yılındaki Saint Malo Deklarasyonu ile; BAB'ın AB'ye entegre edilmesi, NATO'nun öncül rolü benimsenilmekle beraber NATO'nun bir bütün olarak katılmayacağı operasyonların AB'nin siyasî kontrolünde yapılması ve bunun için mekanizmalar geliştirilmesi öngörülmüştür.⁸⁴

3.9.AVRUPA KONSEYİ (AK)

Avrupa'nın birleştirilmesi yolunda başlatılan çalışmalar sonucunda; Avrupa hükümetleri ve parlamenterleri arasında çeşitli alanlarda iş birliğini kuvvetlendirmek, demokrasi ve insan haklarını korumak, yaşam şartlarını iyileştirmek, insani değerleri geliştirmek amacıyla 1949 yılında kurulmuştur.

⁸³ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.61.

⁸⁴ Alaattin Topaloğlu, **BAB ve Türkiye**, İstanbul: HARPAK Basımevi, 1999, s.11.

3.10.AVRUPA GÜVENLİK VE İŞ BİRLİĞİ TEŞKİLÂTI (AGİT)

Doğu ile Batı arasında güven ve iş birliğini artırarak insan hakları, güvenlik ve ekonomi alanlarında diyalog ve yakınlık sağlamak üzere 1975 yılında kurulmuştur. Amacı, Atlantik'ten Urallar'a kadar tüm Avrupa'da; ülkeler arasında güvenlik konularında danışma, güven ve bilgi verme suretiyle savaş riskini azaltma, devletlerin güvenliklerini diğer devletlerin güvenlikleri pahasına geliştirmemesini sağlama, bunu temin için ilkeler geliştirme, devletlerin birbirlerine ve hükümetlerin kendi toplumlarına karşı olan sorumluluklarının insan temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde esasa bağlanması, mevcut siyasî ve ekonomik şartları dikkate alacak şekilde ekonomik iş birliğinin sağlanmasıdır.⁸⁵

Üye ülkeler; Arnavutluk, Andorra, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Beyaz RF, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Kanada, Hırvatistan, GKRR, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Almanya, Yunanistan, Vatikan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Moldova, Monako, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, RF, San Marino, Sırbistan Karadağ, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Makedonya, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna, İngiltere, ABD ve Özbekistan'dır.⁸⁶

3.11.BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU (BDT)

SSCB'yi oluşturan onbeş (15) cumhuriyetten üç (3) Baltık Cumhuriyeti'nin tamamen bağımsızlıklarına kavuşması üzerine diğer cumhuriyetlerin de kaybedilmemesi amacıyla, 1922 yılında SSCB'yi kuran dört devletten üçü (RF, Ukrayna ve Beyaz Rusya), 8 Aralık 1991 tarihinde, SSCB'nin dağıldığını ve üç devleti içeren Bağımsız Devletler Topluluğu'nun oluşturulduğunu ilan etmişlerdir.

Bu açıklamadan kısa bir süre sonra, Baltık Cumhuriyetleri ve Gürcistan hariç SSCB'nin tamamı (Tacikistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Moldova) 21 Aralık 1991'de Kazakistan'ın Almatı şehrinde "Almatı Deklarasyonu" olarak bilinen Bağımsız Devletler Topluluğu'nun

⁸⁵ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.71.

⁸⁶ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.85.

kuruluş bildirgesini imzalamıştır. Gürcistan'ın da 1993 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'na katılımı ile Baltık ülkeleri hariç eski SSCB'yi biraraya getiren ülkeler, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi olmuşlardır.⁸⁷

⁸⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, a.g.e., s.23.

4.ABD'NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASI

Bu kısma kadar güvenlik politikalarını belirleyen temel faktörleri ve dünyadaki güvenlik ve uluslararası güvenlik politikalarının temel aktörlerini incelemeye çalıştık. Bundan sonra tezimizin temel argümanlarını sunmaya çalışacağız. ABD' nin güvenlik anlayışı 11 Eylül sonrasında nasıl değişti, bu dönemde küresel etkiler neydi, bu değişimde ön plana çıkan konular nelerdir ve muhtemel etkileri neler olacaktır.

4.1.ABD ULUSAL GÜVENLİK MEKANİZMASI

Amerikan sisteminde nihai karar alıcı Başkan'dır. Başkan Truman'ın masasında bulunan plakette yazdığı gibi, "işler burada biter". Ama bu, "bütün kararları Başkan alır" anlamına gelmemektedir. Başkanlar politika yapma, karar alma ve uygulama süreçlerinde yardıma ihtiyaç duyarlar. Başkan'ın başta Dışişleri, Pentagon ve CIA olmak üzere Amerikan güvenlik bürokrasisini yönetmek için kullandığı en önemli enstrüman Ulusal Güvenlik Konseyi'dir (UGK) . Güvenlik sisteminin merkezinde ve bazen de tepesinde yer alan UGK zaman içinde önemli değişiklikler yaşamıştır.⁸⁸

Amerikan ulusal güvenlik sisteminin kurumsal altyapısı ve "mimarisi" büyük ölçüde 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası'na dayanmaktadır⁸⁹. Bu yasa ile hava, kara ve deniz kuvvetleri ile yeni kurulan Genel Kurmay Başkanlığı Savunma Bakanlığı'nın altında toplanmış, Merkezi Haberalma Teşkilatı tesis edilmiş ve UGK kurulmuştu. Bu mimari, arada yapılan bazı küçük değişikliklere rağmen, ilk şeklini büyük ölçüde sürdürmektedir. Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK), esas olarak 2.Dünya Savaşı sırasında Başkan Roosevelt'in sergilediği kişisel ve düzensiz yönetim ve karar alma tarzına tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Dış politikanın koordinasyonu ABD'de geleneksel olarak Dışişleri Bakanlığı'nın görevi olmasına rağmen, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana bu daha çok Beyaz Saray'da UGK eliyle yapılmaktadır. ABD'nin gücü ve dünyadaki rolü, askeri gücün Amerikan dış politikasındaki rolü, dış politikayla ilgili kurumların sayısı ve

⁸⁸ Şanlı Bahadır Koç, " Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi", Avrasya Dosyası, Cilt11, Sayı.2, 2005, s.241.

⁸⁹ Amy B. Zegart, **Flawed by Design: the Evolution of the CIA, JCS, and NSC**. Stanford, CA: Stanford University Press, 1999.

Başkan'ın Amerikan sistemi içindeki merkeziliği arttıkça ⁹⁰, Beyaz Saray güvenlik politikasında giderek daha merkezi bir yer haline gelmiştir.

Başkanlar Dışişleri Bakanlığı'na atama yaparken parti içi dengeleri, Amerikan siyaseti ile ilgili coğrafi ve ideolojik dengeleri, medya ve Kongre'nin tercihlerini dikkate alabilirler. Hatta bazen yabancı ülkelerin muhtemel algılamaları da Başkanların tercihlerini etkileyebilir. Ama Ulusal Güvenlik Danışmanlığı (UGD) görevine bazı istisnaları olsa da genelde, kişisel olarak tanıdıkları, güvendikleri ve beraber olmaktan hoşnut oldukları kişileri getirirler.⁹¹

Amerikan güvenlik politikalarının koordinasyonu 1947'den sonra Ulusal Güvenlik Konseyi çatısı altında gerçekleştirilmektedir. Pratikte dört ayrı birim ve süreçten oluşan Amerikan Ulusal Güvenlik Konseyi, bir forum, kurum, süreç ve zihniyettir. Burada forumdan kastedilen, son dönemde üyelerinin sayısı artmış olsa, da esas olarak Başkan'ın en yakın dış politika ve güvenlik danışmanlarından oluşan küçük gruptur. Kurum ise, başında UGD'nin yer aldığı ve sayıları her Başkan zamanında değişmekle beraber günümüzde yüz civarında olan Beyaz Saray'daki UGK personelidir. Süreç ise, UGK altında, değişik kurumların temsilcilerinden meydana gelen, sayıları yüz civarında olan alt komitelerin sürekli resmi ve gayri resmi şekilde istişare etmeleri sonucunda meydana gelen "kurumlar arası süreç"tir (interagency process). Zihniyetten kastedilen ise, bu sürecin de ötesinde, değişik kurumların bilgi paylaşımı, değerlendirme, politika tartışması yapma, seçenek oluşturma, karar alma ve uygulama gibi aşamalarda olabildiğince beraber ya da birbirini haberdar eder biçimde davranmaları anlamına gelen müştereklik (jointness) kültürüdür.⁹²

Günümüzde ulusal güvenlik sorunları karmaşıklaşmakta ve başta iç, dış, askeri, asayiş ve ekonomik olmak üzere, iç içe geçmiş bir çok farklı konunun beraber düşünülmesini gerektirmektedir. Bu nedenle politikanın oluşturma safhasında birçok

⁹⁰ John P. Burke, **The Institutional Presidency: Organizing and managing the White House from FDR to Clinton**, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1992.

⁹¹ Koç, a.g.m., s.245.

⁹² Koç, a.g.m., s.246.

farklı kurumun sürece katkı yapmasının önemi artmakta ve merkezileşme süreci devam etmektedir.

Merkezileşmeden beklenebilecek en az dört temel fayda olduğu söylenebilir: Bunlar; koordinasyon, uzun dönemli stratejik planlama, kriz yönetimi ve sürece siyasi beççilik yapmaktır.

George W. Bush'un ilk dönemindeki Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice Başkan'a kişisel olarak çok yakındı. Buna rağmen kendisinden tecrübe ve bürokratik mücadele kapasitesi açısından çok ileri oyuncular arasında etkisiz kalmıştır. Bu dönemde Pentagon-Cheney ekibi politika üretme ve karar alma sürecine büyük ölçüde hâkim olmuştur. Powell ile bu ekibin mücadelesinin ileri boyutlara varmasında Rice liderliğindeki UGK'nın hakemlik ve beççilik rolünü hakkıyla oynayamamasının da rolü olmuştur. Irak'ta savaştan sonra, tam da UGK'nin etkin olması gereken çok boyutlu konularda işlenen hataların Rice ve personelinin etkisizliği bağlantısı olduğu düşünülmektedir. 2003 sonunda Irak koordinatörlüğünün Robert Blackwill ile beraber UGK'ya verilmesinden sonra Irak politikasının nispeten daha tutarlı hale gelmesi ilgi çekicidir.⁹³

Dikkat çekici gelişme Ne-Con olarak adlandırılan ABD sağının yönetimi ele alması sonrasında güvenlik politikalarının belirlenmesi ve dış politika önceliklerinin belirlenmesinin ABD Dış İşleri Bakanlığında Pentagon' a yani Savunma Bakanlığında kaymasıdır. Bunda bir yönüyle Donald Rumsfeld gibi karizmatik ve güçlü bir figürün etkisi olsa da küresel yönelimler ve güvenlik politikalarındaki devrimsel etkiler göz ardı edilmemelidir. 11 Eylül saldırıları bu yönüyle tarihte bir kırılmadır, ABD devlet mekanizması radikal bir dönüşüm geçirmiştir.

4.2.YÜRÜTMENİN GÜÇLENDİRİLMESİ AMACIYLA YAPILAN DÜZENLEMELER

11 Eylül sonrası ABD UGS evrimleşerek daha da kurumsallaşmış ve bakanlıkların ilgili ünitelerinin mali bağımsızlığa sahip yeni bir birim altında

⁹³ Koç, a.g.m., s.250.

birleşmesiyle sonuçlanmıştır. Saldırıları sonrasında; ABD Yasama ve Yürütme organları tarafından yapılan başlıca değişiklikleri kısaca şöyle ifade edebiliriz:⁹⁴

ABD Kongresi Tarafından Yurt Savunması Yasasının (Homeland Security Act) çıkarılması,⁹⁵

ABD Başkanına doğrudan bağlı Yurt Savunması Ofisinin (Homeland Security Office) kurulması,

Savunma Bakanlığınca Savunma Bakanlığı Yurt Savunması Ofisinin (Department Of Defence (DOD) Homeland Security Office) kurulması.

Ayrıca saldırılar sonrasında yürütmenin güçlendirilmesi, kamu kurumları arasında eşgüdüm sağlanması ve herhangi bir saldırı anında derhal tepki verilmesini sağlamak amacıyla çıkarılan yasalar şunlardır:⁹⁶

Askeri Kuvvet Kullanımına Yetki Verme Yasası (18 Eylül 2001),

Operasyona Hazır Askeri Birliklerin Savunma ve Ulaştırma Bakanlığının Emriyle Harekete Geçirilmelerini Öngören Yasa (18 Eylül 2001),

Teröristleri Finanse Eden Güçlerle Mücadele Yasası (24 Eylül 2001),

Terörizmi Engellemek ve Durdurmak için Gereken Uygun Araçları Sağlayarak ABD'yi Birleştirmek ve Güçlendirmek Yasası. (Patriot Act) (2 Ekim 2001),

Yurt Savunmasında Etkin Olarak Kullanılacak Özel Bir Birimin Kurulması Konusundaki Kurucu Yasa (8 Ekim 2001),

Terörizme Karşı İç Güvenliği Sağlama Yasası (2001 ABD Yasası).

11 Eylül sonrasında, yurt savunmasını geliştirebilmek için bir takım örgütsel değişimlere gidilmiş, '**Kamu Güvenliği Bakanlığı**' olarak anılabilecek yeni bir yönetsel yapı oluşturulmuştur. Bu değişimlerde amaç, federal hükümet ile diğer

⁹⁴ Regan K. Smith, "Homeland Security: An Intelligence Oversight Perspective", Military Intelligence Professional Bulletin, Jul-Sep2002, Cilt. 28 Sayı. 3, s.5.

⁹⁵ Jonathan Chait, "The 9/11 President", New Republic, 3/10/2003, Cilt. 228, Sayı. 9, s.18.

⁹⁶ Didem Yaman, "11 Eylül Sonrasında ABD: Algılamalar, Psikolojik Yansımalar ve Yasal Düzenlemeler", Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt: 1, No: 1-2, Kış-Bahar 2006.,s.119-132.

departmanlar arasında yurt savunması faaliyetlerinin yerleştirilmesi ve uygulamaya hazır hale getirilmesidir. Bu amaca hizmet eden en önemli askeri birimlerden biri **‘Kuzey Komutanlığı’dır (NORTHCOM).**⁹⁷

Bu birim ABD içerisinde oluşabilecek bir acil durumda sivil otoritelerle işbirliğine girerek gereken tedbirlerin alınmasını sağlar. Önceden ‘Ortak Kuvvetler Komutanlığı’ (Joint Forces Command) inca gerçekleştirilen faaliyetler artık bu birime devredilmiştir. Bu birim dışında yurt savunması konusunda diğer bir yetkili birim ise ‘Savunma Birimi’dir. Amerikan Savunma Birimi (Department of Defence – DoD-) dünyanın en büyük ve en kompleks organizasyonlarından. Burada 4 milyon kişi çalışmakta ve faaliyetleri için 400 milyar dolarlık bir bütçe kullanılmaktadır. Yetkileri yurt savunması ve sivil destek olmak üzere ikiye ayrılır. İlk kısımdaki yetkileri, ülkenin sınırları ve kritik altyapıları çeşitli saldırılara karşı korumaktır. İkincisi, federal ve merkezi hükümetlere veya yerel otoritelere acil durumlarda gerekli askeri yardımı sağlamak olarak belirlenmiştir.⁹⁸

4.3.YURT SAVUNMASI KAVRAMI

Açık bir saldırıya uğramış olan ABD, öncelikle ‘meşru müdafaa hakkı’nı dile getirmiş, bunun hemen ertesinde de sadece kendisini değil, tüm dünyayı bu saldırıların muhatabı ilan ederek küresel destek arayışına girmiştir. ABD’nin tanımlamasına göre saldırının hedefi sadece ABD değil eşitlik, özgürlük ve insan haklarıdır; bunları hedef alan saldırganlara karşı da, beraber mücadele edilmelidir.⁹⁹

11 Eylül saldırılarının faillerinin geleneksel düşman tanımlamasına uymaması, yeni düşmana karşı yeni stratejilerin geliştirilmesini de zorunlu kılmaktadır. Nitekim bu saldırılarla birlikte Bill Clinton dönemi ABD politikasında hâkim olan ekonomik güç olma ve tüm dünya devletleriyle uluslararası kuruluşlar aracılığıyla ilişkiye girme anlayışının yerini asıl tehdit olarak görülmeye başlanan terörizm ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesine yönelik politikalar almaya başlamıştır.

⁹⁷ Yaman, a.g.m., s.133.

⁹⁸ Yaman, a.g.m., s.133.

⁹⁹ Yaman, a.g.m., s.134.

Soğuk Savaş boyunca ABD ordusu sürekli olarak sınırları dışındaki konvansiyonel ve nükleer silahların kompleks ağına karşı kendisini örgütlemişken, iç güvenlik sorunlarını daha çok kolluk kuvvetlerine devretmiştir. Ancak 11 Eylül bu eğilimin ciddi ölçüde değişmesine neden olmuş, dikkatler ABD'nin odaklandığı uzun dönemli politikalardan, Amerika'nın güvenlik ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaca hizmet edecek etkili araçlara çekilmiştir. ABD ordusu da, 'Yurt Savunması' kavramı çerçevesinde yeni bir örgütlenmeye yönelmiştir.

Pentagon ve ordu yurt savunmasını; tehditlerin, afetlerin ve saldırıların etkilerini azaltmak, bunlarla mücadele etmek; toplumu, alt yapıyı ve sınırları, gerektiğinde kriz yönetimi çerçevesinde sivil otoriteleri de kullanarak korumayı; kritik ulusal varlıkların üstünlüğü ve devamlılığını sağlamayı hedefleyen aktif ve pasif önlemler olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁰ Bir başka tanımda ise, 'Yurt Savunması' kavramının, yurt içi hazırlıklılık, operasyonların devamlılığı, hükümetlerin devamlılığı, sınır ve kıyı savunması ve ulusal füze güvenliğini kapsadığı belirtilmiştir.

4.4.SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİNDEKİ DEĞİŞİM

SSCB'nin dağılması ile sona eren Soğuk Savaş döneminin ardından dünyadaki tehdit algılamaları ve güvenlik anlayışları büyük bir değişime uğramıştır. "Soğuk Savaş'ta güvenlik yoktu, fakat istikrar vardı; 1990'larda Soğuk Savaş'ın hemen ertesinde ise güvenlik vardı, ama bu defa da istikrar yoktu." yaklaşımı, dönemin durumunu özetlemektedir. Terörizmin miladı sayılabilecek 11 Eylül 2001 tarihinden sonra ise bu denklem, "güvenlik yok, istikrar da yok" durumuna gelmiştir.¹⁰¹

NATO ittifakının lideri olan ABD'nin Soğuk Savaş'ın sonunda kazandığı galibiyet, ABD'yi küresel üstünlük ve hegemonya arayışına sürüklemektedir. ABD'nin hegemonya mücadelesinin geçmişteki örneklerden farkları olduğu kadar,

¹⁰⁰ Eric V. Larson, John E. Peters, **Preparing the U.S. Army for Homeland Security: Concepts, Issues, and Options**, CA:RAND Corporation, 2001., s.7

¹⁰¹ Harp Akademileri Komutanlığı, a.g.e., s.78.

benzerlikleri de vardır. Bu benzerliklerin en dikkat çekici yönlerinden biri, ABD'nin diğer yayılcı güçlere benzer jeostratejilere yönelmiş olmasıdır.¹⁰²

ABD Başkanı Bush, 11 Eylül olaylarından önce, ABD Silâhlı Kuvvetlerinin soğuk savaş dönemi mantığına göre yapılandığını ve kuvvet yapılanmasında köklü değişiklikler yapılmasına gerek duyulduğunu belirterek¹⁰³ bu yapılanmanın gerekçesi olabilecek ve küresel boyutta güvenlik yaklaşımlarında büyük değişikliklere yol açabilecek ABD güvenlik stratejisinin üç önceliğini kamuoyuna açıklamıştır. Bunlar;

ABD'yi çok yönlü füze tehdidinden koruyacak, lâzer teknoloji özellikli, birbiriyle bağlantılı, müttefik ülkeleri de kapsayacak bir coğrafyada (Avrasya), kara, deniz ve uzay istasyonlarına konuşlandırılacak "Küresel füze savunma sistemi"nin kurulması,¹⁰⁴

Nükleer silâhların azaltılması,

Artık "düşman" sıfatının geçersizliği göz önüne alınarak RF ile stratejik iş birliği yapılmasıdır.

ABD Başkanı Bush söz konusu stratejik hedefleri açıkladığı günlerde, en az bu hedefler kadar önemli, ABD'nin gelecekte izleyeceği Avrasya politikasına dayanak olabilecek ve ABD askerî odaklanmasının Avrupa'dan Pasifik'e yönelmesine¹⁰⁵ yol açabilecek bir başka stratejik açılımı, ÇHC'den gelebilecek her türlü saldırıda ABD'nin "her ne pahasına olursa olsun" Tayvan'ı savunacağı kararıyla yapmıştır.

Bu dört konu siyasî hedefleri açısından analiz edildiğinde;

RF' nin envanterindeki soğuk savaş dönemi güvenlik anlayışın ana unsuru olan ve SSCB'nin yıkılması ile geçerliliğini yitirmiş, nükleer silâhların sayısını azaltarak

¹⁰² Francis Fukuyama, **Neo-Conların Sonu**, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2006, s.158.

¹⁰³ İhsan Tuncer Dabanlı, "Yıldız Savaşları", Hava Harp Okulu Bülteni, Bahar -2005, s.24.

¹⁰⁴ Jon Barry, "A New Pacific Strategy", Newsweek, 7 Mayıs 2001.

¹⁰⁵ Jane Perlez, "White House Unconcerned About China-Russia Pact", New York Times, 17 Temmuz 2001, s10.

ABD'nin yaptığı gereksiz nükleer savunma harcamalarını kısmak, savunma bütçesini ülke menfaatlerini elde etmede bir araç olarak kullanabilecek projeler için plânlamak,

Söz konusu kısıntının karşılığında "stratejik ortak (partner)" olma özelliği vererek RF' yi; ekonomik büyümesi son yıllarda % 8-10 civarında seyreden, 2020'li yıllarda gayrisafî millî hâsılasının ABD'ye yakın olacağı değerlendirilen,¹⁰⁶ dünya ticaretindeki payı 500 milyar dolar düzeyine çıkmış¹⁰⁷ savunma bütçesini 17 milyar dolara yükseltmiş ve Shangay İş Birliği Teşkilâtın sağladığı ortam ile Orta Asya ülkelerinin zengin doğal enerji kaynaklarını yönetmeye¹⁰⁸ talip olmuş, muhtemel küresel rakibi ÇHC' ye karşı Asya'da, savunma politikasındaki belirsizliklere rağmen küresel güç olma adına ekonomik birlikteliğe askerî nitelik kazandırmak için 60.000 kişilik NATO'dan bağımsız kuvvet oluşturma kararı alan ve 2004 yılında bağımsız askerî uydu elde etmek için proje yürüten¹⁰⁹ ve Filistin sorunundan, Irak sorununa, Kyoto Çevre Anlaşması'ndan, dünya ticaret usullerine kadar hemen her uluslararası mutabakat gerektiren konuda ABD'den farklı yaklaşımlara sahip bir başka muhtemel rakibi AB'ye karşı Avrupa'da, denge unsuru yapmak, böylece RF' yi, ABD siyasî, askerî, güvenlik stratejilerinin gerçekleşmesinde küresel destek unsuru pozisyonuna getirmek,

Nükleer silâhların kısıtlanmasıyla oluşan ortamı yeni tehdit değerlendirmesi kapsamında ele alıp, ABD'nin uluslararası tehdit olarak değerlendirdiği uzun menzilli balistik füzelere karşı geliştirmeyi düşündüğü ve yılda şimdilik 4,5 milyar dolar araştırma harcaması yaptığı¹¹⁰ "küresel füze savunma sistemi"ni Avrasya genelinde güvenlik politikaları oluşumunun temel parametresi yapmak, ilgili ülkelerin bu

¹⁰⁶ Andrew Higgins ve Charles Hutzler, "China Sees Key Role in Ensuring Energy Supplies, Stability", Wall Street Journal, 14 Haziran 2001, s7.

¹⁰⁷ Jennifer Lee, "Europa Plans To Compete With U.S. Satellite Network", New York Times, 26 Kasım 2001, s2.

¹⁰⁸ Josef Curl, "Bush Speech To Outline The Shield", The Washington Times, 1 Mayıs 2001, s1.

¹⁰⁹ Angel M. Rabasa, "South Cost Asia After 9/11", Rand Release Report, Rand İnternet Raporlar (Kongre), Aralık 2001.

¹¹⁰ Peter Griev, "A Reluctant Empire Stretches More", Christian Science Monitor, 17 Ocak 2002.

sisteme girmesini ve proje harcamalarına ortak olmasını sağlamak, uzun vadede askerî teknoloji üstünlüğünü tamamıyla ABD inisiyatifine bırakmak ve bu üstünlüğü diğer sanayi ve teknolojik alanlarda kullanacak seviyeye getirmek.

ABD açısından Güneybatı Pasifik'le, Hint okyanusu ve Ortadoğu arasında ticaret, petrol nakliyesi ve kuvvet kaydırılması açısından deniz ulaştırma hatlarının merkezinde bulunan ¹¹¹ Tayvan'ın uzun yıllar ÇHC'ye karşı sağlanan güvenliğinin korunarak, Güney Asya ve Pasifik ülkelerine ABD'nin bölgede en etkin güç olduğunu göstermek ve Avrasya doğu ve güney kanatlarında tam kontrol sağlamak gibi hususları kapsadığı değerlendirilmektedir.

Uzun zamandır ABD, hem mali konulardaki sorunlar, hem yeni ekonomik güç odakları (Japonya, Almanya gibi), hem de yeni stratejik güç odakları (ÇHC, AB gibi) karşısında ve dünyanın çeşitli bölgelerini kontrol altında tutma, dünyanın tek hâkimi olma ve Yeni Dünya Düzeni'ni oluşturma gibi konularda, güçlüklerle karşı karşıya bulunuyor, güç ve irtifa kaybediyordu. Soğuk Savaş sonrası oluşan YDD, özellikle iki gelişme tarafından tehdit ediliyordu: ¹¹²

Birincisi, ÇHC, RF, Almanya, Japonya ve Hindistan gibi ülkelerin devamlı büyümesi ve YDD'ye sığmamasıdır. ÇHC ve RF askerî olarak büyürken; Almanya ve Japonya ekonomik açıdan; Hindistan nükleer silahlanma açısından, ABD'yi ve YDD'yi tehdit etmekteydi. Bu konjonktür, Hazar ötesi enerji kaynaklarına ABD'nin istediği biçimde ulaşması ve işletmesini güçleştiriyordu. ¹¹³

İkincisi, İran, Irak, Libya, Sudan, Kuzey Kore gibi (sayıları ABD tarafından 17 olarak belirlenen), doğrudan ABD'ye karşı olan, dolayısıyla YDD'ye entegre olmak istemeyen ülkelerin varlığı ve YDD için yarattığı tehdittir.

Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin almış olduğu ulusal boyuttaki önlemler terör muhatabı diğer devletler için de olumlu veya olumsuz yönde

¹¹¹ Ammit Dhillon, "U.S. Troops Indian Alliance", South China Morning Post, 14 Mayıs 2002, s.1.

¹¹² Ahmet Özer, **11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme**, Ankara:Elips Kitap, 2005, s.69.

¹¹³ Özer, a.g.e., s.71.

bir örnek oluşturabileceği gibi, terörizmle mücadelede alınabilecek ortak önlemler dizini için bir başlangıç da oluşturabilir.

4.5.ABD' NİN 1997, 1999 VE 2002 TARİHLİ UGS

Yayılmacı jeostratejilerin üç önemli ön koşulu; karşıt güçlerin biraraya gelmesini önlemek, güvenlik açısından uluslar arası sistemdeki diğer güçlerin egemen güce bağımlılığını sürekli kılmak ve egemen güce tabi devletleri uyumlu ve koruma altında tutmaktır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde hegemonya amaçlı ABD'nin Ortadoğu ve Orta Asya'ya yönelik politikalarının dayandığı temeller;¹¹⁴

Soğuk Savaş döneminden devralınan petrol kaynakları üzerinde denetimin sağlanması ve bunun dünya pazarlarına kesintisiz ulaştırılması,

Radikal İslam'ın etkisinin azaltılması,

İran ve Irak'ın çevrelenmesi (ki bu politika aslında RF ve ÇHC' nin çevrelenmesi amacını taşımaktadır),

Bölge ülkelerinin kitle imha silahlarına sahip olmalarının engellenmesi,

İsrail'in güvenliğinin garanti altına alınması olarak belirtilmektedir.

1997 yılında ABD tarafından açıklanan “Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi”nde, ulusal güvenliğe karşı tehditler “Devlet Merkezli Tehditler”, “Ulus Ötesi Tehditler” ve “Kitle İmha Silahlarından Kaynaklanan Tehditler” olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır.¹¹⁵

Devlet Merkezli Tehditler'de; hâlen bazı ülkelerin ABD'nin yaşamsal çıkarlarını tehdit etme niyetine ve kapasitesine sahip olduğu belirtilerek bu ülkelerin nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlar da dahil olmak üzere saldırı kapasitelerini artırmaya çalıştıkları ve zaman zaman bölgesel gerginliklere sebep oldukları işaret edilmiştir.

¹¹⁴ Zbigniew Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası**, İstanbul:İnkilap Kitapevi, 2005, ss.79-85.

¹¹⁵ A National Security Strategy for A New Century, May 1997

<http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm>

Ulus Ötesi Tehditler’de; terörizm, yasa dışı uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, uluslar arası örgütlü suçlar, denetim dışı göçmen taşımacılığı ve çevreye verilen zararlar yer almıştır.

Kitle İmha Silahlarından Kaynaklanan Tehdit’lerde ise; bu silahların küresel güvenlik için en büyük tehdit oluşturduğunun altı çizilerek, dünya güvenliğini hedef alan ülkelerin bu tür silahlara sahip olmasının kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır.

1997 stratejisinde, hiçbir ülkenin belirtilen tehditlerle tek başına mücadele etmesinin mümkün olmadığı işaret edilerek, ABD’nin bu tehlikelere karşı dünyanın başlıca ülkeleriyle iş birliğine girmeyi istediği ifade edilmiştir.

1999 yılı stratejisinde; ABD’nin uzun menzilli kitle imha silahları atma sistemi geliştirmekte olan devletlerden tehdit algıladığı vurgulanarak, ABD’nin ifadesi ile haydut devletlerden gelebilecek kıt’alar arası balistik füze (ICBM) saldırısı ihtimaline karşı füze savunma sistemini gerçekleştirme niyeti belirtilmiştir.¹¹⁶ Söz konusu füze savunması, öncelikle ABD’nin güvenliğini korumayı hedeflemektedir, ancak Avrupa ülkelerindeki radarlar olmadan çalışamayacaktır. İlk aşamada “Büyütülmüş Kapasite 1” adı ile bilinen iki erken uyarı radarının İngiltere’de Fylingdales’e ve Grönland’a konuşlandırılması gerekmektedir.

ABD güvenlik anlayışındaki değişimi, yeni beliren ‘dost’ ve ‘düşman’ları ve terör tehdidine karşı alınacak önlemleri bir ‘paket’ halinde, Eylül 2002’de yayınladığı ‘ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi’ başlıklı bir metinde tüm dünyaya duyurmuştur. Bu strateji ABD silahlı kuvvetlerine rehberlik etmenin yanı sıra detaylı ve uzun dönemli askeri planlar için az da olsa bir temel teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra bu belge, 11 Eylül sonrası ABD güvenliğindeki değişimi gösteren ayrıntılı bir belge olması açısından da önemlidir.¹¹⁷

17 Eylül 2002 tarihli ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde;¹¹⁸

¹¹⁶ National Strategy of the United States, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/other_pubs/nssr99.pdf

¹¹⁷ Yaman, a.g.m., s.128.

¹¹⁸ The National Security of the United States, September 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

“Uluslar arası sistemin istikrarı ile insanlığın geleceği için, 20 nci yüzyılda da galip gelmiş olan temel insan hakları ile ekonomik ve siyasal özgürlüklere bağlı ulusların özgürlük, demokrasi ve serbest girişimi savunmaları gerekmektedir.” ifadesi kullanılarak, özgürlükleri kısıtlayan uygulamaların bertaraf edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Belgeye göre ABD’nin öncelikli stratejisi, “özgür ve demokratik yönetimlerin kurulması konusundaki çabaların uluslar arası örgütlerin desteği ile sağlanması”dır.

Belgeye göre terörizmi destekleyen ya da terörist olanlar; kız çocuklarını okutmayanlar, totaliter rejimler, tehlikeli teknoloji kullananlar, radikal topluluklar ve tüm bunlara yardım edip kolaylık sağlayanlardır.

Belgede yer alan bir diğer ifade de “terörizmin yeşerme imkânı bulunduğu hassas bölgelerde, İslam dünyasının modern yönetimlerinin destekleneceği” ifadesidir.

Belgede önem arz eden diğer bir konu da; “uluslararası bir destek sağlanamasa bile ABD’nin kendini koruma adına önleyici meşru müdafaada bulunabileceğini belirtilmiş olması ve bu noktada “kendisine onay vermeyen devletlerin de ötekiler kategorisine dâhil edileceği”nin açıklanmış olmasıdır.¹¹⁹

Önleyici meşru müdafa; teröre ilişkin önlemlerin, bir olgu, olay ya da eylem gerçekleşmeden askerî araçları da kapsayan her türlü araçla alınması anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle ABD herhangi bir ülkenin, örneğin kitle imha silahlarına sahip olmasından şüphelenmesi halinde, bunları kullanmasa da, hareket geçirmese de, hatta harekete geçirmekle tehdit etmese de bu ülkeye müdahale edebilecektir. Stratejinin en can alıcı özelliği, önleyici meşru müdafa çerçevesinde ABD’nin dünyanın birçok yerine kendi başına müdahale edebileceğini göstermesidir. ABD söz konusu belgede, “yeni bir uluslar arası yapı kurulmasını” öngördüğünü açıkça belirtmektedir.¹²⁰

¹¹⁹ Taşdemir, a.g.e., ss.154-155.

¹²⁰ Taşdemir, a.g.e., ss.240-241.

Aynı belgede, “ABD’nin kuracağı sisteme karşı çıkabilecek büyük güçlerin olması halinde çatışmalar olabileceği” de ifade edilmektedir. ABD’nin ulusal strateji belgesinde yer alan işbirlikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır:

Yeni koşullara uygun bir biçimde yeniden düzenlenmiş NATO ittifakı,

NATO ile iş birliği çerçevesinde değerlendirilip ayrı bir oluşum olarak görülmemekte ısrarlı davranılan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası,

Uzak Asya’da Japonya, Güney Kore ve Avustralya ile iş birliği,

Asya’da RF, Hindistan ve ÇHC.

4.6.TERÖR SALDIRILARI VE UGS

ABD’nin ulusal güvenlik stratejilerinde öngördüğü politikaları yürürlüğe koyması için kriz ya da dönüm noktası niteliğindeki olay, 11 Eylül saldırısı olmuştur. Bu saldırı gerçekleştirilmemiş olsaydı, ABD’nin değişimi böylesi bir enerji ve şevkle meşrulaştırılması mümkün olamazdı. El-Kaide saldırıları, ABD’nin toprakları üzerinde gerçekleştirilmiş ve uzak bir tehdit gibi görünen kitle imha silahları konusundaki rahatlamayı da ortadan kaldırmıştır.¹²¹

11 Eylül 2001’de New York ve Pentagon’a düzenlenen üzücü ve trajik terörist saldırılardan sonra, güvenlik anlayışlarında büyük değişiklikler oluşmuş, eylemi plânlayan radikal örgütlerin uluslararası terörizmle mücadele kapsamında cezalandırılması için ABD öncülüğünde oluşan askerî güç, Afganistan’ın kontrolünü ele almıştır.

Söz konusu süreç içinde NATO saldırıyı tüm üye ülkelere yapılmış bir eylem olarak değerlendirmiştir. İşte bu değerlendirme SSCB’nin yıkılmasıyla bir ölçüde belirsizlik yaşayan, Bosna, Kosova ve Makedonya harekâtları ile güvenlik temin etmeye devam eden NATO’yu pratikte ve coğrafi anlamda Avrasya güvenlik örgütü hâline getirmiştir.

Ayrıca 11 Eylül, soğuk savaş sonrası dönemde yürürlükte olan "barışı sağlama ve muhafaza etme" güvenlik yaklaşımlarını ikinci plâna düşürmüş, içeriğinde kimyasal ve biyolojik silâhların üretimi ile kitle imha ve nükleer silâhların kontrolü

¹²¹ B. Aydın Ertekin, **Saldırı Planı**, İstanbul:IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004, s.287.

gibi konuların bulunduğu güvenlik yaklaşımlarının ön plâna çıkmasına sebep olmuştur.

Bu gelişmelerden sonra ABD, uluslararası terörizmle mücadele kapsamında, içlerinde Özbekistan ve Pakistan'ın da bulunduğu dokuz ayrı ülkede, 13 üs oluşturma kararı almıştır. ¹²² ABD üs oluşturma girişimlerine ilâve olarak yine uluslararası terörizmle mücadele kapsamında Güney Asya ve Pasifik'te birçok ülke ile ikili iş birliğine girmiştir. Söz konusu ilişkiler doğrultusunda 39 yıl aradan sonra Hindistan ile Malacca denizinde tatbikat yapmış, ¹²³13 Doğu Timur sorunu nedeniyle ilişkilerini dondurduğu dünyanın en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip Endonezya ile tekrar ilişkileri başlatarak 2002 yılında kullanılmak üzere 16 milyar dolar askerî yardım plânlamış, Filipinler'deki radikal İslâmî unsurlarla mücadele için bu ülkeye asker göndermiş, Pasifik'in bir diğer önemli ülkesi Tayland'la, bölgedeki son 21 yılın plânlı en büyük tatbikatını yapmıştır.

ABD söz konusu konuşlandırma ve ikili ilişkilerle Japonya ve Güney Kore ile sahip olduğu ÇHC' ye yakın coğrafyalarda güç bulundurma pozisyonunu, RF hariç hemen tüm Orta ve Güney Asya ile Pasifik eksenine yaymıştır. ABD'nin sadece Japonya ve Güney Kore'de bulunan askerî gücü ve takviye edeceği uçak gemileri ile ÇHC gibi bir devi durduramayacağı gerçeği göz önüne alınırsa, konuşlanmaların Orta, Güney Asya ve Pasifik'te ABD'ye sağladığı güvenlik inisiyatifi daha iyi değerlendirilecektir.

Bir başka ifadeyle, bu konuşlandırmalarla ABD, Birinci ve İkinci Dünya savaşları öncesi Almanya'nın güç oluşturma çabalarının nelere mal olduğu tecrübeleri doğrultusunda, Asya'da küresel güç olmaya çalışan ÇHC' yi "tehdit" olmadan çok önceki aşamalarda durdurma adına büyük avantaj elde etmiştir. Diğer yandan, ABD'nin askerî gücünü bu şekilde kullanmasıyla, ABD Başkanı Bush'un 11 Eylül öncesi tespit ettiği ve ABD güvenlik stratejisinin prensiplerinden olan Tayvan'ın savunulmasıyla ilgili vaat yerine getirilmiştir.

¹²² Rumsfeld Urgeses, "Congress to Ease Curbs on Military Ties With RI", Jakarta Post, 14 Mayıs 2002, s.5.

¹²³ James Morrison, "Anti Terrorist Exercise", Washington Times, 15 Mayıs 2002, s.7.

ABD'nin Pasifik, Güney ve Orta Asya'da güç konuşlandırması ile başlayan süreç ve ilgili ülkelerle yapılan tatbikatlar, ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz'in belirttiği gibi, askerî olmaktan ziyade siyasî hedefler taşımaktadır. Savunma harcamalarını % 11,6'lık bir oranda artışla, diğer büyük devletlerin toplamından daha fazla savunma bütçesi yaparak 2003 yıl için 379 milyar dolara çıkaran ¹²⁴ ABD'nin söz konusu güç konuşlanması ile ilgili diğer siyasî hedeflerinin;

Orta Asya ülkelerinin zengin doğal ve enerji kaynaklarının dünya pazarlarına batılı şirketler öncülüğünde çıkarılmasına uygun ortam hazırlamak,

İran gibi nükleer güç olma yönünde çabalar sarf eden, balistik füze denemeleri yapan ve 11 Eylül sonrası süreçte Bush tarafından isimlendirilen "şeytan eksenini" tehdidi ülkeler içinde yer alan bir ülkenin kontrol altına alınmasını sağlamak,

Hindistan ve Pakistan gibi nükleer güç sahibi, yüz ölçümleri geniş, nüfusları kalabalık, denge unsuru ülkelere yakın olan, dolayısıyla ABD'ye Güney Asya ile ilgili çıkarlarına bağlı olarak söz konusu ülkelerin her türlü sorununa doğrudan müdahil olabileme fırsatı veren bir konum elde edilmesini sağlamak,

ÇHC ile ticarî ilişkileri artmış ve soğuk savaş döneminde önemini kaybetmiş Pasifik ülkelerinin, Güney Asya Ülkeleri Birliği ASEAN kapsamında yürüttüğü ekonomik faaliyetlerine güvenlik boyutu katarak, 2001 yılında Avustralya ve Japonya'yla başlanmış daha sonra Güney Kore ve bazı Pasifik ülkelerinin de dâhil olacağı beklenen NATO benzeri bir askerî ittifak kurulmasına uygun zemin hazırlamak ¹²⁵ ve böylece Avrupa'da sağlanan istikrarın Pasifik'te de sağlanarak, ABD'nin küresel gücünün Avrasya ekseninde pekiştirilmesini sağlamak gibi konular içerdiği değerlendirilmektedir.

ABD Başkanı Bush tarafından 20 Eylül 2002 tarihinde açıklanan "Önleyici Meşru Müdafaa Doktrini" ile ABD'nin istediği zaman, istediği yere, ister NATO çerçevesinde, mümkün olmazsa tek başına güç kullanabileceği belirtilmiştir. Önleyici güç kullanımı için tek koşul, ABD'nin saldırmayı düşündüğü yerden

¹²⁴ Reuters Haber Ajansı, "Washington Times, Putin Says NATO Should be Disbanded," 17 Temmuz 2001.

¹²⁵ Peter Baker, "Putin Offers West Reassurances and Ideas on NATO", Wall Street Journal, 17 Temmuz 2001, s2.

belirtilen türde bir tehdit algılamasıdır. Bu anlayış klasik uluslar arası hukukun da bir bakıma sonu anlamına gelmektedir.¹²⁶

ABD'nin teröre karşı aldığı önlemlerden bir diğeri ise, ilk kez belgede belirtilen 'Önleyici Meşru Müdafaa kavramıyla kendisi göstermektedir. ABD bu kavramla, teröre karşı bir önlemin alınması için direkt bir saldırı olmasını ya da tehdidin doğmasını beklemeyeceğini ifade etmektedir.¹²⁷

"ABD doğrunun ve özgürlüğün hamisi olarak dünyanın herhangi bir yerine bu değerlere (insan hakları, özgürlük, demokrasi) yönelik her türlü tehdidi henüz oluşma aşamasındayken yok etme hakkını kendisi için değil, bütün özgür dünya için kullanacaktır. Uluslararası terörizme karşı savaş, demokratik değerlerin ve demokratik hayat nizamının savaşdır"¹²⁸

Bu durum ABD'nin Soğuk Savaş döneminden beri takip ettiği ancak saldırıya uğradığı durumlarda savunma amaçlı karşı saldırıya geçme stratejisinden kesin bir dönüştür. Üstelik bu yeni kavram Birleşmiş Milletlerin 'meşru müdafaa' kavramıyla da zıt düşmektedir. Çünkü bu hakkın kullanılabilmesi için öncelikle ülke topraklarına direk bir saldırı gereklidir. Bir tehdit ihtimali karşısında bile bu hakkın işleme konulamayacağı BM tarafından ifade edilmiştir.

Bu stratejinin özellikle önem verdiği konulardan biri teröristler ve 'Serseri (Haydut) devletler'den (*rogue states*)¹²⁹ yönelen tehditlerdir. ABD'ye yönelik belirsiz terörist saldırıların sayılarında meydana gelen artış dünya çapındaki terörist örgütlenmelerin komuta-kontrol, iletişim, maddi destek ve finansmanlarını yok etmeyi öngören bir kampanya başlatılmasını sağlamıştır. Bu kampanyanın en önemli yanı ise, uluslararası bir işbirliğini öngörmesidir. Terörizmi yok edebilmek için

¹²⁶ Francis Fukuyama, a.g.e., s.89.

¹²⁷ Arı, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, ss.40.

¹²⁸ Bush Promises to Pre-empt Terrorist Plans, The Washington Times, 2 Haziran 2002, s7.

¹²⁹ Haydut Devlet ifadesi Clinton döneminde ABD ile ihtilaf halinde bulunan ve uluslararası terörizmi desteklemekle itham edilen Kuzey Kore, Libya, İran, Irak ve Küba gibi devletler için kullanılmıştır.

istihbarat, kolluk kuvvetleri ve askeri yardım anlamında işbirliği kaçınılmazdır. Ancak gerektiğinde ABD yalnız da hareket edebilecektir.

ABD'nin oluşturmak istediği küresel güce en önemli destek BM'den gelmiştir. BM Güvenlik Konseyi çıkardığı bir karar tasarısıyla, uluslararası terör örgütlerinin ve bunlara yardım edenlerin mali kaynaklarının dondurulmasına karar vermiştir. ABD tarafından sunulan bu karar, BM'nin VII.bölümü kapsamına alınmış ve böylelikle uyulması zorunlu hale getirilmiştir. ABD, teröre karşı gerçekleştireceği müdahalelerde silahlı kuvvetleri oldukça dikkatli kullanmalıdır. Gereksiz veya yanlış kuvvet kullanımı, ABD'nin kendini koruyamadığı düşüncesini doğurmanın yanı sıra, cihat ve şehitlik inancının propagandası yoluyla terörizmin daha da artış göstermesine neden olabilecektir.¹³⁰

ABD'nin en büyük korkularından biri kitle imha silahlarıdır. Teröristlerin kitle imha silahlarını kullanma olasılığına karşılık yeni ve daha etkin ortak vurucu güçlerin oluşturulması ABD için bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu amaç çerçevesinde ABD'nin önerisi terörizme karşı savaş veren bütün devletleri ortak bir füze savunma sistemi içerisinde birleştirmektir. Karşı-terörizm ve yurt savunması çerçevesinde alınması gerekli görülen bütün bu önlemlerin bütçeye ciddi yansımaları olmaktadır. Örneğin; 2000 yılında terörizmle mücadele için 10 milyar dolar, bunun altyapısının sağlanması için ise 11,4 milyar dolarlık bir harcama yapılmıştır. Harcamaların tespiti konusunda diğer bir önemli husus ise savunma (anti-terörizm) ve saldırıya (karşı-terörizm) eş miktarda finansman sağlanmasıdır. ABD terörle mücadeleye 2003 yılı bütçesinde 45 milyar dolar ayırmıştır. ABD'nin 2003 yılı savunma bütçesi ise 401 milyar dolardır.¹³¹

ABD, yaşadığı olay sonrasında acil durumlar karşısında ordunun tüm sınıflarının hareket ve müdahale kapasitesinin artırılması gerektiğini görmüştür. Bunun yanı sıra ordunun uzun vadeli hedeflerinin tek bir başlık altında toplanması ve ABD ordusunun dünyanın çeşitli ülkelerine çok fazla yayılmamasının gerektiğine karar verilmiştir. 11 Eylül sonrasında, Bush yönetimi ABD ordusunun temel

¹³⁰ Arı, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, ss.44.

¹³¹ Taşdemir, a.g.e., ss.168-206.

önceliğinin yurt savunması olduğunu vurgulaması bunun en iyi göstergesidir. ABD ordusunun barışı koruma, istikrar, güvenlik ve işbirliği konularında dünya çapında göstereceği iradenin büyüklüğü bu noktada önem arz etmektedir. Yaşanan değişimin en iyi örneği ise, ABD'nin Avrupa'da kurulacak bir 'Acil Müdahale Gücü'ne karşı çıkmamasıdır. Balkanlar'da ilerde çıkması muhtemel sorunlara kendi kuvvetlerini gönderip ordusunu anakaradan uzaklaştırmak istemeyen ABD, kurulacak 'Acil Müdahale Gücü' ile buraları kontrol etmek istemekte ve bu arada da kendi ülkesini savunmasız bırakmamayı hedeflemektedir. Başkan Bush yaptığı bir açıklamada, 'Kuvvetlerimiz, potansiyel düşmanların ABD'nin gücüne denk olabilmek yada onu geçebilmek ümidi taşıyan askerî yapılanmaları engelleyecek güçte olacaktır.' demektedir. Avrupa ve Balkanlarda tüm yetkiyi Acil Müdahale Gücü'ne vermek yerine çok önemli olaylar yaşanması durumunda NATO'yu devreye sokmayı hedeflemesi, kendi askeri hegemonyasını yıkacak bir devletin belki de Avrupa'da doğmasından endişe ettiğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla ABD dünyadaki askeri denetimini tam anlamıyla bırakma niyetinde görülmemektedir.

UGS öncül meşru müdafaa terörist gruplara ve ya kitle imha silahları edinmeye çalışan haydut devletlere karşı bir seçenek olarak masada tutarken hiçbir ülkenin ABD' nin askeri yeteneklerine eşit ve daha büyük yeteneklere sahip olmaması için gerekli önlemleri de gündeme getirmiştir. Bu yüzden Savunma Bakanlığında Donald Rumsfeld tarafından bir modernleşme programı gerçekleştirilmiştir.

4.7.ÖNCÜL VE ÖNLEYİCİ MEŞRU MÜDAFAA DOKTRİNİ

Bush Doktrini'nin şekillendiği unsurlardan biri olan Ulusal Güvenlik Stratejisi üç temel öğeyi ve Savunma Bakanlığındaki yeniden yapılanmayı içermektedir. Bunlar; Önleyici Meşru Müdafaa, Öncül Meşru Müdafaa ve Savunmadır.

"Bush Doktrini" olarak uluslararası literatüre giren doktrin; ABD'nin gelecekte kendisine tehdit olabileceğini değerlendirdiği ülkelerdeki yönetimleri ortadan kaldırmak için ileri süreceği temel dayanak kabul edilebilecektir. Bu doktrin; şimdiye kadar yerleştirilen BM kurallarını temellerinden sarsacak şekilde, potansiyel kabul edilen tehdidi ortadan kaldırmak için savaşı öngörmektedir.¹³²

¹³² Fukuyama, a.g.e., s.90

Her ne kadar caydırıcılık 2002 yılında açıklanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinde (UGS) önemli bir yer tutsa da, açıklanan belgede terörist gruplara ve “Haydut Devletlere” karşı “Öncül Meşru Müdafaa” yapılması her ne hikmetse teşvik edilmekteydi.¹³³

ABD’ ye yönelen tehditler arasında ilk sıraya oturtulan bu sorunlar son zamanlarda önem kazanmış ve diğer konvansiyonel tehditler göreceli olarak önemlerini kaydetmiştir.¹³⁴

İlk tehdit olarak ortaya çıkan ve devlet dışı organizasyonlar olan El-Kaide gibi terörist gruplar Amerikan hedeflerine karşı yıkıcı saldırılar düzenleme kapasitesine veya arzusuna sahip olup Soğuk Savaş döneminin küçük gruplarına nazaran daha yıkıcı güce ve kitlesel eylem yapma düzeyine ulaşmıştır.¹³⁵

İkinci tehdit olarak göz önüne çıkan Haydut Devletler (Özellikle İran ve Kuzey Kore) uluslar arası sistemin normlarına pek uymayan (ABD’ nin isteklerine uymayan) devletler olup Kitle İmha Silahlarına sahip olmaları durumunda ABD’ ye karşı yıkıcı saldırılar yapma kapasitesine ulaşacak devletlerdir.¹³⁶

İşte belirtilen bu yeni tehdit algılamaları ve özellikleri dikkate alınarak ABD yeni Savunma Doktrinini savunmaktadır. Yani demektedirler ki; yeni tehditler asimetrik saldırı özellikleri olan, ne zaman ve nasıl saldıracakları belli olmayan ancak saldırma isteği ve belli oranda da arzusu olan terörist gruplar ve aykırı devletler olup bu tehditlere karşı biz de hem sürekli tedbir alıp önlemler geliştirmeliyiz (Önceden Müdahale) ve gerektiğinde uluslar arası hukuku yok sayarak saldırmalıyız. (Önleyici Meşru Müdafaa)¹³⁷

¹³³ Karl P.Mueller, Jasen J.Castillo, Frest E.Morgen ve diğerleri, **Striking First:Preemtive and Preventive Attack in U.S. National Security Policy**, CA:Rand Corporation, 2006, s3.

¹³⁴ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s4.

¹³⁵ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s4.

¹³⁶ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s4.

¹³⁷ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., ss.240-242.

Tezimizin en önemli noktası işte hem askeri doktrine hem de dünya siyasi hayatına giren bu kavramlar ve bu kavramların hayatımızı nasıl değiştirdiğidir.

ABD Soğuk Savaş sonrası tek küresel güç olarak bu statükosunu nasıl devam ettireceğinin ipuçlarını 1997 ve 1999 UGS' leri ile vermişti. Ancak 11 Eylül sonrası bizzat Başkan Bush tarafından kamuoyuna açıklanan "Önleyici Meşru Müdafaa", "Önceden Müdahale" ve "Savuma" kavramlarını daha detaylı incelemenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Belirtilen doktrinin sınırları aslında muğlâk bırakılarak ABD' nin hareket tarzları çeşitliliğinin korunması istenmiştir. Yeni doktrinde hiçbir tehdit değerlendirmesi ABD' nin sürekli öncül meşru müdafaa yapmasını gerektirir olarak tanımlanmamıştır. Ayrıca ABD tarafından yeni doktrinin nükleer silah geliştirme programları bulunan İran ve Kuzey Kore' ye karşı çok seçici kullanılacağı üstü kapalı belirtilmiştir.

Her ne kadar UGS ve diğer belgeler 'Öncül' kavramını belirlenmiş tehditlere karşı kullanılabilir birçok harekât tarzından biri ve tabii ki ilk saldırı avantajı anlamında kullansa da, tarihçiler, stratejistler, hukukçular ve politikacılar 'Öncül' kavramını çok sınırlı olmak üzere, 'Öncül Meşru Müdafaa (Preemption Attack)' ve 'Önleyici Meşru Müdafaa (Preventive Attack)' kavramlarını birbirinden farklı anlamlar için kullanmışlardır.¹³⁸

4.8.ÖNCÜL MEŞRU MÜDAFAA

En basit anlamıyla; düşmanın saldırma ihtimali ortaya çıktığında ondan önce saldırıya geçme ve bu davranışın saldırıya maruz kalmaktan daha faydalı olması halidir.¹³⁹ Öncül meşru müdafaa ile elde edilen fayda; tüm mücadelenin kazanılması veya kaybedilmesi anlamına gelebilecek bir sonuç olabileceği gibi daha marjinal ve sadece düşmanlık hali sürdükçe elde edilen zararın azaltılması anlamına da gelebilir. Her iki durumda da öncül meşru müdafaa doktrinine sürükleyen temel etken; düşmana o saldırmadan önce saldırmanın daha az maliyetli sonuçlar ortaya çıkaracağıdır.

¹³⁸ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s.6.

¹³⁹ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s.6.

Öncül meşru müdafaa ilgili yapılan birçok tanım, bunun içine ABD Savunma Bakanlığının yaptığı resmi tanımlama¹⁴⁰ da dâhildir, öncül meşru müdafaa düzenleyebilmek için düşmanın saldırısının ‘Yakın (Imminent)’ olması gerektiğini farz ve kabul eder. Hukuksal kaygılarla ortaya atılan bu tür tanımlar analitik açıdan incelendiğinde son derece yetersiz oldukları görülmektedir. Öyle veya böyle düşman olarak nitelendirilenlere elde çok az delil olması halinde de saldırı düzenlemek mümkün hale gelmektedir.

Konuyu biraz daha açacak olursak, öncül meşru müdafaa tehlikenin **kesin** ve **yakın** olması önem arz etmektedir. Öncül meşru müdafaa caydırıcı önlemler alınmasına rağmen tehlikenin olası veya olması muhtemel olması durumunda söz konusu edilmektedir. Yani tehlike ne kadar yakınsa onu caydırmak için o kadar az şansınız vardır veya tersi. Bunun yanında düşmanın saldırı olasılığı uzaksa her ne kadar caydırıcılık işe yaramazsa öncül meşru müdafaa yapma durumu o boyutta azalır.

Yukarıda belirtilen duruma bir örnek olarak 1967 Altı Gün Savaşında İsrail’ in kendisine karşı koordineli ve yakın bir saldırı ihtimali ortaya çıkan Arap ülkelerine karşı gerçekleştirdiği öncül meşru müdafaa verilebilir. İsrail bu baskın ile Arap hava kuvvetlerini havalandırmadan adeta yok etmiş ve Sina Yarımadası, Golan Tepeleri ile Filistin’i işgal etmiştir.¹⁴¹

ABD terör tehditlerini, bölgesel çatışmaları ve silahlanmanın yayılmasını önlemek amacı ile diplomasi, kanun yaptırımı, silah denetimi ve ihracat kontrolü gibi stratejileri aktif bir biçimde kullanmayı plânlamaktadır.

4.9.ÖNLEYİCİ MEŞRU MÜDAFAA

Önleyici Meşru Müdafaa Öncül Meşru Müdafaya benzer şekilde ancak daha az yakın ve acil hedeflere karşı yapılır. Her iki saldırı çeşidi de düşmanın olası bir

¹⁴⁰ ABD Savunma Bakanlığı ‘Öncül Meşru Müdafaa’ şöyle tanımlamaktadır: **Düşmanın saldırmasının karşı konulamaz delillerle yakın olduğu şartta yapılan saldırı.** (Joint Chiefs of Staff, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Washington, D.C.: Joint Chiefs of Staff, 2004, s415)

¹⁴¹ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s7.

saldırısını bertaraf etmek maksatlı olarak icra edilir. Ancak önleyici meşru müdafaa başlangıçta veya daha sonra saldırmak için değil çatışma riski bulunan bir düşmanlığı çatışmaya sürükleme niyetini ortaya çıkarır.

Yakın veya olası bir tehdide karşı önleyici meşru müdafaa yapılan durumlara birçok örnek verebiliriz. Örneğin düşman iki ülke arasında, silahlanma ve büyümeyle askeri dengenin değiştiği veya değişme olasılığının ortaya çıktığı ve kitle imha silahları nükleer ve kimyasal kapasitenin diğeri lehine gelişme gösterdiği durumlar verilebilir. ABD Savunma Bakanlığı Irak İşgalini işte resmi olarak bu nedene bağlamaktadır.¹⁴² Müttefik ülkelerin yeteneklerindeki değişimler de önleyici meşru müdafaa için zemin sağlayabilir. Geç değil ama erken savaşmak, yenilmek yerine kazanmayı, savaşı daha az maliyetli hale getirmeyi veya daha tehlikeli bir hale gelmeden tehlikeyi ortadan kaldırma şansını ortaya çıkarabilir.¹⁴³

Yukarıda belirtilen duruma Almanya'nın 1.Dünya Savaşında sergilediği seçenek verilebilir. Almanlar hızla endüstrileşen RF' nin ilerde bir askeri çatışmada yenilmesinin daha zor olacağı ve kendisinin en yakın müttefiki olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun her geçen gün zayıflayacağını hesaplayarak hemen savaşa girmenin zaten ilerde muhtemelen savaşa girmekten daha iyi bir seçenek olduğunu düşünerek RF' ye savaş ilan etmiştir.

Terör tehlikelerine ve saldırgan olabilecek haydut devletlere karşı önceden güç kullanma anlamına gelen bu kavram, Bush Doktrini'nin temel taşıdır. Buna göre sadece acil durumlarda güç kullanma anlayışı geçerliliğini yitirmiştir.

¹⁴² ABD Savunma Bakanlığı 'Önleyici Meşru Müdafaa' şöyle tanımlamaktadır: **Askeri bir çatışmanın ertelendiği sürece daha riskli hale gelmesi durumunda başlatılan savaş.** (Joint Chiefs of Staff, 2004, s419). Ayrıca daha ayrıntılı açıklama için Lawrence Freedman, "Prevention, Not Preemption," The Washington Quarterly, Vol. 26, No. 2, 2003b, ss105–114.

¹⁴³ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s.8.

4.10.ABD SAVUNMA BAKANLIĞINDA SÜRDÜRÜLEN YENİDEN YAPILANMA ÇALIŞMALARI¹⁴⁴

11 Eylül saldırıları, ABD Savunma Bakanlığının daha önce aldığı, “savunma kurumlarının transformasyonu”nu hedefleyen altı amaçlı bir stratejiyi uygulama kararının hayata geçirilmesinde ve 400 milyar dolar olan 2003 yılı savunma harcamaları bütçesinin beş yıl içerisinde 500 milyar dolara çıkarılmasında da etkili olmuştur. Bu amaçlar aşağıda belirtilmektedir.

4.10.1.ABD Ana Vatanını ve Yurt Dışındaki Üslerini Koruma

Geleneksel olarak, ana vatanın direkt olarak savunulmasında askerî birlikleri intikal ettirmek ABD Silahlı Kuvvetlerinin görevi olmamıştır. Ancak 2002 yılında, belirlenmiş sorumluluk sahası (AOR) dâhilinde ABD’yi, onun topraklarını ve çıkarlarını hedefleyen tehdit ve saldırıları caydırmak, önlemek ve ortadan kaldırmakla görevlendirilen ABD Kuzey Komutanlığı (NORTHCOM) kurulmuştur.

4.10.2.Uzak Tehditler İçin Kuvvet Tasarlamak ve Takviye Etmek

Kuvvet tasarlamak, uzun yıllardır Savunma Bakanlığının amacı olmuştur. Ancak, önemli bir savaşın çıkma ihtimalinin yüksek olduğu Basra Körfezi ve Kuzeydoğu Asya gibi bölgelere geçmiş yıllarda daha fazla ağırlık verilmiştir. Bu iki bölge, plânlamacıların en fazla ilgilendiği bölgeler olarak önemini sürdürürken, uzaktaki muharebe sahaları için kuvvetlerin tasarlanması ve uzak mesafelerdeki kuvvetlerin kapasiteleri konularına da önem vermeye başlanmıştır. Bu durumun, ABD’nin deniz aşırı bölgelerdeki üslerine kuvvetlerin önceden konuşlandırılmasına daha fazla önem verilmesine ve deniz kuvvetlerine ait gemilerin asıl limanlarından başka yerlerde kalış sürelerinin uzamasına neden olması muhtemeldir.

4.10.3.Düşmanların Sığınaklarını Belirlemek

ABD Dışişleri Bakanlığı her yıl terörist faaliyetle doğrudan veya dolaylı olarak bağlantısı bulunan ülkelerin listesini yayımlamaktadır. Buna rağmen 11 Eylül öncesinde ABD, teröristlere ev sahipliği yapan hükümetlere ve rejimlere karşı

¹⁴⁴ Jack Kangas, “Yeni Güvenlik Sorunlarına İlişkin ABD Bakış ve Politikaları”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye’nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul:13-14 Mart 2003, ss.7-9.

nispeten hoşgörölü davranmıştır. Bunun nedeni teröristlere ev sahipliği yapan ölkelerin ve rejimlerin görüşlerinin aslında teröristlerle aynı olduğunu açıkça ortaya koyacak bir politika belirlenmemiş olmasıdır. Afganistan'daki faaliyet ABD'nin bu konudaki ciddiyetinin göstergesidir.

4.10.4.Enformasyon Ağının Korunması

Bilgi çağında, savunma plânlamacılarının iletişim şebekelerinin bütünlüğünün korunmasına her geçen gün daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Analistlerin ifade ettiği gibi bu ağın genişlemesi; gücün, terörist örgütler gibi devlet dışı unsurlara da ulaşması demektir. Terörün şebeke haline gelmesi, siber savaşlar ve net savaşları; teröristlerin ve asimetrik bir savaşta yer almak zorunda olanların ulaşabileceği araçların etkili bir özelliği olabilir. Siber terörizm, Amerikalı savunma plânlamacıları için gittikçe büyüyen bir tehdittir ve savunma alt yapısının çeşitli vasıtalarla sağlamaştırılması da dahil bu tehditlerle başa çıkabilmek için girişimlerde bulunulmalıdır.

4.10.5.Daha Etkin Müşterek Operasyonlar İçin Bilgi Teknolojisinin Kullanılması

Bu alandaki en son yenilik, Network Merkezli Harp (NCW) konseptinin geliştirilmesidir. Bu konsept kısaca, dağınık kuvvetleri birbirleriyle iletişim halinde tutabilmek için ABD askerî komutanlıklarının bilgi teknolojilerinin ve haberleşmenin avantajlarını kullanmaları gerektiği esasına dayanmaktadır. Bilgi Çağı'nda güç kaynağı; bilgi, iletişim ve sürattir. Network merkezli harpte hedef, muharebe sahasının ortak bir resmini alabilmek için bilgiyi koordine etmektir. Alıcılar, bilgisayar kabloları ve farklı iletişim sistemleri arasındaki bilgi akışı, network merkezli harp modelinin kullanılmasıyla koordine edilir.

4.10.6.Uzaya Engelsiz Çıkışın Sağlanması ve Uzayla İlgili İmkan ve Kabiliyetlerin Korunması

Transformasyonda; özellikle sağlam uzay unsurlarına bağımlı, ABD'ye ait balistik füze savunma imkan ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve sonrasında intikaliyle ilgili önemli bir hedefdir. Aynı zamanda ABD, 1972 tarihli Anti-Balistik Füze Anlaşması'ndan ayrılmaya karar vermiştir. Başkan Bush, 2002 yılının Aralık ayında ana vatani, diğer ölkelerde konuşlu ABD kuvvetlerini, dost ve müttefikleri

tehdit eden unsurlarla mücadele etmek için Savunma Bakanlığı'na ilk balistik füze savunma sistemini 2004-2005 yıllarında kullanıma hazır hale getirmeye başlamasını emretmiştir. Savunma Bakanlığı, balistik füze savunması konusunda yapısal olmaktan daha çok, gelişmeye dayalı bir yaklaşım izlemektedir.

ABD'nin yeni güvenlik anlayışında kuvvet kullanımının zamanlamasına ilişkin görüşler, "ABD'yi savunmak, önlemeyi ve bazen de herkesten önce hareket etmeyi gerektirir. Terörizmden ve ortaya çıkmakta olan diğer tehditlerden korunmak, düşmanla savaşmamızı gerektirir" ifadeleriyle ortaya konulmaktadır. Bunun gerçekleştirilmesi için de "en iyi ve bazı durumlarda da tek savunma yöntemi iyi bir taarruzdur" politikasının uygulanması, ABD için hayati önemi haizdir.

Amerika stratejisinin odak noktasının doğuya doğru kayması ve 11 Eylül sonrası yaşanan gelişmeler ışığında ABD'nin geleneksel müttefiklerine güvenme zorluğu çekebileceği ortaya çıkmıştır. 50 yıldan beri mutlak olarak var kabul edilen bazı müttefik ilişkileri farklılık göstermeye başlamıştır. Bu nedenle ABD; Bulgaristan, Romanya, Polonya gibi Amerika'nın politikasının destekleyicileri olduklarını ifade eden müttefikler aramaktadır.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Öztürk, a.g.e., s.169.

5.ABD’NİN YENİ GÜVENLİK POLİTİKASININ YANSIMALARI

5.1.GİRİŞ

ABD’nin Önleyici Müdahale Doktrini gereği 11 Eylül terör olayları sonrasında icra ettiği Afganistan ve Irak Harekâtı, ABD’nin XX.Yüzyılın başlarında dünya gücü olmaya başladığı dönemlerdeki politikalarının bir uzantısı, yürürlüğe konması için 11 Eylül olayları ile verilen fırsatın kullanılmasıdır.¹⁴⁶

ABD’nin 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrasında icra ettiği faaliyetin temel amacı; ABD hegemonyasını kurmak için gerekli şartları oluşturmak, muhtemel rakiplerine gözdağı vermek, onları coğrafi ve ekonomik alanda kendi kontrolüne almak, Soğuk Savaş’ın bitişi ile belirmeye başlayan ancak bir türlü oturtulamayan “Yenidünya düzeni”ni tam manasıyla şekillendirerek, bu düzenin temel unsuru, itici gücü olmak ve dünyada kuracağı hegemonik düzen içerisinde kendi sistemini ve anlayışını yerleştirmektir.¹⁴⁷

Çünkü dünya, 1991’den sonra sistemlerin birleşebilme sürecini tam olarak gerçekleştirmediği ve asimetrik tehdit kaynaklarının nitelik, nicelik ve önem olarak büyük ölçüde arttığı bir yapıyla yüzyüze kalmıştır. Bu gelişme ile birlikte, mevcut düzenin en önemli unsuru olan ABD, kendisine rakip olabilecek bir alternatifin bulunmaması sebebiyle tek süper güç adı altında dünya hegemonyasına oynamaya başlamıştır.¹⁴⁸

NATO'nun küresel güvenlik teşkilâtı özelliği kazanmasıyla, Avrasya’da olabilecek her türlü probleme müdahil olabilmesi için, 11 Eylül sonrası dönemin güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni görev alanlarını bünyesine katması gerekecektir. Bu amaç doğrultusunda terörizmle mücadele, biyolojik, kimyasal ve kitle imha silâhlarının üretilmesinin ve kullanılmasının kontrolü gibi konular NATO görev alanlarına dâhil olabilecektir. Resmî olarak görev alanlarının tespitinden sonra ABD tespit ettiği füze savunma sistemini küresel yapma hedefini,

¹⁴⁶ Ertekin, a.g.e., s.48.

¹⁴⁷ Ertekin, a.g.e., ss.23-24.

¹⁴⁸ Kangas, a.g.k., ss.17-XX.

NATO'da söz konusu belirlenen görev ve sorumlulukları karşılayacak silâh sistemi olarak gündeme getirebilecektir.¹⁴⁹

ABD'nin gerek ikili ilişkiler kapsamında gerekse NATO vasıtasıyla yürüttüğü politika ile dünya genelinde küresel güç hâline gelmesi, savunma harcamalarını azaltarak güvenlik üretmeye çalışan AB açısından ABD ile birlikte plânlanacak ve icra edilecek küresel politikaların kabulünü zorlaştıracaktır. Özellikle Almanya ve Fransa'nın zaten var olan farklı yaklaşımlarının daha ön plâna çıkabileceği değerlendirilmektedir.¹⁵⁰

Söz gelimi üye ülkelerden Almanya'nın Savunma Bakanlığı sözcüsü vasıtasıyla yaptığı, NATO genel sekreterinin "AB ülkelerinin küresel boyutta ABD ile beraber sorunlara müdahil olması için savunma harcamaların artırarak savunma teknolojilerini modernleşirmesi gerekmektedir." ikazına karşılık, "Biz Almanya olarak sivil istikrar için Doğu Avrupa'ya yaptığımız harcamaların da göz önüne alınmasını istiyoruz. Biz gelişmiş güvenlik anlayışından bahsediyoruz, sadece askerî faaliyetlerden değil."¹⁵¹ açıklaması, bir örnek olarak ABD ve AB arasındaki "güvenlik stratejisi" yaklaşımlarının ileride karşılaşılabilecek çatışma noktalarının tahmin edilebilmesi açısından önemli bir ipucudur.

Bu tür farklı yaklaşımlar, bilinen anlayışları değiştirecek boyuttaki gelişmelerle, günümüz ve yakın gelecekte alabileceği şekil itibarıyla müttefiklik kavramının sorgulanmasını gerektirebilecektir. Eski düşman SSCB'nin yerini alan RF' nin yeni müttefik olması olgusu bir örnek olarak uzun bir dönem kapsamında ele alınırsa, müttefikliğin kısa vadeli konular için bir olgu olduğu, ortaklık "partnership" kavramının ise uzun vadeli bir iş birliği olduğu değerlendirilebilir. Farklılaşmalar değişen şartlara bağlı olarak müttefikler arasında savaş boyutuna

¹⁴⁹ Ali Karaosmanoğlu, "AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri", AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye'ye Etkisi Sempozyum Bildirileri, İstanbul:HARPAK Basımevi, 2001, s.69.

¹⁵⁰ Öztürk, a.g.e., s.46.

¹⁵¹ Joseff Joffe, "Bismark's Lesson For Bush", New York Times, 29 Mayıs 2002, s8.

kadar çıkabilecek, ancak ortaklar arasında ise savaş açısından düşük ihtimalli bir seçenek olarak değerlendirilmektedir.¹⁵²

Bu yaklaşımlar doğrultusunda, ABD'nin gerçek anlamda rakipsiz ya da tek kutup olarak küresel güç olmasını sağlayacak söz konusu stratejik açılımlarının yakın gelecekte, ABD politikalarından genelde memnun olmayan AB (Almanya, Fransa), büyüme arzusu ile ABD politikalarına karşı politikalar üretebileceği beklenen ÇHC ve İran gibi gittikçe güçlenen ülkelerin yakınlaşmalarına sebep olacağı değerlendirilmektedir.¹⁵³

Bu değerlendirmeler bugünkü şartlar itibarıyla bilinen tarzda ittifaklıklar şeklinde olmasa da, güvenlik, ekonomik, siyasî ve hukuksal özellikler taşıyan yeni tarz birliklilikler şeklinde olabilir. Aslında bu tür karşı oluşumlar, yan etkisi olarak siyasî maksatlı tek taraflı güç artırımının doğasında vardır.

Askerî gücünü siyasî sonuçlar almak için araç olarak kullandığı değerlendirilen ABD'nin önünde iki seçenek bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, 1877 yılında Almanya'nın diğer Avrupa ülkelerine benzer şekilde üstün olmasından sonra Bismark'ın dış politika prensibi olan "mümkün olduğu kadar karşı koalisyon oluşmaması için politika üretme" seçeneğini uygulayarak kendi çıkarlarını ön plâna çıkarmadan her sahada adil davranacak politikalar üretmesi, ikincisi ise küresel kuralları hiçe sayarak, çelik ticaretine vergi, tarım desteklemesi (sübvansiyonu) ve Kyoto Çevre Anlaşması konularında uyguladığı gibi sadece ABD çıkarlarını ön plâna alan politikalarla, gücünü adil olarak kullanmayarak karşı koalisyon-müttefiklik oluşumlarına sebep olmaktadır.¹⁵⁴

5.2.ABD'NİN AFGANİSTAN'A MÜDAHALESİ

BM Güvenlik Konseyi, 11 Eylül saldırılarından bir gün sonra, 1368 nolu kararıyla "saldırıları tüm diğer uluslar arası terörizm eylemleri gibi dünya barışı ve

¹⁵² Vladimir Isachenov, "Putin 5 Leaders Fall to Beef up Security Treaty", Moskow Times, 15 Mayıs 2002, s.3.

¹⁵³ Joschka Fischer, **Tarihin Dönüşü: 11 Eylül'den Sonra Dünya ve Batının Yeniden Yapılanması**, İstanbul:Merkez Kitaplar, 2006, ss.267-289.

¹⁵⁴ Fischer, a.g.e., ss.267-271.

uluslararası güvenlik için tehdit olarak gördüğünü” açıklamış ve takip eden dönemde de benzer nitelikte olan 1373 nolu kararı almıştır. Ancak, Güvenlik Konseyi ne 1368 ne de 1373 nolu kararları ile ABD’ye ya da herhangi bir BM üyesi ülkeye silah gücü kullanımına izin vermemiştir. NATO ise, saldırılardan bir gün sonra, saldırının “dışarıdan” gelmesi durumunda Kuzey Atlantik Paktı’nın 5 nci maddesinin ¹⁵⁵ uygulanabileceğini saptamıştır.¹⁵⁶

11 Eylül terörist saldırılarını Afganistana müdahaleye götüren sürecin uluslararası hukuk boyutu, BM Güvenlik Konseyi’nin Taliban rejimine yönelik kararları ile 1996 yılında başlamıştır. Güvenlik Konseyi, 1999 ve 2000 yıllarında, Afganistan’daki durumun dünya barışı ve uluslararası güvenlik için tehdit olduğunu saptamış ve BM Yasası’nın VII nci Bölümü uyarınca yaptırım uygulanmasına karar vermiştir. Konsey bu kararlarla, terörle mücadelede yalnızca devletlerin iş birliğiyle yükümlü olmadıklarını vurgulamıştır. BM Güvenlik Konseyi’nin 11 Eylül saldırılarından sonra aldığı 1368 ve 1373 nolu kararları ile ABD’ye ya da herhangi bir BM üyesi ülkeye silah gücü kullanımı izni verilmemiştir.¹⁵⁷

George W. Bush, saldırılardan dört gün sonra, 15 Eylül 2001 tarihinde yaptığı "ulusa sesleniş" konuşmasında; "Savaştaız, teröristler tarafından Amerika'ya açılmış bir savaş var ve buna cevap vereceğiz. Bunları kimlerin yaptığını bulacağız ve onları saklandıkları delikten çıkartarak adalete teslim edeceğiz" cümlelerine yer vermiştir. Olayı takip eden günlerde, Bush yönetimi, saldırıların

¹⁵⁵ **Madde-5:** Taraflar, Kuzey Amerika’da veya Avrupa’da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası’nın 51 nci maddesinde tanınan bireysel ya da toplu öz savunma hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylece herhangi bir saldırı ve bunun sonucu olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi’ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.

¹⁵⁶ Markus Krajewski ve Osman Can, “ABD’de Terör Saldırısı ve Afganistan’a Karşı Savaş”, Hukuk Ekonomik ve Siyasal Bilgiler Aylık İnternet Dergisi, Nisan 2003, Sayı 14

¹⁵⁷ Krajewski ve Can, a.g.k.,

arkasında Suudi terörist Usame Bin Ladin ve El Kaide örgütünün olduğuna dair şüphe olmadığını belirterek; saldırılardan, Afganistan'daki de facto Taliban hükümetini sorumlu tutmuştur. Başkan George W. Bush, 20 Eylül 2001'de Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada; Taliban'dan bazı İsteklerden bulunduktan sonra , "Her bölgedeki her ulus şimdi bir karar vermek zorundadır. Ya bizimle birliktesiniz ya da teröristlerle. Bugünden itibaren terörizmi barındırmaya ya da desteklemeye devam edecek herhangi bir ulus ABD tarafından bir düşman rejim sayılacaktır" diyerek, teröristlerle teröristleri barındıran ve destekleyen devletler arasında ayırım yapılmayacağıнын sinyalinini vermiştir. 4 Ekim 2001'de İngiliz hükümeti, "11 Eylül 2001'de ABD'deki Terörist Vahşetler için Sorumluluk" başlığı ile bir belge yayınlamıştır. Belgede, Bin Ladin ve El Kaide'nin Taliban ile olan ilişkilerine yer verilmiştir. Daha sonra, söz konusu belge ABD tarafından onaylanmıştır. Taliban'ın ABD'nin isteklerini reddetmesinin ardından, 7 Ekim 2001'de (11 Eylül saldırılarından tam 26 gün sonra), ABD, İngiltere ile birlikte, egemen bir devlet olan Afganistan'a karşı kapsamlı bir askeri operasyon başlatmıştır. Aynı gün, ABD, **BM Antlaşmasının 51.** maddesine uygun olarak, doğal olan bireysel ve kolektif meşru müdafaa hakkı esasında Afganistan'daki El Kaide Örgütü'ne ait terörist eğitim kamplarına ve Taliban yönetimine ait askeri tesislere karşı gerçekleştirdiği operasyonlara ilişkin olarak, BM Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirmiştir.¹⁵⁸

5.3.ABD'NİN IRAK'A MÜDAHALESİ

11 Eylül 2001 saldırıların sonrası ABD, Irak'ı "şer eksenini" sıralamasında ilk sıraya yerleştirmiştir. ABD, 25 Ekim 2002'de, teröre yataklık ettiği veya edeceği ve silahsızlanma konusundaki yükümlülüklerini ihlal ettiği ve elindeki kitle imha silahlarını sorumsuzca kullanacağı gerekçeleri ile BM Güvenlik Konseyi izini olmaksızın oluşturulacak bir koalisyon ile Irak'a karşı kuvvet kullanabileceğini resmen açıklamıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Taşdemir, a.g.e., ss.153-155.

¹⁵⁹ Taşdemir, a.g.e., ss.243.

ABD tarafından ileri sürülen sebeplerin hepsi aslında asılsız, temelsiz ve kuşkulara dayalıdır. ABD ve Güvenlik Konseyi arasında yaşanan yoğun pazarlık sahnelerinin ardından, BM Güvenlik Konseyi 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı Kararda öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesini uluslararası denetim altında bir takvime bağlayan ve yükümlülüklerin sürekli ihlalden ötürü ciddi sonuçlarla karşılaşacağı" yolunda Irak'ı ısrarla uyanan 8 Kasım 2002 tarih ve 1441 (2002) sayılı kararı kabul etmiştir.¹⁶⁰Ne var ki, ABD'nin, denetim rejiminin etkinliğine ve Irak'ın işbirliği derecesine ilişkin şüpheleri devam etmiştir. 5 Şubat 2003 'te, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell BM'ye dönerek, denetim rejiminin işlemediğini ve Irak'ın hala kitle imha silahlarını sakladığını ifade etmiştir. Gerilimin arttığı ve görüş ayrılıklarının derinleştiği bu dönemde, İspanya ve İtalya dâhil sekiz Avrupa ülkesi ABD'nin tavrını destekleyen bir tezkere imzalamışlardır.

Denetim rejimi işlemeye başladıktan 11 hafta sonra, 14 Şubat 2003'de denetçiler, Ira'da kitle imha silahları olduğuna ilişkin hiçbir kanıt ulaşamadıklarını fakat sebebi izah edilemeyen pek çok parça ve maddelere rastladıklarını belirten raporlarını BM Güvenlik Konseyi'ne sunmuşlardır. On gün sonra, 24 Şubat 2003'te ABD, İngiltere ve İspanya, Irak'ın 1441 sayılı karar çerçevesinde silahsızlanma konusunda kendisine tanınan son fırsatı değerlendirmede başarısız olduğunu deklare eden bir karar tasarısı sunmuşlar ancak Fransa, RF ve ÇHC' nin bunu veto edeceklerini açıklamaları üzerine, tasarıyı geri çekmek zorunda kalmışlardır. 28 Şubat 2003'te Beyaz Saray Sözcüsü Ari Fleischer, yönetimin amacının artık Irak'ı basitçe silahsızlandırmak olmadığını fakat amacın artık "rejim değişikliği" haline geldiğini ifade etmiştir. "Tüm bu gelişmelerin ardından, ABD, 20 Mart 2003'de Irak'ta "rejim değişikliğini" amaçlayan kapsamlı bir operasyon başlatmış ve kısa bir süre içinde de Irak'ı işgal etmiştir¹⁶¹

¹⁶⁰ Tayyar Arı, **Irak, İran ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2004, s.500.

¹⁶¹ Taşdemir, a.g.e., ss.244.

Ortadoğu ve Orta Asya zengin ekonomik doğal kaynakları, güçsüz yapıları ve ABD hegemonyasına karşı çıkabilecek unsurların yer aldığı coğrafyayı çevrelemeleri nedeniyle, Amerikan politikalarının merkezine yerleşmiştir. Amerika Ortadoğu'yu, RF da dahil ileride belirebilecek bir Avrupa tehlikesine ve Orta Asya'yı ise hızla gelişen ÇHC tehlikesine karşı kullanmayı plânlamıştır. Plânını yürürlüğe koyma fırsatını ise, ABD'nin egemenlik sembolleri olarak gösterilen New York'taki Dünya Ticaret Örgütü binası ile Washington'daki Pentagon binasına yapılan terörist saldırılarıyla bulmuştur.

ABD'nin Irak'a müdahalesinde Irak'taki petrol rezervleri önemli bir yer tutmaktadır. ABD'nin petrol üretimi Suudi Arabistan'dan sonra ikinci sırayı almaktadır ve 350 milyon tonluk bir iç üretime sahiptir. Ancak ABD, petrol ithal eden ülkeler arasında 500 milyon ton ile ilk sırayı almaktadır. ABD'nin 2001 yılı petrol tüketimi 850 milyon tondur. Dünyanın en büyük petrol ithalatçısının dünya petrol rezervlerinin en fazla bulunduğu Ortadoğu bölgesini kendi politikalarıyla zıt düşen yönetimlere bırakması, hayati çıkarları ile tamamen ters düşmektedir.¹⁶²

Yakın geçmişe kadar petrol ihracatçısı olan ÇHC, bugün dünyada en fazla petrol tüketen üçüncü ülke sıfatıyla petrol ithalatçısı olmuştur. İstatistiklere göre; 1999 yılında 40 milyon tona ulaşan ÇHC' nin petrol ithalatı, toplam petrol tüketiminin % 20'sine tekabül ederken bir önceki yıla göre % 36.6 oranında artmıştır. ÇHC' nin 2001 yılındaki petrol ithalatı ise 65 milyon tona ulaşmıştır. ÇHC ithal ettiği petrolün 2/3'ünü Ortadoğu ülkelerinden ithal etmektedir. Ayrıca yapılan analizler; Asya kıtasının 2030 yılındaki enerji ihtiyacının 2000 yılına oranla % 70 artacağını ortaya koymaktadır. Bu artışın karşılanamaması halinde en çok etkilenecek Asya ülkeleri ise başta ÇHC olmak üzere Japonya, Güney Kore ve Tayvan'dır. Son on yıldan beri ÇHC' nin petrol ihtiyacı, yıllık yaklaşık 200 milyon ton olmuştur. ÇHC' nin petrol tüketimi her yıl % 6 artarken, üretimi ancak % 2 artmaktadır. 2010 yılına gelindiğinde ÇHC' nin petrol ihtiyacının 300 milyon ton olacağı değerlendirilmektedir.¹⁶³

¹⁶² Arı, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, s.511.

¹⁶³ Harp Akademileri Komutanlığı, a.g.e., s.103.

Irak operasyonu öncesi dünya genelinde yapılan kamuoyu yoklamalarında; sadece Ortadoğu’da değil, Avrupa’da da dünya barışı ve güvenliği için Irak’ın değil, ABD’nin en büyük tehdit olarak algılandığı görülmüştür. Irak’ın komşularının Irak’ı güvenlik açısından büyük bir tehdit olarak görmemesine rağmen, ABD’nin kendi güvenliğine tehdit olarak görmesinin açıklaması, sadece Irak’ın ABD’nin ulusal çıkarlarına tehdit olması şeklinde ifade edilerek yapılabilmektedir.¹⁶⁴

Saldırıya temel teşkil edilen güvenlik kaygılarını ABD’den çok İsrail’in güvenliğine dayandırmak mümkündür. Bu güvenlik kaygılarının başında da hiç şüphesiz Irak’ın sahip olduğu düşünülen kitle imha silahları gelmektedir. Zira ABD’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde de bu teknolojiyi kötüye kullananların terörist kabul edileceği açık şekilde ilan edilmiştir. Dolayısıyla ABD, kitle imha silahlarının dünyadaki denetimini de kendi inisiyatifine alma eğilimine girmiştir.¹⁶⁵

ABD’yi böyle bir askerî müdahaleye götüren diğer bir önemli nokta ise, stratejik bakımdan ABD’nin güçlerini Irak’a yerleştirmesidir. Bu durum, ABD’ye Ortadoğu’da birçok noktaya direkt olarak müdahale edebileceği üs ya da üsler kurma fırsatı tanıyacaktır.

Böylece ABD, Afganistan’da kendisine yakın bir yönetimi başa getirdikten sonra Ortadoğu’ya da yerleşerek, bölgedeki varlığını uzun vadede garanti altına almıştır. Avrasya egemenliği konusunda ileride kendisine rakip Irak’a müdahaleden önce uluslararası toplumun özellikle de Avrupa devletlerinin desteğini almaya ya da en azından gelebilecek tepkiyi asgariye indirmeye çalışan Amerikan yönetimi; silah denetçilerini harekete geçirmiş, silah denetçileri yayınladıkları raporlarda “Irak’ta şüphe çeken unsurların varlığına rağmen kitle imha silahlarına ait çok somut delillere rastlamadıklarını” dile getirmişlerdir.¹⁶⁶

Irak Harekâtı ile iyice kendisini belli eden ABD-Merkez Avrupa Devletleri arasındaki çıkar çatışmaları, dünyada yeni bir kutuplaşmanın ilk işaretlerini açıkça

¹⁶⁴ Noam Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası**, İstanbul:Aram Yayıncılık, 3.baskı, 2004, ss.65-73.

¹⁶⁵ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s44.

¹⁶⁶ M.Vedat Gürbüz, “Petrol Politikaları ve Ortadoğu”, Avrasya Dosyası Dergisi, Bahar 2003, s.156-160.

vermeye başlamıştır. ¹⁶⁷ AB'nin bazı ülkeleri ile ABD arasında yaşanan tartışmalar, çıkar ayrılıklarının boyutunun büyüklüğü hakkında fikir verecek niteliktedir. Son zamanlarda gündeme gelen Paris-Berlin-Moskova Mihveri, ABD'nin karşısında oluşmaya başlayan kutbun iskeletini çizmesi bakımından önem taşımaktadır. ¹⁶⁸

ABD, Soğuk Savaş sonrası ile 11 Eylül saldırıları arasındaki dönemde, Kafkaslar ve Orta Asya bölgesi ülkeleri ile direkt bir güvenlik stratejisi uygulamaktan kaçınmıştır. Bölgedeki çıkarlarını RF'yi tedirgin etmemek amacıyla BM, NATO ve AGİT gibi uluslar arası örgütlerin şemsiyesi altında muhafaza yolunu seçen ABD 11 Eylül sonrası Irak Harekâtı ile bir anlamda kendi çıkarları doğrultusunda aktif bir şekilde kullandığı örgütleri etkisiz kılacak eylem ve söylemlerde bulunmuştur.

İcra edilen Irak Harekâtı öncesinde ve sonrasında BM'nin etkisizleştirildiği ve güvenilirliğinin kaybettirildiği ve etkinliğinin sorgulandığı ortam; İsrail-Filistin çatışmasında olduğu gibi, hâlihazırda BM şemsiyesi altında yürütülen barış ve güvenliğin korunması çalışmalarının da aksamasına neden olmuştur. Nitekim İsrail'in işgali altındaki toprakları da içerecek şekilde bir güvenlik duvarı inşa etmesinin uluslararası hukuk kurallarına aykırılığının vurgulandığı ve inşaatın durdurulması kararının ABD ve İsrail'in ret oyuna karşılık, BM Genel Kurulu'nda 144 oyla kabul edilmesine rağmen, İsrail inşaatın süreceğini açıklamıştır. ¹⁶⁹

Dünya'ya hâkim olmak isteyen her güç, beraberinde karşıt güçleri de yaratmıştır. Bugün ABD'nin karşısında oluşan dünya kamuoyu, önemli bir güçtür. Ancak; ÇHC, RF, Almanya ve Fransa gibi devletler hala kendi siyasî konumlarını belirleyememişlerdir. Bu noktada İngiltere'nin konumu da önemlidir. Halkın muhalefetine rağmen hükümetin eylemleri, İngiltere'nin iç siyasetinde değişiklikleri de gündeme getirecektir. Irak Harekâtı esnasında yaşanan süreç anılan ülkeleri ciddi

¹⁶⁷ Arı, **Irak, İran ve ABD**, İstanbul:Alfa Yayınları, 2005, s.503.

¹⁶⁸ Öztürk, a.g.e., s.40.

¹⁶⁹ Ertekin, a.g.e., s.376.

kararlar almaya zorlayabilecektir. Irak Harekâtı'nın yeni bir Soğuk Savaş dönemini başlatabileceği değerlendirilmektedir.¹⁷⁰

ABD'nin tek yanlı hegemonya amaçlı politika uygulaması durumunda; RF, ÇHC ve Hindistan'ın biraraya gelişlerinin yanı sıra, Fransa ve Almanya gibi NATO müttefiklerinin RF ve ÇHC ile özel ilişkiler geliştirme arzuları ve ekonomik faydalar nedeniyle, ABD için haydut devletler kategorisi içinde yer alan İran gibi ülkelerle kurabilecekleri ortaklıkların da dâhil olacağı bir uluslar arası sistemin tesisi mümkün görülmektedir.¹⁷¹

ABD'nin Irak'a müdahalesinde Irak'taki petrol rezervleri de önemli bir yer tutmaktadır. Dünyanın en büyük petrol ithalatçısı olan ABD'nin, dünya petrol rezervlerinin en fazla bulunduğu Ortadoğu bölgesini kendi politikalarıyla zıt düşen yönetimlere bırakması, hayati çıkarları ile tamamen ters düşmektedir. Ortadoğu petrollerinin alıcılarının, ABD'den çok küresel güç olma yolunda ABD'ye rakip olabilecek ÇHC, Japonya, RF ve AB olması ve ayrıca özellikle RF, Almanya ve Fransa'nın Körfez Savaşı'ndan sonraki dönemde Irak ile petrol imtiyazı sağlayacak nitelikte anlaşmalar yapması, ABD hegemonyasını engelleyebilecek bir gelişme olmuştur. Kaldı ki ABD'nin küresel hegemonyasını devam ettirebilmesi için dünya petrolleri üzerindeki kontrolü tam ve etkin bir şekilde sağlaması gerekmektedir.¹⁷²

ABD'nin Irak petrolleri hâkimiyetinden sonra İran'ı da çevreleyerek Hazar petrollerinin üretim ve dağıtımında etkin olması, kendisine petrolün dünyaya dağıtılması hususunda çok büyük ayrıcalıklar sağlayacak ve dünyanın enerji kaynaklarının kontrolünü ve rakip gördüğü ülkelerin endüstriyel üretimini her an etkileyebilme gücünü elinde bulundurmasını temin edecektir. Zira dünya hegemonyasına oynayan bir güç, küresel anlamda kendi politikalarını devam ettirebilmek için enerji kaynaklarını ve özellikle petrolü kontrol etmek zorundadır.

ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de KİS'leri kötüye kullananların terörist kabul edileceği açık şekilde ilan edilmiştir. Dolayısıyla ABD, kitle imha

¹⁷⁰ Ertekin, a.g.e., s.408.

¹⁷¹ Öztürk, a.g.e., ss.40-41.

¹⁷² Gürbüz, a.g.m., s.158.

silahlarının dünyadaki denetimini de kendi inisiyatifine alma eğilimine girmiştir. ABD'yi güvenlik açısından böyle bir askerî müdahaleye götüren en önemli nokta, İsrail'in güvenliğini sağlamaktır. İsrail, Ortadoğu bölgesinde ABD'nin politikalarını etkin bir şekilde uygulayan bir müttefik olarak hem ABD'nin hem de kendisinin işini son derece kolaylaştırmaktadır. ABD Kongresi'ne büyük miktarlarda paralar akıtan Yahudi lobisi, ABD'nin özellikle Ortadoğu bağlamında benimsediği politikaları etkileyebilecek ve hatta yönlendirebilecek güce sahiptir. ABD'nin bölgede kuracağı hegemonya ve diğer Arap devletlerine karşı uygulayacağı baskı politikası, aynı zamanda İsrail'in çıkarlarına da hizmet edecektir.¹⁷³

Stratejik bakımdan ABD'nin Irak'a güçlerini yerleştirmesi, aslında ABD'ye Ortadoğu'da birçok noktaya direkt olarak müdahale edebileceği üs ya da üsler kurma fırsatı tanıyacaktır. Böylece ABD, Afganistan'da kendisine yakın bir yönetimi iktidara getirdikten sonra Irak aracılığıyla Ortadoğu'ya da yerleşerek, bölgedeki varlığını uzun vadede garanti altına almış ve bölgede kuracağı üslerle konumunu sağlamlaştırarak bölgede hegemonik hâkimiyetini kurma ve ileride kendisine rakip olabilecek güçler karşısında bir anlamda tek güç olma düşüncesini kanıtlama amacı içerisindedir. ABD, Irak'ta bulunduracağı askerî varlık ile bölgeye yönelik önemli operasyonlarda Türkiye'ye olan kısmi bağımlılığını tamamen ortadan kaldıracaktır. Aynı zamanda Basra Körfezi'ndeki askerî varlığını rahatlatarak ve herhangi bir saldırı tehdidinden bağımsız olacağı bir düzeni yerleştirebilecektir.¹⁷⁴

¹⁷³ Barnett, **Pentagon'un Yeni Haritası-2:Harekat Planı**, s.114.

¹⁷⁴ Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası**, s.123.

6.ABD’NİN GÜVENLİK POLİTİKALARININ DÜNYAYA OLASI ETKİLERİ

6.1.GENEL

Soğuk Savaş sonrasında büyük bir değişim içine giren dış politika ve güvenlik anlayışları, ABD’ye karşı gerçekleştirilen 11 Eylül terörist saldırısı ile ABD’nin dış politika ve uluslararası sistemi yapılandırma yönündeki iradesine ivme kazandırmıştır.

11 Eylül terörist saldırıları sonrasında, Batı toplumlarında özelde “Radikal Siyasal İslam”, genelde ise Müslüman topluluklara yönelik yapılan değerlendirmelerin sosyal ve ekonomik alandaki olumsuz etkileri de önem arz etmektedir. Ayrıca ABD’nin gerek “Önleyici müdahale doktrini” gerekse yeni “Ortadoğu siyaseti” ile gerçekte kendine ve müttefiklerine yönelen radikal siyasal islam hareketini etkisizleştirmeye çalışması ve bu hareketin karşı tepkileri, bir çok ülkenin siyasal hayatı üzerinde de etki yaratacaktır.¹⁷⁵

11 Eylül’den sonra ABD, NATO da dâhil olmak üzere uluslararası kurum ve kurallara daha az bağlı bir şekilde hareket edeceğini açıkça ortaya koymuştur. 11 Eylül’den sonra ABD, “kitle imha silahlarının terör şebekelerince kullanılması ve petrol kaynaklarına erişim imkânlarının sınırlandırılması” gibi tehditlerin gerçekleşmesini beklemeyeceğini açıklamıştır. ABD’ye göre mukabelede bulunmak için, klasik uluslar arası hukukun gerektirdiği saldırının ortaya çıkmasını bekleme anlayışı, artık dönemin gereklerine uygun değildir. Saldırı gerçekleştiğinde çok geç kalınmış olacaktır.¹⁷⁶

ABD’nin genel olarak kendi çıkarlarına hizmet eden müdahaleleri, ABD’yi uluslararası kamuoyu ile hiçbir zaman bugünkü kadar karşı karşıya getirmemiştir. Bunun ana nedeni operasyonlarda halkın genel anlamda rızasının olmasıdır, bir başka deyişle operasyonların meşru olmasıdır. 2 nci Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar olan müdahaleler ise giderek daha fazla tepki toplamaya başlamıştır. Bunun nedeni

¹⁷⁵ Gözen, a.g.e., s.169.

¹⁷⁶ Mueller, Castillo, Morgen ve diğerleri, a.g.e., s.44-45.

ise, ABD'nin etki alanının ve hâkimiyetinin artması sonucu meşrulaştırma çabasının azalmasıdır.¹⁷⁷

Irak'a karşı icra edilen son harekât, meşrulaştırma çabasının neredeyse hiç olmadığı bir harekât olarak anılacaktır. Harekât öncesi ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'nde "silah denetçilerinin Irak'ta kitle imha silahı bulmasının meşru savaş sebebi sayılacağı" yönünde bir karar aldırması, ancak denetimlerin sonucunu beklemeden İngiltere ile birlikte bölgeye asker yığmaya başlaması, ABD'nin Irak'a yönelik harekâta kesin kararlı olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu esnada yapılan operasyon tartışmaları BM, NATO ve AB'nin yapılarını ortadan kaldıracak bir nitelik alarak, uluslar arası sistemde onarılması mümkün olmayan yaralar açmıştır.¹⁷⁸

6.2.BM'YE OLASI ETKİLER

BM Genel Sekreterliği, BM'nin işlevinin korunabilmesi maksadıyla, değişik çabalar göstermektedir. BM Genel Sekreteri Kofi Annan, 23 Eylül 2003 tarihinde devlet ve hükümet başkanlarının da hazır bulunduğu BM Genel Kurulu'nda; "BM'nin yol ayrımında bulunduğunu ve mevcut yapısıyla yola devam etmesinin mümkün olup olmadığı veya radikal değişiklikler gerekip gerekmediği konusunda karar verilmesinin zorunlu olduğunu" ifade etmiş,¹⁷⁹ "Eşitlik, etkinlik, yeterlilik, kurallar ve belgeleri görmemezlikten gelemeyiz. Konsey, ülkelerin önleyici meşru müdafaa kapsamında kuvvet kullanması ihtimali ile nasıl baş edileceğini düşünmek zorundadır." cümleleriyle sorunun çözümü için çaba gösterilmesini talep etmiştir. BM Genel Sekreteri konuşmasının devamında;

"Sekreteryaya'nın etkinliğinin artırılması, Güvenlik Konseyi'nin yapısının genişletilmesi, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in rolünün artırılması, BM'nin ekonomik ve sosyal konularda daha etkin olması, IMF'deki yapı ve ilişkilerin

¹⁷⁷ Öztürk, a.g.e., s.166.

¹⁷⁸ Ertekin, a.g.e., s.377.

¹⁷⁹ Kofi Annan, "Adoption of Policy of Pre-emption Could Result in Proliferation of Unilateral, Lawless Use of Force", BM Genel Kurulu konuşması, 23 Eylül 2003.<http://www.un.org/News/press/docs/2003/20030923.sgsm27.html>

yeniden düzenlenmesi konularındaki reformların üyelerce genel anlamda kabul görmesine rağmen 10 yıldır detaylarda uzlaşamadığını” belirtmiş ve “Dünya değişebilir ama bizim hedeflerimiz hala önemli ve geçerlidir ve değerlerimizi sıkıca korumalıyız. Eğer bu anın boşa geçmesine neden olursak, tarih bizi hiç affetmeyecek” ifadelerini kullanmıştır.

XXI.Yüzyılda kurulması düşünülen Amerikan imparatorluğu vizyonu ile BM'in bugünkü rolü arasında şüphesiz bir çatışma vardır. Yarım asır öncesinin şartlarında kurulan BM, ABD'ye göre günümüz dünyasının güç dengelerini yansıtmamaktadır. Bu nedenle de, Irak Harekâtı öncesi ABD Başkanı'nın "Arkadaşlar AB'yi üçe böldükten sonra, BM'nin geleceğini de düşüneceklerdir." ifadesi, ABD tarafından BM'nin geleceğinin tartışmaya açılmasının göstergesidir.¹⁸⁰

Gerçek şu ki, 18 Mart 2003'te ABD Başkanı Irak'a ultimatoma verirken eli kolu bağlı sessizce bekleyip hiç bir karar alamayan BM, bu tavrıyla; İtalya Habeşistan'ı ve Japonya Mançurya'yı işgal ederken sessiz kalan Cemiyet-i Akvam konumuna düşmüştür. Bir başka deyişle, artık BM siyasî anlamda ölümcül bir yara almıştır. Öyle görünüyor ki, Irak Harekâtı'nın ardından, BM'yi Amerika'nın yenedünya vizyonuna uygun düşecek şekilde yeniden dizayn etmeye yönelik çabalar artacaktır. Sayısı artırılmış, savaş ve barış konusunda bağlayıcı karar alma yetkisinin "tavsiye yetkisi"ne dönüştürülmüş, daimi üyelerinin veto hakkının tamamen ortadan kaldırıldığı bir Güvenlik Konseyi yapısı, muhtemelen Amerika'nın çıkarlarına daha uygun düşecektir.¹⁸¹

Amerikan politikası, küreselleşme kapsamında son zamanlara kadar kendi politikalarına destek olan Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslar arası ekonomik sistemi yaratmış olan normlara ve kurumlara bilinçli ve programlı bir şekilde destek olmasına rağmen, Amerikan hegemonyası görüşünü savunan tek yanlılar; BM'nin ABD'nin kuvvet kullanımını sınırlandıracak bir siyasî role sahip olması, Dünya Ticaret Örgütü'nün aldığı ekonomik kararlar ve çevre konularında

¹⁸⁰ Ficher, a.g.e., ss.267-282.

¹⁸¹ Fukuyama, a.g.e., ss.158-165.

ilgili Sivil Toplum Kuruluşları ile anlaşma çabalarından kaygılandığını açıkça ifade etmektedirler.¹⁸²

Benzer şekilde; ABD, dünyanın kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirilmesinde BM vasıtasıyla yürürlüğe koyarak uyguladığı uluslar arası nitelikli anlaşmaları da kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaktadır. ABD'nin Kyoto Protokolü ve Biyo-Çeşitlilik Sözleşmesi'ni imzalamaması, Dünya Bankası ve Uluslar Arası Para Fonu'nda reform yapılması yönündeki çağrılara cevap vermemesi örneklerinde olduğu gibi tek yanlı dünya siyaseti uygulaması BM'nin etkinliğini azaltmaktadır.¹⁸³

BM dünya barışını korumak üzere iş birliğinin geliştirilmesini ve gerekirse kolektif güç kullanılmasını öngördüyse de, iki süper gücün küresel rekabetinden dolayı Güvenlik Konseyi'nin etkinliği azalmış, Soğuk Savaş boyunca yerel çatışmalar ve savaflara engel olamamıştır. Diğer taraftan, uluslar arası ticareti ve sermaye hareketlerini düzenlemek için ABD tarafından BM çatısı altında kurulan Uluslar Arası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri Genel Anlaşmaları-GATT (daha sonra Dünya Ticaret Örgütü-WTO statüsü almıştır) ve Dünya Bankası gibi uluslar üstü kuruluşlar yoluyla yeni bir düzenin ve küreselleşmenin zeminini hazırlamışlardır.¹⁸⁴

BM'nin uluslar üstü görevleri; Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden sonra 1990'lı yıllar boyunca, örgütün çok daha müdahaleci olmasının sonucunda farklı bir nitelik kazanmıştır. BM; Bosna Hersek, Irak ve Somali'de olduğu gibi, ulus-devletlerin içişlerine karışmış ve bu müdahalesine gerekçe olarak da, insan haklarına atıfta bulunmuştur. Müdahalecilik, ayrıca, BM'ye bağlı hükümet dışı örgütlerin (NGO) sayısının çok fazla artmasıyla da özendirilmiştir. Çünkü bu kuruluşlar, uluslar arası protokolü pek önemsemeyen daha esnek ve bağımsız davranabilmektedir.¹⁸⁵

¹⁸² Nye, a.g.e., s.66.

¹⁸³ Nye, a.g.e., ss.191-192.

¹⁸⁴ Ertekin, a.g.e., ss.211-.217.

¹⁸⁵ Nalcioğlu, a.g.e., s.16.

Bölgesel örgütler ve/veya hükümet dışı örgütler (NGOs) ile işbölümü yapmaya başlayan BM, bu kez de kuruluş anayasasına ters düştüğü gerekçesi ile eleştirilmeye başlanmıştır. BM Kurucu Belgesi, bölgesel örgütlerin kuvvet uygulamalarını BM'nin iznine bağlayarak; açık bir hiyerarşi ortaya koymaktadır. Ancak güçlü bölgesel örgütlenmeler, kendi hayati ulusal çıkarları söz konusu olduğunda bu maddeyi yok sayabilmektedirler.

Gelişen olaylar sonrasında, BM Güvenlik Konseyi'nin onay yetkisi bölgesel örgütler için bir izin değil, operasyonları için bir meşruiyet zemini aradıkları yetki haline dönüşmüştür. Hükümet dışı örgütler ve bölgesel örgütlerle iş bölümüne gidilmesi, bu evrensel kuruluşa varolan kamuoyu desteğini artırabilir; ancak bu süreç BM'nin evrensel yapısını yok etme sonucunu da beraberinde getirebilecektir.¹⁸⁶

BM ve ona bağlı kuruluşlar; genel olarak, ancak kendilerini çağıran hükümetlerin ülkelerinde etkinliklerini gerçekleştirebilecektir. Ayrıca, BM'nin kendi askerî gücü olmadığına göre, bu kuruluş üye devletlerin sağlayacağı güce bağımlıdır. Başka bir deyimle, en zengin ve en güçlü olan üyelerine bağımlıdır. Anılan bağımlılık örgütün programları ve parasal kaynaklarının sağlanmasında da geçerlidir.

BM'nin devletlerin onayını almadan gerçekleştirdiği müdahaleler, insan hakları ihlallerinden çok, BM'nin en güçlü üyelerinin çıkarlarını yansıtmaktadır. Körfez Savaşı ve devamında Irak'a yapılan müdahalelerde, BM'nin çoğu kez güçlü devletlerin askerî harekâtını yasallaştırmak amacıyla kullanıldığı görülmüştür. BM'nin müdahale biçimleri, insan haklarını koruyan bir tür uluslar üstü otoritenin varlığından kaynaklanmamakta; daha çok ulusal çıkarların ve devletler arasındaki güç ilişkilerinin seyrini yansıtmaktadır.¹⁸⁷

1945 yılındaki güç dengelerine ve o zamanki güvenlik ihtiyaçlarına göre oluşturulan BM Teşkilâtı ve özellikle onun karar mekanizmasının çekirdeği olan Güvenlik Konseyi, bugün ortaya çıkan uluslar arası güvenliğe yönelik tehditleri karşılayabilecek otorite, yapı ve esnekliğe ulaşamamış, kendisini dönüştürememiştir. Vesayet altındaki toprakların sonuncusu olan Palau'nun 1994 yılında bağımsızlığını

¹⁸⁶ Nalcioğlu, a.g.e., s.12.

¹⁸⁷ Taşdemir, a.g.e, s.254-260.

kazanarak BM üyesi olması¹⁸⁸ ve Uluslar Arası Vesayet Rejimi Konseyi fiili işlevini tamamlamasına rağmen, anılan konseye ilişkin düzenlemelerin yapılamaması, BM'nin etkinliğini ve güncelliğini gözler önüne sermektedir. BM, kararları için yaptırım uygulayamayan, zayıf devletler bakımından bile yaptırımları etkisiz kalan bir kurum durumundadır.

Güvenlik Konseyi ise, beş daimi üye ülkenin birbirlerini veto baskısıyla ancak kararsızlık noktasında dengelemeleri dolayısıyla, yaptırım gücü aşınmış bir kurum haline dönüşmüştür. BM'nin şu anda nispeten az aşınan tek işlevi, “meşruiyet” kavramı için dayanak olarak kullanılmasıdır. 1999 Kosova Krizi sırasında NATO'nun hava saldırılarını bir Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın başlatması ve 11 Eylül terörist saldırıları sonrası ABD ve birkaç müttefikinin icra ettiği Irak operasyonu, BM'nin bu işlevinin de sarsılmaz olmadığını göstermiştir.¹⁸⁹

Irak'ın durumu ise tamamen farklıdır. Irak'ın “savaş niteliğinde” bir eylem olarak tanımlanabilecek herhangi bir faaliyeti söz konusu olmamıştır. Bu yönde Güvenlik Konseyi kararı da bulunmamaktadır. Bu nedenle ABD'nin önleyici savunma savaşından söz ederek eylemini BM Yasası'nın 51 nci maddesine¹⁹⁰ dayandırması hukuka aykırıdır. Haklı savunma; ancak hâlihazır ve güncel saldırıyla birlikte ya da hemen ardından söz konusu olabilecek ve BM'nin devreye girmesi ile sona erecek geçici bir durumdur. Nitekim 1981 yılında İsrail'in Tuwaitha'daki Irak nükleer tesislerini tahrip etmesi olayında, Güvenlik Konseyi oy birliğiyle İsrail'in önleyici savunma saldırısı gerekçesini uluslar arası hukuk açısından meşru bulmamış, benzer şekilde 1986 yılında ABD'nin Berlin'deki La Belle diskoteğine

¹⁸⁸ Silahlı Kuvvetler Akademisi, a.g.e., s.23.

¹⁸⁹ Ertekin, a.g.e., ss.379.

¹⁹⁰ **Madde-51:** Bu Antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.

yönelik terörist saldırısının öcünü almak amacıyla Libya'nın Trablus kentini bombalamasını da hukuka aykırı bulmuştur.¹⁹¹

11 Eylül olaylarını takiben icra edilen Irak Harekâtı öncesi süreçte; Amerika, İngiltere ve İspanya liderleri Azor Adası'ndaki zirve toplantısında, aylardır süren Irak kriziyle ilgili diplomasiye kendilerine göre son noktayı koymuş ve sıranın üzerine düşeni yapmak üzere BM'ye geldiğini söyleyerek BM'nin harekâtı yasallaştırmak amacı taşımaktan öte bir fonksiyonunun olmadığını ima etmişlerdir.¹⁹²

Liderlerin bu şekilde gördüğü BM'ye ABD halkı tarafından bakıldığında; Amerikan halkının % 57'sinin ABD'nin BM Barış Gücü'nde yer alması gerektiğinde hemfikir olduğu, halkın % 72'sinin müttefiklerin desteğini almaması durumunda ABD'nin uluslar arası krizlerde tek başına hareket etmemesi gerektiğini düşündüğü görülmektedir.¹⁹³

Buna rağmen, Amerika'nın Avrupalı müttefiklerinin ilk kez ABD'nin BM İnsan Hakları Komisyonu'na yeniden seçilmesine karşı olan ülkelerle birlikte oy kullanması olayına, “dünyanın en güçlü ülkesiyiz ve Fransa gibi kendini bir şey zanneden bir sürü ülke bu nedenle bize köpürüyor” tepkisi verilirken, ABD Temsilciler Meclisi BM'ye fon verilmemesi yönünde karar almıştır.¹⁹⁴

ABD ile BM arasında gerginleşen ilişkileri en güzel yansıtan ifade, Amerikan Senatörü Jesse Helms'in “BM Amerika'nın dünya rolünde yararlı bir araç olabilir ama eğer BM yeni bir uluslar arası düzen içinde kendini merkezi bir ahlaki otorite olarak yapılandırmaya özenirse... o zaman muhalefetle karşılaşır ve daha da önemlisi, sonunda ABD'nin çökmesine neden olur.”¹⁹⁵ sözleridir.

¹⁹¹ Taşdemir, a.g.e. ,s.236.

¹⁹² Arı, **Irak, İran ve ABD**, s. 502-503.

¹⁹³ Nye, a.g.e., s.162.

¹⁹⁴ Nye, a.g.e., s.193-194.

¹⁹⁵ Nye, a.g.e , s.192.

ABD içindeki çok yanlıcılar ise “Güç eşitsizliği konusundaki kaygıları azaltan Amerikan düzeninin diğer unsuru, BM’den NATO’ya kadar çok yanlı bir kurumlar ağı içinde yer almamızdır.” ifadesi ile uluslar arası kuruluşlara olan yaklaşımlarına yönelik görüşlerini belirtmektedirler.

BM’nin az aşınan tek işlevi olan meşruiyet dayanağı da; 1999 Kosova Hava Harekâtı ve takip eden dönemdeki Afganistan ve Irak harekâtı ile yok olmuştur.

ABD’nin Kyoto Protokolü, Biyo-Çeşitlilik Sözleşmesi gibi uluslar arası nitelikli sözleşmeleri imzalamaması, IMF ve Dünya Bankası’nda yapılması teklif edilen değişikliklere karşı çıkması ve özellikle Sivil Toplum Kuruluşları tarafından BM vasıtasıyla yürürlüğe konulmaya çalışılan ABD çıkarlarına aykırı sözleşmelere ve anlaşmalara yanaşmaması, ABD’nin BM’yi artık ulusal çıkarları doğrultusunda kullanabileceği bir araç olarak görmemesine neden olmaktadır. Bu durum, ABD tarafından BM’nin varlığı ve gerekliliğinin sorgulanması ile sonuçlanmıştır. ABD ile BM arasında gerginleşen ilişkileri en güzel yansıtan ifade, Amerikan Senatörü Jesse Helms’in “BM Amerika’nın dünya rolünde yararlı bir araç olabilir ama eğer BM, yeni bir uluslar arası düzen içinde kendini merkezi bir ahlaki otorite olarak yapılandırmaya özenirse... o zaman muhalefetle karşılaşır ve daha da önemlisi, sonunda ABD’nin çekilmesine neden olur.”¹⁹⁶ sözleridir.

6.3.NATO’YA OLASI ETKİLER

NATO, 11 Eylül 2001’deki terörist saldırılarının hemen ardından tarihinde ilk kez Washington Antlaşması’nın 5 nci maddesini yürürlüğe koyarak terörle mücadeleyi, hükümet dışı unsurların yapacağı terörist saldırıların, toplu savunma yükümlülüğünü hareket geçirecek şekilde NATO’nun kalıcı görevlerinden biri haline getirmiştir. Kuzey Atlantik Konseyi bu kararla, politik açıdan NATO’nun gerektiği yerde ve zamanda, dışarıdan gelebilecek terörist saldırıları caydırmaya, bozmaya, bu saldırılardan korunmaya ve bunlara karşı savunmaya yardım etmeye hazır olmasına karar vermiştir. Askerî açıdan ise, NATO artık terörizme karşı savunma konusunda bir askerî kavram geliştirmektedir.¹⁹⁷ Kuzey Atlantik Konseyi’nde alınan bu karar

¹⁹⁶ Nye, a.g.e., s.192.

¹⁹⁷ Christopher Bennett, “NATO ve Terörizmle Savaş”, NATO Dergisi, İlkbahar 2003, s.156.

uzun vadede İttifak'ın çıkarınadır. Bu kararın alınması, NATO'nun kendisini ABD'nin güvenlik gündeminden koparma ve dolayısıyla etkisiz bir örgüt haline gelme riskine girmesini engellemiştir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, Soğuk Savaş'ın iki kutuplu blok mantığına göre belirlenmiş olan güvenlik anlayışı ve tehdit algılaması ilk olarak NATO bünyesinde yeniden ele alınmaya başlamıştır. Bu bağlamda, 1991 NATO Roma Zirvesi'nde önemli kararlar kabul edilmiştir. Bu kararlardan bir tanesi de İttifak'ın kabul ettiği yeni Stratejik Konsept'tir. Stratejik Konsept, Doğu Bloğu'nun yok olmasına rağmen NATO'nun ve ABD ile Avrupa arasında var olan transatlantik bağın tüm yönleriyle korunacağını tekrarlamıştır. Roma Zirvesi'nin öncelik verdiği konu, Doğu Avrupa'da yaşanan değişim sürecini kontrollü ve başarılı bir şekilde devam ettirmek olmuştur. Yeni stratejik konsept bu gelişmeyi, “yeni gereksinimlerin zorunlu kıldığı genişletilmiş bir güvenlik anlayışı” olarak tanımlamış; global istikrar ve barışın korunması amacıyla, NATO kuvvetlerinin BM görevlerinde de kullanılabileceğini açıkça dile getirmiştir.¹⁹⁸

NATO, Stratejik Konsepti'nde ikinci değişikliği 1999 yılındaki Washington Zirvesi'nde yapmıştır. Bu dönemde, “genişletilmiş güvenlik anlayışı” değişmemekle birlikte, güvenlikle ilgili öncelikler değiştirilmiştir. Avrupa-Atlantik bölgesinin çevresinde ortaya çıkabilecek bölgesel krizlerin, yayılma etkisi göstererek uluslar arası istikrara zarar verme ihtimalinin artarak devam ettiği tespiti yapılmıştır. Washington Stratejik Konsepti, “etnik çatışmaları, ekonomik sıkıntıları, kitle imha silahlarının yayılması”nı yeni dönemin başlıca tehditleri olarak sıralamıştır.¹⁹⁹

NATO'nun çevre bölgelerinde “nükleer, biyolojik ve kimyasal silahlara” sahip olma yolunda önemli gelişmeler olduğunun altı çizilmiştir. Stratejik Konsept, “devlet dışı aktörler” tanımlamasıyla, terör şebekelerinin kitle imha silahlarına erişme tehdidini açık bir şekilde ve önemle vurgulamıştır. Ayrıca söz konusu terör şebekelerinin bilgisayar teknolojilerini kullanarak gerçekleştirebilecekleri

¹⁹⁸ Turan Moralı, “Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde NATO'da Meydana Gelen Gelişmeler ve Türkiye'nin Uyumu”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye'nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul:13-14 Mart 2003, s.78.

¹⁹⁹ Moralı, a.g.k., s.78.

operasyonlarla, NATO'nun güvenlik şemsiyesini ve yüksek teknolojili silah sistemlerini etkisizleştirmeye çalışabileceklerini de yeni bir tehdit olarak vurgulamıştır.

NATO konseptinde, terörizmin yanı sıra, “Yaşamsal önem taşıyan kaynakların akışının engellenmesi” tanımlaması da kullanılmıştır. Bu tanımlama ile petrolün kontrol altında tutulmasının ve yine petrolün Batı pazarlarına düzenli olarak ve uygun şartlarla erişiminin sağlanmasının, dönem içindeki güvenlik açısından önemli yer tuttuğu vurgulanmıştır. Bu tehdit sıralamasının terör ve kitle imha silahlarının yayılmasıyla birlikte yapılması, NATO'nun güvenlik önceliğinin Ortadoğu'ya doğru kaydığı yönde bir değerlendirmeyi de gündeme getirmiştir.²⁰⁰

Washington Zirvesi'nde kabul edilen konsept, bölgesel krizlerin yayılmasının önlenmesine, petrol kaynaklarının korunmasına ve terör gruplarının kitle imha silahları ve yeni teknolojilere erişerek yapacakları olası saldırılara karşı önlem alınmasına büyük yer ayırmıştır.

1990'lı yılların başında NATO'da geliştirilen “Alan-Dışı Operasyonlar” kavramı da, yeni bir kavram olmuştur.²⁰¹ Alan-dışı kavramı 1990-1991 Körfez Savaşı ile NATO gündemine yerleşmiştir. NATO anılan operasyona fiilen katılmamış olmakla birlikte, ülkemizin savunmasının takviyesine ilişkin tedbirlerle operasyona bir şekilde müdahil olmuştur. Böylece İttifak, caydırıcılık ve savunma görevlerini alan-dışı olarak da yerine getirebileceğini göstermiştir.

Alan-dışı kavramının, 11 Eylül saldırıları ile uluslar arası güvenlik alanında yaşanan hızlanmayı izlediğini söylemek mümkündür. Afganistan operasyonunda her ne kadar harekâta doğrudan katılmasa da, Hollanda ve Almanya kolordusu liderliğindeki Afganistan Uluslar Arası Güvenlik Yardım Kuvveti-III (International Security Assistance Force-ISAF)'ne kuvvet teşkili, iletişim, istihbarat ve eşgüdüm-bilgi değişimi konularında destek sağlamış, ISAF-IV'ün komutasını ise bizzat

²⁰⁰ Ö.Şakir Babaoğlu, “Çevresinde Oluşan Güvenlik Sorunları ve Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde Türkiye'nin Bakış ve Politikaları”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye'nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul: 13-14 Mart 2003, s.36.

²⁰¹ Moralı, a.g.k., s.78.

Supreme Allied Commander Europe (SACEUR)'a ²⁰² verilmiş, NATO'nun Afganistan'dan sorumlu sivil otoritesi olarak da TBMM eski başkanı Hikmet Çetin görevlendirilmiştir.²⁰³

NATO'nun daha geniş anlamda güvenlik rolünün öne çıkması ve yeni güvenlik ortamının getirdiği belirsizlikler ve değişkenler, NATO'nun operasyonel yeteneklerinin de anılan ortama uyumunu zorunlu kılmıştır. Bu amaçla, Savunma Yetenekleri Girişimi adı altında başlatılan süreç, 2002 yılı sonunda Prag Zirvesi ile hızlanmış ve Prag Yetenekler Taahhüdü ismiyle sürdürülmüştür. 11 Eylül saldırıları sonucunda, İttifak'ın tüm görevlerinin yerine getirilmesi bağlamında acil mukabele yeteneği, hareketlilik, konuşlandırılabilirlik, sürdürülebilirlik, etkin çatışma kabiliyeti, komuta-kontrol ve bilgi sistemleri ön plâna çıkmıştır.²⁰⁴

NATO'nun SSCB'nin dağılmasını takiben yürürlüğe koyduğu yeni konseptler, genişleme politikası, küresel tehditler, yeni güvenlik anlayışı ve uluslar arası hukuk kurallarının uygulanmasındaki farklı görüşlerin sebep olduğu ayrılıklar, özellikle NATO'ya yeni katılan ülkeler ile ülke savunmasını NATO şemsiyesi altında sürdürme zorunda olan küçük ülkelerin politik amaçları dikkate alınarak NATO'nun geleceğine yönelik yapılabilecek değerlendirmeler şöyledir:²⁰⁵

ABD açısından NATO'nun bugün de en önemli işlevi, Amerika'nın Avrupa'daki askerî ve siyasî mevcudiyetini sürdürmesine imkan veren ve buna hukuki bir meşruiyet sağlayan bir forum olmasıdır. İcra edilecek faaliyet için tam olarak karşılama bile, NATO'nun kendisi hukuki bir dayanaktır.

Soğuk Savaş sırasında bile NATO'nun, ittifakın politikasıyla ilgili yüzde yüz fikir birliğine varamadığı durumlar olmuştur. NATO üyelerinin sayısı artıkça, ABD'nin her durumda işe yarayacak, uzlaşmaya dayalı kararların alınmasını beklemesi gerçekçi olmayacaktır.

²⁰² NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanı

²⁰³ Moralı, a.g.k., s.79.

²⁰⁴ Moralı, a.g.k., s.81.

²⁰⁵ Moralı, a.g.k., s.83.

ABD'nin NATO'daki rolünü idamesinde kendi açısından fayda vardır. NATO, ABD'nin Avrupa ile bağlarını kuvvetli tutmakta ve aynı zamanda Avrupa ile ilgili kararların çoğu üzerinde etkili olmasını sağlamaktadır.

Özellikle NATO'ya yeni üye olan ülkeler ile üye olmak isteyen ülkeler İttifak'ın önemsiz bir role sahip olmasını istemeyeceklerdir. NATO, 11 Eylül 2001 sonrası artan global terör ve istikrarsızlıklara karşı, yalnız üyelerine değil, iş birliği ülkelerine de sınırlı güvenlik seçenekleri sağlamaya devam edecektir.

Akdeniz bölgesinin stratejik değerinin artması ile orantılı olarak NATO'nun istikrarın güçlendirilmesine yönelik dışı açılma siyasetinde; Akdeniz Diyalogu programının BİO benzeri bir gelişme göstermesi, kriz yönetimi ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının önlenmesi merkezli faaliyetin artması mümkün olabilecektir.

NATO, 11 Eylül 2001'deki terörist saldırılarının hemen ardından tarihinde ilk kez Washington Antlaşması'nın 5 nci maddesini yürürlüğe koyarak; terörle mücadeleyi, hükümet dışı unsurların yapacağı terörist saldırıların NATO'nun toplu savunma yükümlülüğünü hareket geçirecek şekilde NATO'nun kalıcı görevlerinden biri haline getirmiştir. Kuzey Atlantik Konseyi bu kararla, politik açıdan NATO'nun gerektiği yerde ve zamanda, dışarıdan gelebilecek terörist saldırıları caydırmaya, bozmaya, bu saldırılardan korunmaya ve bunlara karşı savunmaya yardım etmeye hazır olmasına karar vermiştir ve bu karar uzun vadede İttifak'ın çıkarıdır. Bu kararın alınması, NATO'nun kendisini ABD'nin güvenlik gündeminden koparma ve dolayısıyla etkisiz bir örgüt haline gelme riskine girmesini engellemiştir.²⁰⁶

6.4.AVRUPA BİRLİĞİ'NE OLASI ETKİLER

Avrupa'da bütünleşme sürecinin başladığı 1950'li yıllarda, Avrupa ülkeleri Almanya ve SSCB gibi ortak tehditlere karşı "bir daha asla savaşmamak amacıyla" bir araya gelmişlerdir. Savaş sonrası Avrupa'nın bütünleşme anlayışı, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile değişmiş, ekonomi ve uluslar arası ticaretin önem kazanmasıyla ABD ile özellikle ekonomik alanda rekabet edebilmek için daha çok alanda iş birliğine gitmeyi ifade etmeye başlamıştır. Nitekim ekonomik anlamda

²⁰⁶ Saray, a.g.m., s.365.

birleşmeyi çok kolay gerçekleştiren AB, ortak dış politika ve güvenlik konusundaki bütünleşmeyi aynı hızda gerçekleştirememiş, hatta fikir birliği bile oluşturamamıştır.²⁰⁷

Ortak bir dış politika oluşturulması konusu, AB'nin arzuladığı hedeflerine ulaşabilmesi için ileri adım atılması gereken bir konu olmasına rağmen, bugüne kadar gelişme kaydedilememiştir. AB'nin belirlediği hedeflerin, ABD'ye alternatif küresel bir güç olabilmek, dünyanın en dinamik ekonomisi haline gelebilmek ve terörizmle etkili bir mücadele edebilmek olduğu düşünüldüğünde, AB devletlerinin ortak hareket etme zorunluluğu açıkça görülmektedir. Genişlemenin AB alanını genişleterek jeopolitik konumunu da değiştirmesi nedeniyle, AB'nin sorumlulukları ile birlikte ortak bir dış politikaya ihtiyacı da artmaktadır. AB'nin dış politikada tek ses olamaması, güç dengelerindeki etkinliğini olumsuz yönde etkilemektedir.²⁰⁸

Avrupa'nın ulus devlet olabilme mücadelesine tarih boyunca verdiği önem ve 11 Eylül terör saldırıları sonrasında AB içinde yaşanan bölünmeler (Fransa, Almanya ve Belçika'nın savaşa karşı çıkması, İngiltere, İtalya, İspanya ve Hollanda gibi üyelerin savaşı ve Amerika'yı desteklemesi), AB ülkelerinin gerçek federasyonu tercih etmeme ihtimalinin daha güçlü bir ihtimal olduğunu işaret etmektedir.²⁰⁹

12-13 Aralık 2003 tarihlerinde yapılan AB Zirvesi'nde, savunma politikaları kapsamında; AB'nin NATO ile yoğun bir danışma ve iş birliği içinde hareket etmesi, NATO'nun bir çatışma veya krizde taraf olmak istememesi halinde AB'nin özerk bir eyleme girişmesi, bu durumda AB ülkelerinin ulusal karargâhlarının gerektiğinde çok uluslu hale getirilerek operasyonu AB'nin yönetmesi, NATO'nun Belçika'daki Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) karargâhında küçük bir AB hücresi oluşturulması kararlaştırılmıştır.

NATO Prag Zirvesi ile kararlaştırılan Prag Yetenekler Taahhüdü kapsamında, AB'nin askerî alanda ABD ile arasındaki mevcut yetenek farkını kapatması

²⁰⁷ Sadi Çalışlar, "AGSK-NATO ve Türkiye", AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye'ye Etkisi Sempozyomu Bildirileri, İstanbul:HARPAK, 2001, s.174.

²⁰⁸ Öztürk, a.g.e., s.49.

²⁰⁹ Öztürk, a.g.e., s.52.

gerekmektedir. Fark kapatılmadığı sürece, Avrupa'nın dışından gelebilecek tehditlere birlikte karşı koymak sorun olacaktır. Ayrıca, eğer ABD ve AB Silahlı Kuvvetleri birlikte çalışamazlarsa ABD'nin tek başına hareket etmekten başka seçeneği kalmayacak, bu durumda Avrupalı müttefikler sadece geriye kalan işleri yapmak zorunda kalacak ve AB'nin ABD'nin kararları ve politikalarını etkileme yeteneği daha da azalacaktır. Böyle bir durum, AB'nin kendi güvenliğini ilgilendiren konularda da etkisiz kalmasına neden olacaktır.²¹⁰ AB'nin ABD ile rekabet edebilmesi, ekonomik bir topluluk statüsünden çıkarak güç merkezi olabilmesi için savunma yatırımlarını gözden geçirmesi gerekmektedir.

NRF (NATO Reaction Force)'lerin kurulması ile AB'nin Çevik Mukabele Gücü'ne ilişkin görev paylaşımında; NRF'nin Avrupa dışında yürütülecek yüksek yoğunluktaki operasyonlarda kullanılacak bir vurucu güç, AB Çevik Mükabele Gücü'nün ise esas olarak Avrupa içinde ve çevresindeki barış ve istikrar operasyonları düşünülerek düzenlenen bir güç olduğu, dolayısıyla birbirini tamamlayacak tarzda oluşturulduğu görülmektedir. ABD de AB'nin AGSP kapsamında tek başına hareket edebilecek kabiliyet ve yeterlilikte kuvvet oluşturmasına sıcak bakmamakta, AB güçlerinin NATO'ya bağımlı halde kalması için gerekli çabaları göstermektedir. Bu durum, AB'nin güvenlik politikasında NATO'ya, dolayısıyla ABD'ye bağımlı kalacağını bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.²¹¹

ABD'nin AB ile ilişkilerindeki mevcut süreçte ABD'nin Ulusal Füze Savunması ile AGSK konusunda birbiriyle bağlantılı gelişmeler yaşanmaktadır. 1998'de ilk kez geleneksel politikasından uzaklaşarak AB'nin çatısı altında güvenilir bir askerî kuvvet oluşumuna gidilmesini savunmaya yönelik İngiltere, Fylingdales'e bir erken uyarı radarının konuşlandırılmasının gündeme gelmesi nedeniyle, ABD ile yakın ilişkisi devam ettirme isteği ile AB içinde daha ön plâna çıkma arzusu arasında kalmıştır. İngiltere bu ikilemden kurtulmak için Ulusal Füze Savunması konusunu AB üyeliğinden bağımsız, ulusal bir konu gibi tartışmaya çalışmaktadır. Grönland'ın

²¹⁰ Steve Larrabee, "NATO Ne Dereceye Kadar Küresel Bir Rol Oynayabilir ve Oynamalıdır?", NATO Dergisi, Sonbahar 2003, s.34.

²¹¹ Topaloğlu, a.g.e., s.84.

dış işlerinden ve güvenliğinden sorumlu olan Danimarka ise, uzun menzilli füze tehdidinin varlığını kabul etmiş, ancak RF' nin tehditlerine maruz kalmıştır. Bu arada Amerikan füze savunma plânlarına dâhil olmasa da, Norveç'in de ülkesinde bulunan ve uzay gözlemleri için kullanılan radar yüzünden RF' den büyük tepki aldığı görülmektedir. RF, sınırlarına yakın konuşlandırılacak radarların Rus askerî harekâtı esnasında kapatılmaması halinde sert tedbirler alacağı ve gerektiğinde nükleer saldırı yapacağı sinyallerini verirken, Norveç ABD'ye başvurarak “haydut devletlere” karşı korunmak için Amerikan füze savunma sistemine dâhil olmak istediğini açıklamıştır.

212

ABD'nin Ulusal Füze Savunması projesinde konunun doğrudan muhatabı öncelikle İngiltere, Danimarka (AB'nin savunma politikalarına katılmıyor) ve Norveç (AB üyesi değil) olsa bile, konu aslında diğer Avrupalı ülkeleri de etkilemektedir. Almanya ve Fransa bu programın RF ile ilişkileri yeniden soğutarak gereksiz bir silahlanma yarışı başlatacağını ileri sürmektedir.

Ekim 1999 AB Helsinki Zirvesi'nde RF Devlet Başkanı Putin'in “RF ile BAB'ın Amerika'nın Avrupa güvenlik ve siyaseti üzerindeki egemenliğini azaltma yolunda daha sıkı bir ilişkiye girmesi” yolundaki teklifi de dış politika ve güvenlik anlayışlarının oluşturulmasında gelecek için yeni kapılar sunmaktadır.²¹³

²¹² Yılmaz Aklar, “ Füze Kalkanı Bunalımı”, ASAM İnternet Dergisi, 30 Nisan 2007, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1569&kat1=1&kat2=>

²¹³ Arıboğan, a.g.e., s.323.

3.SONUÇ

ABD'nin 11 Eylül saldırılar sonrasında güvenlik alanında yaşadığı dönüşüm bugün daha iyi analiz edilebilmektedir. Saldırıların ABD güvenlik politikasına ve dünyaya etkilerini şöyle özetleyebiliriz:

ABD, NATO ve BM'yi kurumsal yapı ve görev tanımları konusunda yeni sorgulamalara ve doktriner değişikliklere zorlamıştır.

Öncül ve Önleyici Meşru Müdafaa kavramları, BM Md.51' de açıklanan meşru müdafaa konusunda belirsiz ve tehlikeli bir alan ortaya çıkarmıştır.

ABD Silahlı Kuvvetleri dünya çapındaki konuşlanmasını değiştirerek kuvvetlerini Asya-Avrupa eksenine yerleştirmiştir.

Güvenlik politikalarında Konvansiyonel Tehditler; Terörizm ve Küreselleşmeyle ortaya çıkan sorunlarla karşılaştırıldığında ikinci plana itilmiştir.

İslam ve Müslümanlara karşı önyargılar ortaya çıkmış, din eksenli tartışmalar yoğunlaşmıştır.

ABD'nin Ortadoğu ve Orta Asya petrol ve doğalgaz kaynakları üzerindeki etkinliği artmıştır.

ABD' tarafından kurulması düşünülen Ulusal Füze Savunma Sistemi; Çin ve Rusya eksenli yeni bir silahlanma yarışına dönüşebilme riski ortaya çıkarmıştır

ABD' nin küresel anlamdaki ekonomik, kültürel ve siyasal meşruiyeti son bulmuştur.

BM ve BM Güvenlik Konseyinin meşruiyeti sorunu ortaya çıkmıştır.

Asya'da Bölgesel Güvenlik Sistemlerinin Kurulmasını hızlandırmıştır. (ŞİÖ)

Ortadoğu küresel güç mücadelelerinin merkezine oturmuştur.

ABD tarafından 1997 yılında açıklanan "Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi"nde; terörizm, yasa dışı uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, uluslararası örgütlü suçlar, bazı ülkelerin kitle imha silahlarına sahip olma çabalarının dünya güvenliği için önemli tehdit unsurları olduğu belirtilmiş, 1999 yılı stratejisinde ise; ilave olarak uzun menzilli kitle imha silahları atma sistemi geliştirmekte olan

devletlerden gelebilecek tehditler için Füze Savunma Sistemi'ni gerçekleştirme niyeti ifade edilmiştir.

Saldırıları sonrasında ortamda oluşturulan 17 Eylül 2002 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1997 ve 1999 Güvenlik Stratejileri'nde belirtilen tehditlerle mücadele yöntemini temelden değiştirmiştir.

ABD'nin 11 Eylül terörist saldırıları sonrasında gerçekleştirdiği eylemler ve yaptığı söylemler, açıklanan doktrin gereği icra ettiği Irak harekâtı, 2.Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barış ve güvenliğin bir daha bozulmaması amacıyla oluşturulmaya çalışılan ve etkinlikleri bazen sorgulansa da genel anlamda kabul gören uluslararası kurallar ve kurumların sonunu getirmiştir.

Günümüz ABD'sinin Roma İmparatorluğu ile mukayese edilmeye başlandığı, ABD kamuoyunun Soğuk Savaş sonrasında kendi içinde tek yanlılar ve çok yanlılar şeklinde ikiye ayrıldığı bir ortamda gerçekleşen 11 Eylül terörist saldırıları; ABD'nin Pearl Harbour'dan farklı olarak, kendi ana karasında da güvende olmadığını ve vurulabileceğini göstermesi nedeniyle, dünya ve ABD kamuoyunu derinden sarsmış ve ABD'ye hegemonya için belirlediği politikaları uygulama fırsatını sunmuştur.

ABD'nin bu denli büyümesini sağlayan küreselleşme, ülkeler arasında olduğu gibi ülkelerin içinde de kaynakların eşitsiz dağılımı türünden sorunlar yaratmış ve bu durum dünya güvenliğine ve barışa tehdit olabilecek terör, örgütlü suçlar, siber suçlar, mikro milliyetçilik ve bölücülük, uyuşturucu ticareti, yasa dışı göç ve bunlara bağlı suçlar, adaletsizlik ve fakirlik benzeri küresel tehditlerin gündeme gelmesine neden olmuştur.

Bilgi çağı ve küreselleşmenin de etkisiyle anılan tehditler küresel nitelik kazanmıştır. Söz konusu tehditlerin tamamının sadece küreselleşmeden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıkıp, 11 Eylül örneğinde olduğu gibi devasa boyutlara ulaştığını söylemek mümkün değildir. Taliban ve El Kaide'nin uluslararası nitelikte tehdit teşkil eden örgütler haline gelmesi, bir yönüyle ABD'nin ve diğer güç merkezlerinin yanlış politikalarının eseridir.

Irak işgalinde siyasal anlamda ABD'nin temel amacı; Soğuk Savaş sonrasında "Yeni Dünya Düzeni"ni tam manasıyla şekillendirerek, bu düzenin

temel unsuru, itici gücü olmak ve dünyada kuracağı hegemonik düzen içerisinde kendi sistemini ve anlayışını yerleştirmektir. Çünkü dünya, 1991'den sonra sistemlerin birleşebilme sürecini tam olarak gerçekleştiremediği ve asimetrik tehdit kaynaklarının nitelik, nicelik ve önem olarak büyük ölçüde arttığı bir yapıyla yüz yüze kalmıştır. Bu gelişme ile birlikte, mevcut düzenin en önemli unsuru olan ABD, kendisine rakip olabilecek bir alternatifin bulunmaması sebebiyle tek süper güç adı altında dünya hegemonyasına oynamaya başlamıştır.

Bush Doktrininin uluslararası ilişkiler kapsamında sorun yaratacağı diğer bir alan da, genel anlamda Müslüman ülkeleri hedef göstermesi olmuştur. 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde, kız çocuklarını okutmayanları da terörist kategorisine sokan ABD, İran başta olmak üzere birçok Müslüman ülkeyi hedef kitlesi haline getirmiştir. 11 Eylül olayları sonrasında, ABD Başkanı'nın teröristlere yönelik olarak tasarladıkları harekâtı "Haçlı Seferi" olarak değerlendirmesi de özellikle ABD hegemonyasına karşıt düşünceler besleyen kesimlerin daha da yoğun terörist faaliyete girmesine uygun ortam sağlayacak bir değerlendirme olmuştur. Dünya gelirlerinin eşitsiz dağılımından en çok etkilenen unsurlardan biri olan Müslüman kesimin kolaylıkla istismar edilebilecek böylesi önemli problemine ilave olarak dinler çatışmasının da körüklenmesi, uluslararası güvenliği tehdit eden önemli bir unsur olma potansiyeli yaratılmasına sebebiyet vermiştir.

ABD'nin önümüzdeki dönemde tek yanlı hegemonya amaçlı politika uygulaması durumunda; RF, ÇHC ve Hindistan'ın bir araya gelişlerinin yanı sıra, Fransa ve Almanya gibi NATO müttefiklerinin RF ve ÇHC ile özel ilişkiler geliştirme arzuları ve ekonomik faydalar nedeniyle, ABD için haydut devletler kategorisi içinde yer alan İran gibi ülkelerle girmeye çalışacakları ortaklıkların da dâhil olabileceği bir uluslararası sistemin kurulması uzak ihtimal bile olsa mümkün görülmektedir.

ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Bush Doktrini gereği icra ettiği Afganistan ve Irak Harekâtı'nın acımasız etkileri BM üzerinde de kendini göstermiş, uluslararası hukuk ile birlikte BM'nin de sonunun yaklaştığını göstermiştir. XXI.yüzyılda kurulması düşünülen ABD imparatorluğu vizyonu ile BM'nin bugünkü rolü arasında bir çatışma vardır. BM, ABD'ye göre günümüz dünyasının güç dengelerini yansıtmamaktadır.

1945 yılındaki güç dengelerine ve o zamanki güvenlik ihtiyaçlarına göre oluşturulan BM Teşkilâtı ve özellikle onun karar mekanizmasının çekirdeği olan Güvenlik Konseyi, bugün ortaya çıkan uluslararası güvenliğe yönelik tehditleri önleyebilecek otorite, yapı ve esnekliğe ulaşamamıştır. Güvenlik Konseyi, beş daimi üye ülkenin birbirlerini veto baskısıyla ancak kararsızlık noktasında dengelemeleri dolayısıyla, yaptırım gücü aşınmış bir kurum haline dönüşmüştür.

Bush Doktrini'nin AB'deki etkisi birliğin durumunun bütün açıklığı ile uluslararası kamuoyu tarafından görülmesini sağlamış, AB ikiye bölünmüştür. Güç merkezleri arasında ABD ile rekabete girme kudretine sahip tek unsur olan AB'nin ekonomik birliği hariç gerçek anlamda bir birlik olamadığı anlaşılmış, yıllardır tesis edilmeye çalışılan Avrupa Ortak Güvenlik ve Dış Politikası'nın çok zor oluşturulacağı görülmüştür. AB'nin belirlediği hedeflerin; ABD'ye alternatif küresel bir güç olabilmek, dünyanın en dinamik ekonomisi haline gelebilmek ve terörizmle etkili bir şekilde mücadele edebilmek olduğu düşünüldüğünde, AB devletlerinin ortak hareket etme zorunluluğu açıkça görülmektedir.

Politik açıdan AB, dünya siyasetinde daha ağırlıklı bir role soyunurken Ortadoğu'ya enerji konusundaki bağılılığı nedeniyle ABD ile karşı karşıya kalmaktadır. ABD kullandığı petrolün kaynağı Ortadoğu olmamasına rağmen, Ortadoğu petrollerini kontrolü altına almasıyla aslında bir anlamda AB'yi de kontrol altına almaya çalışmaktadır. Bu durumdan en fazla etkilenen ülkeler ise, Irak ile petrol imtiyazı niteliğinde anlaşmalar yapan Almanya ve Fransa'dır.

Irak harekâtı öncesi meydana gelen bölünmüşlüğü, NATO içindeki bağları gerçek anlamda zedelemeyeceği değerlendirilmektedir. Soğuk Savaş sırasında bile NATO'nun, ittifakın politikasıyla ilgili yüzde yüz fikir birliğine varamadığı durumlar olmuştur. NATO üyelerinin sayısı artıkça, her durumda uzlaşmaya dayalı kararların alınmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

NATO konseptinde; terörizmin yanı sıra, “yaşamsal önem taşıyan kaynakların akışının engellenmemesi” tanımlamasının kullanılması ve petrolün kontrol altında tutulması, batı pazarlarına düzenli olarak ve uygun şartlarla erişiminin sağlanması güvenlik açısından ele alınmıştır. Bu tanımlamalarla birlikte, tehdit sıralamasının terör ve kitle imha silahlarının yayılması endişesine göre yapılması, NATO'nun güvenlik önceliğini Ortadoğu'ya kaydirmiştir.

ABD açısından NATO'nun bugün de en önemli işlevi, Amerika'nın Avrupa'daki askerî ve siyasî mevcudiyetini sürdürmesine imkân veren ve buna hukuki meşruiyet sağlayan bir forum olmasıdır. İcra edilecek faaliyet için tam olarak karşılamasa bile, NATO'nun kendisi hukuki bir dayanaktır.

AB ile NATO ilişkisi ve uyumunda belirsizlikler devam etse de, ABD ve AB arasındaki teknoloji ve güvenliğe ayrılan kaynak farklılıkları nedeniyle, İttifak'ın mevcut askerî kabiliyetlerinin yüksek standartlarda devamı için Avrupa'nın ABD kaynaklarına ihtiyacı vardır. AGSP tam olarak uygulanabilir bir duruma gelse bile, füze savunması gibi konularda AB'nin ABD ve NATO'ya olan bağımlılığı devam edecektir.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız gibi saldırılar sonrasında ABD hızla bir dönüşüm yaşamış, savunma ve güvenlik politikasını yenilemiş, terörle mücadele kapsamında Afganistan müdahalesi ve Irak işgali gerçekleştirilmiştir. Soğuk Savaş sonrası statükonun radikal şekilde değiştiği yeni bir süreci yaşıyoruz.

Sonuç olarak konuya tarihsel süreç içerisinde bakacak olursak önümüzdeki dönemde küresel çapta yeni bir *Silah Yarışı* veya daha farklı bir *Güç Denge Sisteminin* kurulabileceği tahmin edilmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

A. Kitaplar:

1. Arıboğan, Deniz Ülke, **Uluslararası İlişkiler Düşüncesi: Tarihsel Gelişim**, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, 2007.
2. Arı, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul: Alfa Kitapevi, 2006.
3. Arı, Tayyar, **Irak, İran, ABD ve Petrol**, İstanbul: Alfa Yayınevi, gün.2.baskı, 2007.
4. Arı, Tayyar, **Irak, İran ve ABD: Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
5. Avrupa Birliği Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Türkiye**, Ankara: Eylül 2003
6. Barnett, Thomas P.M., **Pentagon'un Yeni Haritası**, İstanbul:1001 Kitap Yayınları, 2005
7. Barnett, Thomas P.M., **Pentagon'un Yeni Haritası-2 Harekat Planı**, İstanbul:1001 Kitap Yayınları, 2006.
8. Brzezinski, Zbigniew, **Tercih:Küresel Hakimiyet mi, Küresel Liderlik mi**, İstanbul:İnkılap Kitapevi, 2005.
9. Brzezinski, Zbigniew, **Büyük Satranç Tahtası**, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2005.
10. Burke, John P., **The Institutional Presidency: Organizing and managing the White House from FDR to Clinton**, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1992.
11. Chomsky, Noam, **11 Eylül ve Sonrası**, İstanbul: Aram Yayıncılık, 3.baskı, 2004.
12. Çomak, Hasret, **Avrupa'da Güvenlik Anlayışları ve Türkiye**, İstanbul: Tasam Yayınları, 2005.
13. Davutoğlu, Ahmet, **Stratejik Derinlik:Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, İstanbul:Küre Yayınları, 20.baskı, 2004.
14. Dobbins, James, Jones, Seth G., Crane, Keith ve diğerleri, **The UN's Role in Nation-Building, From the Congo to Iraq**, CA:Rand Corporation, 2005.
<http://www.rand.org/pubs/monographs/MG304/>
15. E. Hunter, Robert ve M. Rogov, Sergey, **Engaging Russia as Partner and Participant**, CA.: Rand Corporation, 2004.
16. Ficher, Joschka, **Tarihin Dönüşü: 11 Eylül'den Sonra Dünya ve Batının Yeniden Yapılanması**, İstanbul: Merkez Kitaplar, 2006.
17. Ertekin, B. Aydın, **Saldırı Planı**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2004.
18. Fukuyama, Francis, **Neo-Conların Sonu**, İstanbul: Profil Yayıncılık, 2006.

19. Gözen, Ramazan, **Uluslararası İlişkiler Sonrası, Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2004.
20. Harp Akademileri Komutanlığı, **21.Yüzyıla Giderken Dünya Düzeni**, İstanbul: HARPAK Basımevi, 2000.
21. Hunter , Robert E. ve Rogov, Sergey M., **Engaging Russia as Partner and Participant**, CA.: Rand Corporation, 2004.
22. Kissinger, Henry, **Diplomasi**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2000.
23. Larson, Eric V., Peters, John E., **Preparing the U.S. Army for Homeland Security: Concepts, Issues, and Options**, CA:RAND Corporation, 2001.
24. Mueller, Karl P., Castillo, Jasen J., Morgen, Frrest E. ve diğerleri, **Striking First:Preemtive and Preventive Attack in U.S. National Security Policy**, CA:Rand Corporation, 2006.
25. Nalcıoğlu, Orhan, **BM Barışı Koruma Harekâtının Hukuksal Esasları**, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1997.
26. Nye, Joseph, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, İstanbul: Literatür Yayınları, 2003.
27. Özer, Ahmet, **11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme**, Ankara: Elips Kitap, 2005.
28. Özdal, Barış ve Genç, Mehmet, **AGSP'nin Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi**, Bursa:Alfa Akademi Ltd., 2005.
29. Öztürk, Osman Metin, **.Amerika Çökerken: Yeni Kutuplaşma**, Ankara: Fark Yayınları, 2007.
30. Rand Corporation, **Striking First**, CA:Rand Corporation, 2006 http://www.rand.org/pubs/monographs/2006/RAND_MG403.pdf
31. Sandıklı, Atilla, **Küreselleşen Dünyada Birlik Oluşturma Stratejisi ve Egemen Devletler Birliği**, İstanbul: HARPAK Basımevi, 2003.
32. Sönmezoğlu, Faruk, **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**, İstanbul:Der Yayınevi, 2000
33. Silahlı Kuvvetler Akademisi, **Uluslararası Sorunlarda Uluslararası Güvenlik ve İş Birliği Teşkilâtları**, İstanbul:2003.
34. Taşdemir, Fatma, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi**, Ankara:USAK Yayınları, 2006.
35. Topaloğlu, Alaattin, **BAB ve Türkiye**, İstanbul: HARPAK Basımevi, 1999.
36. Wallerstein, Immanuel, **Jeopolitik ve Jeokültür**, İstanbul:İz Yayıncılık, 2.baskı, 1998.
37. Wallerstein, Immanuel, **Amerikan Gücünün Gerileyişi**, İstanbul:Metis Yayınları, 2004.
38. Zegart, Amy B., **Flawed by Design: the Evolution of the CIA, JCS, and NSC**. Stanford, CA: Stanford University Press, 1999.

B. Makaleler:

Bilimsel Makaleler

1. ABD Savunma Bakanlığı ‘Öncül Meşru Müdafaayı’ şöyle tanımlamaktadır: **Düşmanın saldırmasının karşı konulamaz delillerle yakın olduğu şartta yapılan saldırı.** (Joint Chiefs of Staff, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, Washington, D.C.: Joint Chiefs of Staff, 2004, s.415)
2. ABD Savunma Bakanlığı ‘Önleyici Meşru Müdafaayı’ şöyle tanımlamaktadır: **Askeri bir çatışmanın ertelendiği sürece daha riskli hale gelmesi durumunda başlatılan savaş.** (Joint Chiefs of Staff, 2004, s419). Ayrıca daha ayrıntılı açıklama için Lawrence Freedman, “Prevention, Not Preemption,” The Washington Quarterly, Vol. 26, No. 2, 2003b, ss.105–114.
3. Babaoğlu, Ö.Şakir, “Çevresinde Oluşan Güvenlik Sorunları ve Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’nin Bakış ve Politikaları”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye’nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul:13-14 Mart 2003.
4. Bilhan, Murat, “Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde BM’de Meydana Gelen Gelişmeler ve Türkiye’nin Uyumu”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye’nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul:13-14 Mart 2003.
5. Çalışlar, Sadi, “AGSK-NATO ve Türkiye”, AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye’ye Etkisi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul:HARPAK Basımevi, 2001.
6. Dabanlı, İhsan Tuncer, “Yıldız Savaşları”, Hava Harp Okulu Bülteni, Bahar - 2005.
7. Gürbüz, M.Vedat, “Petrol Politikaları ve Orta Doğu”, Avrasya Dosyası Dergisi, Bahar 2003.
8. Kangas, Jack, “Yeni Güvenlik Sorunlarına İlişkin ABD Bakış ve Politikaları”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye’nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul:13-14 Mart 2003.
9. Karaosmanoğlu, Ali, “AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri”,AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye’ye Etkisi Sempozyum Bildirileri, İstanbul:HARPAK Basımevi, 2001.
10. Koç, Şanlı Bahadır, “ Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi”, Avrasya Dosyası, Cilt11, Sayı.2, 2005.
11. Krajewski, Markus ve Can, Osman, “ABD’de Terör Saldırısı ve Afganistan’a Karşı Savaş”, Hukuk Ekonomik ve Siyasal Bilgiler Aylık İnternet Dergisi, Nisan 2003.
12. Moralı, Turan, “Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde NATO’da Meydana Gelen Gelişmeler ve Türkiye’nin Uyumu”, Dünyada Yeni Güvenlik Anlayışları Türkiye’nin Durumu ve İhtiyaçları Sempozyumu, İstanbul: 13-14 Mart 2003.

13. Saray, Mehmet, "NATO' nun Yeniden Yapılanması ve Türkiye ", AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Türkiye'ye Etkisi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul:HARPAK Yayınları, 2001.
14. Smith, Regan K., "Homeland Security: An Intelligence Oversight Perspective", Military Intelligence Professional Bulletin, Jul-Sep2002, Cilt. 28 Sayı. 3.
15. Yaman, Didem, "11 Eylül Sonrasında ABD: Algılamalar, Psikolojik Yansımalar ve Yasal Düzenlemeler",Uluslar arası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt: 1, No: 1-2, Kış-Bahar 2006.
16. Tuğtan, M. A., "Terör Evrimi ve Devletler Sistemi", Foreign Policy Türkiye, Eylül-Ekim/ Kasım-Aralık 2001.

Gazete ve Dergiler

1. Baker, Peter, "Putin Offers West Reassurances and Ideas on NATO", Wall Street Journal, 17 Temmuz 2001.
2. Barry, Jon, "A New Pacific Strategy", Newsweek, 7 Mayıs 2001.
3. Bush Promises to Pre-empt Terrorist Plans, The Washington Times, 2 Haziran 2002.
4. Curl, Josef, "Bush Speech To Outline The Shield", The Washington Times, 1 Mayıs 2001.
5. Chait, Jonathan, "The 9/11 President", New Republic, 3/10/2003, Cilt. 228, Sayı. 9.
6. Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri, Hürriyet Gazetesi, 20 Ekim 2003.
7. Dhillon, Amit, "U.S. Troops Indian Alliance", South China Morning Post, 14 Mayıs 2002.
8. Griev, Peter, "A Reluctant Empire Stretches More", Christian Science Monitor, 17 Ocak 2002.
9. Higgins, Andrew ve Hutzler, Charles, "China Sees Key Role in Ensuring Energy Supplies, Stability", Wall Street Journal, 14 Haziran 2001.
10. Joffe, Joseff, " Bismark's Lesson For Bush", New York Times, 29 Mayıs 2002.
11. Larrabee, Steve, "NATO Ne Dereceye Kadar Küresel Bir Rol Oynayabilir ve Oynamalıdır?", NATO Dergisi, Sonbahar 2003.
12. Morrison, James,"Anti Terrorist Exercise", Washington Times, 15 Mayıs 2002.
13. Pala, Cenk, "21 nci Yüzyıl Dünya Enerji Dengesinde Petrol ve Doğal Gazın Yeri ve Önemi", Avrasya Dosyası Dergisi, Bahar 2003
14. Perlez, Jane, "White House Unconcerned About China-Russia Pact", New York Times, 17 Temmuz 2001.

15. Rabasa, Angel M., "South Cost Asia After 9/11", Rand Release Report, Rand İnternet Raporlar (Kongre), Aralık 2001.
16. Lee, Jennifer, "Europa Plans To Compete With U.S. Satellite Network", New York Times, 26 Kasım 2001.
17. Urgeses, Rumsfeld, "Congress to Ease Curbs on Military Ties With RI", Jakarta Post, 14 Mayıs 2002.

C. İnternet Kaynakları:

1. Annan, Kofi, "Adoption of Policy of Pre-emption Could Result in Proliferation of Unilateral, Lawless Use of Force", BM Genel Kurulu konuşması, 23 Eylül 2003.

http://www.un.org/News/oss/sg/stories/statments_search_full.asp?statID=27

2. Aklar, Yılmaz, " Füze Kalkanı Bunalımı", ASAM İnternet Dergisi, 30 Nisan 2007.

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1569&kat1=1&kat2=>

3. Bennett, Christopher, "NATO ve Terörizmle Savaş", NATO Dergisi, İlkbahar 2003,

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/art2.html>

4. Binn, Alberto, "NATO'nun Akdeniz Diyalogu'nu Güçlendirmek", NATO Dergisi, İlkbahar 2003,

<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/turkish/art4.html>

5. The National Security of the United States of America, September 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

6. The Euro Atlantic Partnership Council, NATO Issues, <http://www.nato.int/issues/eapc/index.htm>

7. National Strategy of the United States, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/other_pubs/nssr99.pdf

8. A National Security Strategy for A New Century, May 1997

<http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm>

The National Security of the United States, September 2002,

<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

9. <http://www.un.org/News/Press/docs/2006/org1469.doc.htm>

10. <http://www.un.org/aboutun/mainbodies.htm>

11. <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/bmsarti-07.html>

12. Hürriyet Gazetesi, "Dünya Bankası'nın 2002 Yılı Ekonomi Verileri", 20 Ekim 2003.

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2003/10/20/360186.asp>

ÖZGEÇMİŞ

Ekip KALIR 1977 tarihinde Muş'ta dünyaya gelmiştir. 1990 yılında Adana'da İsmail Sefa Özler Andolu Lisesi orta kısmından, 1998 yılında Bursa Işıklar Askeri Lisesinden ve 2002 yılında Kara Harp Okulundan Personel Subayı ve İşletme Mühendisi olarak mezun olmuştur.

2006 yılında Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesinden Yönetim Organizasyon dalında yüksek lisansını tamamlamıştır. 2004 yılında Kocaeli Üniversitesinde Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans programına başlamıştır. 2006-2007 tarihleri arasında NATO' nun Afganistan misyonu olan ISAF' a bağlı RCC birleşik karargahında G1 Plans Off kadrosunda çalışmıştır. Halen TSK' daki aktif görevine devam etmektedir.